Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PAOLO MENGOZZI
της 19ης Σεπτεμβρίου 2013 [1]

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-247/11 P και C-253/11 P

Areva SA (C-247/11 P),
Alstom SA,
T&D Holding SA, πρώην Areva T&D Holding SA,
Alstom Grid SAS, πρώην Areva T&D SA,
Alstom Grid AG, πρώην Areva T&D AG (C-253/11 P)
κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής

«Αίτηση αναιρέσεως — Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Αγορά των έργων εξοπλισμού μεταγωγής με μόνωση αερίου — Υποχρέωση αιτιολογήσεως — Προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας — Καταλογισμός των πράξεων που συνιστούν την παράβαση — Εις ολόκληρον ευθύνη για την καταβολή του προστίμου — "Εν τοις πράγμασι" ευθύνη εις ολόκληρον — Αρχές της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως — Δικαίωμα για παροχή αποτελεσματικής έννομης προστασίας»

1. Οι υπό κρίση συνεκδικαζόμενες υποθέσεις έχουν ως αντικείμενο δύο αιτήσεις αναιρέσεως που ασκήθηκαν, αντιστοίχως, στην υπόθεση C-247/11 P, από την Areva SA (στο εξής: Areva) και, στην υπόθεση C-253/11 P, από την Alstom SA (στο εξής: Alstom) και τις θυγατρικές της T&D Holding SA, πρώην Areva T&D Holding SA, Alstom Grid SAS, πρώην Areva T&D SA, και Alstom Grid AG, πρώην Areva T&D AG (όλες αυτές οι εταιρίες από κοινού θα αναφέρονται στο εξής επίσης ως: αναιρεσείουσες). Οι δύο αιτήσεις αναιρέσεως στρέφονται κατά της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της 3ης Μαρτίου 2011, T-117/07 και T-121/07, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση) [2]. Με την εν λόγω απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο, αφενός, ακύρωσε εν μέρει την απόφαση C(2006) 6762 τελικό (στο εξής: επίδικη απόφαση της Επιτροπής) [3] με την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αφού διαπίστωσε την ύπαρξη συμπράξεως αντίθετης προς τον ανταγωνισμό στον τομέα των εξοπλισμών μεταγωγής με μόνωση αερίου (στο εξής: ΕΜΜΑ) [4], επέβαλε κυρώσεις στις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στη σύμπραξη και, αφετέρου, τροποποίησε τα πρόστιμα που επέβαλε η Επιτροπή στις αναιρεσείουσες εταιρίες.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Συλλογή 2011, σ. II-633.

3 — Απόφαση της Επιτροπής, της 24ης Ιανουαρίου 2007, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/F/38.899 — Εξοπλισμός μεταγωγής με μόνωση αερίου).

4 — Οι ΕΜΜΑ χρησιμοποιούνται για τον έλεγχο της ενεργειακής ροής στα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας. Πρόκειται για βαρέος τύπου ηλεκτρικό υλικό που αποτελεί το κύριο εξάρτημα ετοίμων προς λειτουργία υποσταθμών ηλεκτρικού ρεύματος. Βλ. σκέψεις 2 έως 5 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

2. Οι παρούσες προτάσεις αναπτύσσονται συγχρόνως με τις προτάσεις μου επί των συνεκδικαζομένων υποθέσεων C-231/11 P, C-232/11 P και C-233/11 P, Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ.[5] που αφορούν την ίδια σύμπραξη και την ίδια απόφαση της Επιτροπής. Στο μέτρο που ορισμένα από τα ζητήματα που τίθενται στις υπό κρίση υποθέσεις συμπίπτουν, τουλάχιστον εν μέρει, με αυτά που αναλύονται στις εν λόγω υποθέσεις, θα παραπέμπω, όποτε αυτό είναι πρόσφορο, στα κρίσιμα σημεία των προτάσεών μου επί των εν λόγω υποθέσεων.

I – Τα πραγματικά περιστατικά

Α— *Οι αναιρεσείουσες*

3. Η Areva, αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-247/11 P, είναι η επικεφαλής εταιρία ομίλου εταιριών που δραστηριοποιείται στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας.

4. Η Alstom, πρώτη αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-253/11 P, είναι η επικεφαλής εταιρία βιομηχανικού ομίλου που δραστηριοποιείται σε διάφορους τομείς, μεταξύ των οποίων και σε αυτόν της μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας (στο εξής: κλάδος Μ&Δ).

5. Το σύνολο των δραστηριοτήτων του ομίλου Alstom στον κλάδο Μ&Δ μεταβιβάστηκε, στις 8 Ιανουαρίου 2004, στον όμιλο του οποίου επικεφαλής εταιρία είναι η Areva. Για την περίοδο από 9 Ιανουαρίου έως 11 Μαΐου 2004 (ημερομηνία παύσεως της παραβάσεως που διαπίστωσε η Επιτροπή με την επίδικη απόφασή της) τις δραστηριότητες του ομίλου Areva στον κλάδο των ΕΜΜΑ ασκούσε η Areva T&D SA και η Areva T&D AG[6], θυγατρικές ανήκουσες κατά 100 % στην Areva T&D Holding SA, ανήκουσα και αυτή κατά 100 % στην Areva (καλούμενες, στο εξής, όλες μαζί: πρώην θυγατρικές της Areva).

6. Στις 7 Ιουνίου 2010, μετά το οριστικό πέρας της προφορικής διαδικασίας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η Areva μεταβίβασε το σύνολο των δραστηριοτήτων της στον κλάδο Μ&Δ. Ειδικότερα, η Alstom ανέλαβε τις δραστηριότητες μεταφοράς. Μετά από αυτή τη μεταβίβαση, η Areva T&D Holding SA μετονομάστηκε σε T&D Holding SA —δεύτερη αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-253/11 P—, η Areva T&D SA έγινε Alstom Grid SAS —τρίτη αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-253/11 P— και η Areva T&D AG έγινε Alstom Grid AG —τέταρτη αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-253/11 P. Η Alstom και οι νυν θυγατρικές της T&D Holding SA, Alstom Grid SAS και Alstom Grid AG, αναιρεσείουσες στην υπόθεση C-253/11 P θα αποκαλούνται επίσης στο εξής, από κοινού, εταιρίες του ομίλου Alstom.

5 — Οι τρεις αιτήσεις αναιρέσεως στις εν λόγω υποθέσεις αφορούν την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 3ης Μαρτίου 2011, T-122/07 έως T-124/07, Siemens Österreich κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. II-793).

6 — Η Areva T&D SA αντιστοιχεί στην εταιρία Alstom T&D SA και, για τους σκοπούς της παρούσας διαδικασίας, η Areva T&D AG αντιστοιχεί στην εταιρία Alstom T&D AG (βλ. σκέψεις 21 και 23 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής και σκέψη 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Πριν τη μεταβίβαση των δραστηριοτήτων του ομίλου Alstom στον κλάδο Μ&Δ στις 8 Ιανουαρίου 2004, οι δύο αυτές εταιρίες συμμετείχαν στην παράβαση που διαπιστώθηκε με την επίδικη απόφαση της Επιτροπής στο πλαίσιο του ομίλου Alstom (βλ. σκέψη 331 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής).

Β — *Η επίδικη απόφαση της Επιτροπής και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση*

7. Στις 24 Ιανουαρίου 2007, η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση, με την οποία διαπίστωσε την ύπαρξη συμπράξεως αντίθετης προς τον ανταγωνισμό στον κλάδο των ΕΜΜΑ, στο πλαίσιο της οποίας οι μετέχουσες στη σύμπραξη επιχειρήσεις είχαν συμφωνήσει, μεταξύ άλλων, την κατανομή των αγορών παγκοσμίως[7], τον καθορισμό τιμών και την ανταλλαγή απόρρητων πληροφοριών. Η Επιτροπή διαπίστωσε επίσης ότι η σύμπραξη ήταν ενεργός για χρονική περίοδο εκτεινόμενη από τη 15η Απριλίου 1988 έως την 11η Μαΐου 2004. Ειδικότερα, διαπίστωσε την ευθύνη των αναιρεσειουσών στις υπό κρίση υποθέσεις[8] και, κατά συνέπεια, τους επέβαλε πρόστιμα[9].

8. Οι αναιρεσείουσες άσκησαν προσφυγές κατά της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου το οποίο εξέδωσε, στις 3 Μαρτίου 2011, την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε εν μέρει την επίδικη απόφαση της Επιτροπής[10] και, ακολούθως, ασκώντας την πλήρη δικαιοδοσία του, επέβαλε για τις διαπιστωθείσες παραβάσεις τα ακόλουθα πρόστιμα:

— Alstom: 10 327 500 ευρώ·

— Alstom: 48 195 000 ευρώ, για την καταβολή του οποίου ευθύνεται εις ολόκληρον με την Areva T&D SA· για την καταβολή 20 400 000 ευρώ εκ του ποσού που οφείλει η Areva T&D SA ευθύνονται εις ολόκληρον η εταιρία αυτή και η Areva T&D AG, η Areva και η Areva T&D Holding SA[11].

9. Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε κατά τα λοιπά τις προσφυγές.

ΙΙ – Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία και τα αιτήματα των διαδίκων

10. Με δικόγραφο που κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 24 Μαΐου 2011, η Areva άσκησε την αίτηση αναιρέσεως στην υπόθεση C-247/11 P. Με δικόγραφο που κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 25 Μαΐου 2011, οι εταιρίες του ομίλου Alstom άσκησαν την αίτηση αναιρέσεως στην υπόθεση C-253/11 P. Τόσο η Areva όσο και οι εταιρίες του ομίλου Alstom ζητούν από το Δικαστήριο να αναιρέσει την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου. Στην περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι η υπόθεση είναι ώριμη προς εκδίκαση, ζητούν, κυρίως, την ακύρωση των άρθρων 1, στοιχείο γ′, και 2, στοιχείο γ′, και των άρθρων 1, στοιχεία β′, δ′, ε′, στ′, και 2, στοιχεία β′ και γ′, αντιστοίχως, της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής και, επικουρικώς, την ουσιώδη μείωση του προστίμου που τους επιβλήθηκε, καθώς και την καταδίκη της Επιτροπής στα δικαστικά έξοδα. Στην

7 — Από τις σκέψεις 29 έως 32 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει, ειδικότερα, ότι οι μετέχουσες στη σύμπραξη επιχειρήσεις συντόνιζαν, μεταξύ άλλων, την ανάθεση έργων ΕΜΜΑ σε παγκόσμια κλίμακα, εξαιρουμένων ορισμένων αγορών, βάσει συμφωνημένων κανόνων, με σκοπό τη διατήρηση των ποσοστώσεων οι οποίες σε γενικές γραμμές αντιστοιχούσαν στα μερίδια που ανέκαθεν κατείχαν στην αγορά.

8 — Ειδικότερα, από το άρθρο 1, στοιχεία β′, γ′, δ′ και στ′, της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής προκύπτει ότι η τελευταία διαπίστωσε τη συμμετοχή της Alstom στην παράβαση για την περίοδο από τις 15 Απριλίου 1988 μέχρι τις 8 Ιανουαρίου 2004, της Areva και της Areva T&D Holding SA (νυν T&D Holding SA) για την περίοδο από τις 9 Ιανουαρίου μέχρι τις 11 Μαΐου 2004, της Areva T&D AG για την περίοδο από τις 22 Δεκεμβρίου 2003 μέχρι τις 11 Μαΐου 2004, και της Areva T&D SA για την περίοδο από τις 7 Δεκεμβρίου 1992 μέχρι τις 11 Μαΐου 2004.

9 — Ειδικότερα, στην Alstom επιβλήθηκε ατομικώς, με το άρθρο 2, στοιχείο β′, της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, πρόστιμο ύψους 11 475 000 ευρώ. Το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της αυτής αποφάσεως προβλέπει ότι η Alstom καταδικάζεται σε πρόστιμο ύψους 53 550 000 ευρώ, εις ολόκληρον με την Areva T&D SA, και ότι από το ποσό που επιβάλλεται στην Areva T&D SA, 25 500 000 ευρώ είναι καταβλητέα εις ολόκληρον με τις Areva, Areva T&D Holding SA και Areva T&D AG.

10 — Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε το άρθρο 2, στοιχεία β′ και γ′, της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, κρίνοντας ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας καθώς και την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως ή της απαγορεύσεως των διακρίσεων σε σχέση με την προσαύξηση του βασικού ποσού των επιβληθέντων προστίμων, με το αιτιολογικό της συνδρομής της επιβαρυντικής περιστάσεως που απορρέει από τον χαρακτηρισμό μιας επιχειρήσεως ως πρωτοστατούσας στην παράβαση. Βλ., ειδικότερα, σκέψη 317 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

11 — Βλ. σκέψη 323 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και σημείο 3 του διατακτικού.

περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι η υπόθεση δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση, οι αναιρεσείουσες ζητούν να παραπέμψει την υπόθεση σε άλλο τμήμα του Γενικού Δικαστηρίου και να επιφυλαχθεί ως προς τα δικαστικά έξοδα. Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να απορρίψει τις αιτήσεις αναιρέσεως και να καταδικάσει τις αναιρεσείουσες στα δικαστικά έξοδα.

11. Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 20ής Ιουλίου 2011, οι υποθέσεις C-247/11 P και C-253/11 P ενώθηκαν προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

12. Επί των αιτήσεων αναιρέσεως διεξήχθη ενώπιον του Δικαστηρίου έγγραφη διαδικασία, ενώ στις 2 Μαΐου 2013 έλαβε χώρα και η επ' ακροατηρίου συζήτηση.

III – Ανάλυση των αιτήσεων αναιρέσεως

13. Προς υποστήριξη των αιτημάτων τους, η Areva, στην υπόθεση C-247/11 P, επικαλείται τέσσερις λόγους αναιρέσεως και οι εταιρίες του ομίλου Alstom, στην υπόθεση C-253/11 P, επικαλούνται πέντε λόγους αναιρέσεως. Η ανάλυση πρέπει να αρχίσει από τον πρώτο λόγο αναιρέσεως που επικαλούνται οι εταιρίες του ομίλου Alstom.

Α — *Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom, που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 296 ΣΛΕΕ*

14. Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως που προέβαλαν, ο οποίος περιλαμβάνει δύο σκέλη, οι εταιρίες του ομίλου Alstom υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο, κρίνοντας ότι η επίδικη απόφαση της Επιτροπής ήταν επαρκώς αιτιολογημένη, παρέβη το άρθρο 296 ΣΛΕΕ[12]. Το πρώτο σκέλος του λόγου αυτού αφορά την αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής όσον αφορά τον καταλογισμό της ευθύνης για την παράβαση για την περίοδο από τις 7 Δεκεμβρίου 1992 έως τις 8 Ιανουαρίου 2001 στην Alstom, ως μητρική εταιρία της Alstom T&D SA και της Alstom T&D AG[13]. Το δεύτερο σκέλος αφορά την αιτιολογία της εν λόγω αποφάσεως όσον αφορά την επιβολή προστίμου εις ολόκληρον στην Alstom και στην Areva T&D SA.

1. Επί του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom

α) Επιχειρήματα των διαδίκων

15. Με το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν, το οποίο αφορά τις σκέψεις 90 έως 99 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, οι εταιρίες του ομίλου Alstom υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε να έχει επιβάλει κυρώσεις για την ανεπάρκεια αιτιολογιών από την οποία πάσχει η επίδικη απόφαση της Επιτροπής, καθόσον με αυτή η Επιτροπή δεν απάντησε στα επιχειρήματα και στα στοιχεία που επικαλέστηκε η Alstom στις παραγράφους 90 έως 150 της απαντήσεώς της στην ανακοίνωση αιτιάσεων για να αποδείξει ότι, παρά το τεκμήριο ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής της Alstom επί των θυγατρικών της (καλούμενο στο εξής και

12 — Πρέπει να επισημανθεί ότι μολονότι, στο πλαίσιο του παρόντος λόγου, οι εταιρίες του ομίλου Alstom προβάλλουν, μεταξύ άλλων, αιτίαση αντλούμενη από παράβαση του άρθρου 296 ΣΛΕΕ, εντούτοις εφαρμοστέο εν προκειμένω είναι το άρθρο 253 ΕΚ, δεδομένου ότι η επίδικη απόφαση της Επιτροπής εκδόθηκε πριν από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβώνας. Τούτο ωστόσο δεν ασκεί επιρροή, δεδομένου ότι η αιτιολογία των επίμαχων στην υπό κρίση υπόθεση πράξεων της Ένωσης δεν υπόκειται, στο πλαίσιο του άρθρου 253 ΕΚ, σε νομικές απαιτήσεις διαφορετικές από εκείνες που ίσχυαν στο πλαίσιο του άρθρου 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Η αιτίαση αυτή πρέπει επομένως να θεωρηθεί ότι αφορά, μεταξύ άλλων, παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ. Βλ., συναφώς, απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, C-439/11 P, Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 113). Εντούτοις, στο μέτρο που αυτό δεν ασκεί επιρροή στην υπό κρίση υπόθεση, στις παρούσες προτάσεις θα αναφέρομαι στη νέα αρίθμηση της Συνθήκης, δηλαδή στο άρθρο 296 ΣΛΕΕ.

13 — Οι οποίες μετονομάστηκαν, αντιστοίχως, σε Areva T&D SA (μετονομασθείσα ακολούθως σε Alstom Grid SAS) και Areva T&D AG (μετονομασθείσα ακολούθως σε Alstom Grid AG). Βλ. το σημείο 6 καθώς και την υποσημείωση 6 των παρουσών προτάσεων.

κεφαλαιουχικό τεκμήριο), οι θυγατρικές της καθόριζαν, κατά τον χρόνο της παραβάσεως, τη συμπεριφορά τους στην αγορά αυτοτελώς σε σχέση με τη μητρική τους εταιρία. Η επίδικη απόφαση της Επιτροπής δεν αναφέρει αιτιολογίες που θα καθιστούσαν κατανοητό γιατί τα στοιχεία που επικαλέστηκε η Alstom στερούντο αποδεικτικής αξίας, ενώ επρόκειτο για στοιχεία ουσιώδη για την οικονομία της εν λόγω αποφάσεως της Επιτροπής, η απόρριψη των οποίων θα απαιτούσε ιδιαιτέρως λεπτομερή και ενδελεχή αιτιολόγηση.

16. Οι εταιρίες του ομίλου Alstom υποστηρίζουν, εξάλλου, ότι το Γενικό Δικαστήριο παραμόρφωσε την επίδικη απόφαση της Επιτροπής, ιδίως με τη σκέψη 95 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, διότι οι σκέψεις 345 έως 347 της εν λόγω αποφάσεως της Επιτροπής ουδόλως συνοψίζουν τις παραγράφους 90 έως 150 της απαντήσεως στην ανακοίνωση αιτιάσεων. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο αρκέστηκε στο γεγονός ότι η Επιτροπή απέρριψε τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Alstom στηριζόμενη σε στοιχεία που προσκόμισε τρίτο πρόσωπο, δηλαδή η Areva.

17. Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη των επιχειρημάτων των εταιριών του ομίλου Alstom.

β) Ανάλυση

18. Υπενθυμίζεται, κατ' αρχάς, ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως που προβλέπεται στο άρθρο 296 ΣΛΕΕ αποτελεί ουσιώδη τύπο που πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του βασίμου της αιτιολογίας, δεδομένου ότι αυτό αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της επίδικης πράξεως [14].

19. Υπ' αυτό το πρίσμα, αφενός, η επιβαλλόμενη από το άρθρο 296 ΣΛΕΕ αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και πρέπει να διαφαίνεται από αυτήν, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, η συλλογιστική του θεσμικού οργάνου που εκδίδει την πράξη, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να μπορεί να ασκεί τον έλεγχό του. Όσον αφορά, ειδικότερα, την αιτιολογία των ατομικών αποφάσεων, η υποχρέωση αιτιολογήσεως των αποφάσεων αυτών έχει ως σκοπό να επιτρέπει το δικαστικό έλεγχο και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση πάσχει ενδεχομένως ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της [15].

20. Αφετέρου, η απαίτηση περί αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του άρθρου 296 ΣΛΕΕ πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει του περιεχομένου της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο αυτή εντάσσεται καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα [16].

21. Συνεπώς, καίτοι δυνάμει του άρθρου 296 ΣΛΕΕ, η Επιτροπή υποχρεούται να αναφέρει τα πραγματικά περιστατικά και τα νομικά στοιχεία τα οποία στηρίζουν την αιτιολογία της αποφάσεως και τη νομική συλλογιστική που την οδήγησαν να λάβει την εν λόγω απόφαση, η διάταξη αυτή δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να πραγματεύεται όλα τα πραγματικά και νομικά σημεία που συζητήθηκαν κατά τη διοικητική διαδικασία [17].

14 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, C-521/09 P, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. I-8947, σκέψη 146 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και Ziegler κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 114 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

15 — Βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 115 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

16 — Βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσες αποφάσεις Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (σκέψη 150 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) καθώς και Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 116).

17 — Απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2003, C-338/00 P, Volkswagen κατά Επιτροπής (Συλλογή 2003, σ. I-9189, σκέψη 127 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

22. Ειδικότερα, όταν, όπως εν προκειμένω, μια απόφαση εφαρμογής των κανόνων του δικαίου της Ένωσης στον τομέα του ανταγωνισμού αφορά πολλούς αποδέκτες και τίθεται το ζήτημα του καταλογισμού της παραβάσεως, πρέπει να περιέχει επαρκή αιτιολογία ως προς καθένα των αποδεκτών της, ειδικότερα ως προς εκείνους οι οποίοι, κατά το γράμμα της ως άνω αποφάσεως, πρέπει να υποστούν τις συνέπειες της παραβάσεως αυτής. Έτσι, έναντι μιας μητρικής εταιρίας που ευθύνεται για την παράβαση αλληλεγγύως, μια τέτοια απόφαση πρέπει να εκθέτει εμπεριστατωμένα τους λόγους που δικαιολογούν γιατί η παράβαση πρέπει να καταλογισθεί σ' αυτήν την εταιρία [18].

23. Όσον αφορά, συγκεκριμένα, την απόφαση της Επιτροπής που στηρίζεται *αποκλειστικώς* ως προς ορισμένους αποδέκτες στο τεκμήριο πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής, η Επιτροπή υποχρεούται εν πάση περιπτώσει να εκθέσει επαρκώς τους λόγους για τους οποίους τα προβληθέντα πραγματικά και νομικά στοιχεία δεν ήταν αρκετά, προκειμένου να ανατραπεί το τεκμήριο πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής, διότι άλλως το τεκμήριο καθίσταται εν τοις πράγμασι αμάχητο [19].

24. Στη συγκεκριμένη περίπτωση πρέπει, κατ' αρχάς, να επισημανθεί ότι, όπως προκύπτει ρητώς από τη σκέψη 349 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής και από τη σκέψη 91 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή, προκειμένου να καταλογίσει ευθύνη στην Alstom, στηρίχθηκε στο τεκμήριο ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής, χωρίς όμως να παραλείψει να λάβει υπόψη και άλλους κρίσιμους παράγοντες, τους οποίους εξέθεσε στις σκέψεις 350 έως 356 της εν λόγω αποφάσεώς της. Κατά συνέπεια, για να καταλογίσει ευθύνη στην Alstom, η Επιτροπή δεν στηρίχθηκε *αποκλειστικώς* στο τεκμήριο ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής, αλλά χρησιμοποίησε μάλλον έναν συνδυασμό του εν λόγω τεκμηρίου με άλλα αποδεικτικά στοιχεία [20].

25. Ειδικότερα, στις προαναφερθείσες σκέψεις της επίδικης αποφάσεώς της, η Επιτροπή εξέθεσε, μεταξύ άλλων, ότι η λειτουργική δομή του ομίλου, του οποίου μητρική εταιρία ήταν η Alstom, ήταν οργανωμένη κατά τρόπον ώστε οι διευθύνοντες που ασκούσαν αποφασιστική επιρροή στις δραστηριότητες των θυγατρικών στον κλάδο των EMMA ήταν υπόλογοι στην Alstom [21]. Εξέθεσε επίσης ότι σε πολλές περιπτώσεις οι διευθύνοντες της μητρικής εταιρίας και των θυγατρικών ασκούσαν διπλά καθήκοντα, όπως στην περίπτωση του ανώτερου διευθυντικού στελέχους του κλάδου M&Δ που οπωσδήποτε είχε ασκήσει αποφασιστική επιρροή στις δραστηριότητες EMMA του ομίλου και ήταν μέλος της εκτελεστικής επιτροπής της Alstom [22]. Τέλος επισήμανε ότι η δικογραφία περιείχε αποδεικτικά στοιχεία σύμφωνα με τα οποία πρόσωπα που εμφανίζονταν στο πλαίσιο της συμπράξεως ως εκπρόσωποι του ομίλου Alstom μπορούσαν, σε τακτική βάση, να δεσμεύουν νομικώς τη μητρική εταιρία [23]. Εξάλλου η Επιτροπή θεώρησε ότι, λαμβανομένου υπόψη του σημαντικού προστίμου που είχε επιβληθεί στην Alstom από το γαλλικό Συμβούλιο Ανταγωνισμού το 1988, δεν ήταν πιθανό τα

18 — Βλ., αποφάσεις Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψεις 151 και 152), και της 19ης Ιουλίου 2012, C-628/10 P και C-14/11 P, Alliance One International και Standard Commercial Tobacco κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Alliance One International κ.λπ. (σκέψη 75).

19 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (σκέψη 153) και διάταξη της 13ης Σεπτεμβρίου 2012, C-495/11 P, Total και Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (σκέψη 49). Η υπογράμμιση δική μου. Το καθήκον της Επιτροπής να αιτιολογεί τις αποφάσεις της ως προς το σημείο αυτό προκύπτει μεταξύ άλλων από τον μαχητό χαρακτήρα του εν λόγω τεκμηρίου, η ανατροπή του οποίου προϋποθέτει ότι οι ενδιαφερόμενοι θα προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τους οικονομικούς, οργανωτικούς και νομικούς δεσμούς μεταξύ των οικείων επιχειρήσεων.

20 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Alliance One International και Standard Commercial Tobacco κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Alliance One International κ.λπ. (σκέψη 49) και προτάσεις της γενικής εισαγγελέα E. Sharpston, που αναπτύχθηκαν στις 30 Μαΐου 2013 επί της υποθέσεως C-50/12 P, Kendrion κατά Επιτροπής (σημείο 43), που εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου.

21 — Σκέψη 353 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής.

22 — Σκέψη 355 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής.

23 — Σκέψη 355 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής.

διευθυντικά στελέχη της μητρικής εταιρίας να μην αντιλήφθηκαν ότι η ευθύνη για παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού συνιστούσε σοβαρό κίνδυνο[24]. Η Επιτροπή επισήμανε επίσης ότι η μητρική εταιρία ενέκρινε τα σχέδια υποβολής προσφοράς για υποσταθμούς EMMA των οποίων η αξία υπερέβαινε ορισμένο όριο ή τα οποία συνεπαγόταν σοβαρούς κινδύνους για τον όμιλο[25].

26. Λαμβανομένων υπόψη των προαναφερθεισών σκέψεων που διατυπώνονται στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής, δεν βλέπω πώς θα ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί, όπως ισχυρίζονται οι εταιρίες του ομίλου Alstom, ότι το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε να είχε επικρίνει την Επιτροπή για έλλειψη εμπεριστατωμένης αιτιολογίας σύμφωνης προς τις απαιτήσεις που απορρέουν από την αναφερόμενη στα σημεία 18 έως 23 νομολογία όσον αφορά τον καταλογισμό ευθύνης για την εν λόγω παράβαση στην Alstom.

27. Εντούτοις, ενώπιον της Επιτροπής, η Alstom προέβαλε σειρά επιχειρημάτων για να αποδείξει την έλλειψη ασκήσεως εκ μέρους της αποφασιστικής επιρροής επί των θυγατρικών της[26]. Ως προς το ζήτημα αυτό, πράγματι, όπως ισχυρίζονται οι εταιρίες του ομίλου Alstom, και αναγνωρίζει, εξάλλου, το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 98 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, από την επίδικη απόφαση της Επιτροπής δεν προκύπτει ρητώς ότι η Επιτροπή εξέτασε ένα προς ένα όλα τα επιχειρήματα που επικαλέστηκε η Alstom ενώπιόν της.

28. Εντούτοις, από την εν λόγω απόφαση της Επιτροπής προκύπτει ότι η Επιτροπή ουδόλως αγνόησε τα επιχειρήματα αυτά, αλλά προέβη σε συνολική κατ' ουσίαν εκτίμησή τους[27], αιτιολογώντας συγχρόνως, όπως συνάγεται από το ανωτέρω σημείο 25, κατά τρόπο εμπεριστατωμένο τους λόγους που, σε συνδυασμό με το κεφαλαιουχικό τεκμήριο, την οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι η Alstom ασκούσε αποφασιστική επιρροή στις θυγατρικές της.

29. Έχω, συναφώς, ήδη επισημάνει ανωτέρω στα σημεία 19 έως 21 ότι, σύμφωνα με τη νομολογία, για να εκπληρώσει την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει, η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να αναφέρει ειδικώς όλα τα επιχειρήματα που προέβαλαν οι διάδικοι κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, εφόσον η αιτιολογία παρέχει στους ενδιαφερομένους επαρκή δυνατότητα να λάβουν

24 — Σκέψη 351 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής.

25 — Σκέψη 350 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής.

26 — Στις παραγράφους 90 έως 150 της απαντήσεώς της στην ανακοίνωση αιτιάσεων, η Alstom προέβαλε, ιδίως, επιχειρήματα που αφορούσαν: i) την αποκεντρωμένη δομή του ομίλου και την αυτοτέλεια του κλάδου M&Δ· ii) την εσωτερική λειτουργία και τη λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο του κλάδου M&Δ· iii) το περιορισμένο αντικείμενο της εταιρίας Alstom· iv) την έλλειψη εμπορικής επιρροής της Alstom επί των προσφορών των νομικών προσώπων του κλάδου M&Δ· v) την μη διενέργεια οποιασδήποτε συζητήσεως σχετικά με την εμπορική πολιτική του κλάδου M&Δ στο πλαίσιο της εκτελεστικής επιτροπής της Alstom καθώς και, τέλος, vi) το γεγονός ότι οι παραβάσεις συνεχίστηκαν μετά τη μεταβίβαση των δραστηριοτήτων M&Δ στην Areva.

27 — Έτσι, χωρίς να είναι αναγκαίο, λαμβανομένης υπόψη της προαναφερθείσας νομολογίας, να πραγματοποιηθεί στις παρούσες προτάσεις λεπτομερής συγκριτική ανάλυση των επιχειρημάτων που προβάλλονται με την απάντηση στην ανακοίνωση αιτιάσεων (βλ. προηγούμενη υποσημείωση) και της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, επισημαίνεται ότι το επιχείρημα που αντλείται από την οργανωτική δομή του ομίλου και την αυτοτέλεια του κλάδου M&Δ μνημονεύεται στη σκέψη 347 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής και απορρίπτεται στις σκέψεις 353 και 355 της εν λόγω αποφάσεως. Αναφορές στο ζήτημα που αφορά την εσωτερική λειτουργία και τη λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο του κλάδου M&Δ περιλαμβάνονται τόσο στη σκέψη 346 (έγκριση των σχεδίων υποβολής προσφορών) όσο και στη σκέψη 347 (λήψη ορισμένων αποφάσεων αποκλειστικώς από τη μητρική εταιρία). Όσον αφορά το επιχείρημα που αντλείται από το γεγονός ότι, δεδομένου ότι το αντικείμενο της εταιρίας Alstom ήταν περιορισμένο στην κατοχή και διαχείριση των συμμετοχών, αυτή δεν μπορούσε να ασκεί δραστηριότητα στον κλάδο των EMMA, το επιχείρημα αυτό δεν ασκεί, υπό τις συνθήκες της προκειμένης υποθέσεως, επιρροή και μπορούσε, συνεπώς, να απορριφθεί σιωπηρώς από την Επιτροπή, εφόσον, αφενός, το γεγονός ότι η μητρική εταιρία δεν δραστηριοποιείται στην αγορά που αφορά η παράβαση δεν είναι καθοριστικό για την άσκηση αποφασιστικής επιρροής (βλ., συναφώς, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 30ής Σεπτεμβρίου 2009, T-168/05, Arkema κατά Επιτροπής) και, αφετέρου, η παράβαση που διέπραξε θυγατρική μπορεί να καταλογιστεί στο πρόσωπο που ασκεί αποφασιστική επιρροή σε αυτή ακόμη και αν το πρόσωπο αυτό δεν ασκεί δική του οικονομική δραστηριότητα (απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, C-440/11 P, Επιτροπή κατά Stichting Administratiekantoor Portielje, σκέψεις 43 και 44). Ομοίως, όσον αφορά τα επιχειρήματα που αντλούνται από την προβαλλόμενη έλλειψη επιρροής (και συζητήσεως) σχετικά με την εμπορική πολιτική των θυγατρικών, πρέπει να επισημανθεί, αφενός, ότι το αν θυγατρική εταιρία υπόκειται στην καθοριστική επιρροή της μητρικής της όσον αφορά τη συμπεριφορά της στην αγορά δεν εξαρτάται μόνον από το ποιος καθορίζει την επιχειρηματική της πολιτική υπό στενή έννοια (βλ., συναφώς, το σημείο 109 και τη νομολογία που παρατίθεται στις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott, που αναπτύχθηκαν στις 18 Απριλίου 2013, επί της υποθέσεως C-501/11 P, Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής (επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013) και, αφετέρου, ότι στην υπό κρίση υπόθεση η Επιτροπή θεώρησε ότι το σύνολο των στοιχείων που αφορούσαν τους οικονομικούς, οργανωτικούς και νομικούς δεσμούς που συνέδεαν τη μητρική εταιρία και τις θυγατρικές ήταν αρκετό για να αποδειχθεί η επιρροή της μητρικής εταιρίας στη συμπεριφορά τους στην αγορά.

γνώση της δικαιολογητικής βάσεως του ληφθέντος μέτρου και, ειδικώς στην περίπτωση μητρικής εταιρίας στην οποία καταλογίζεται ευθύνη για την παραβατική συμπεριφορά της θυγατρικής της, περιέχει εμπεριστατωμένη έκθεση των λόγων που μπορούν να δικαιολογήσουν τον καταλογισμό της παραβάσεως στην εν λόγω εταιρία.

30. Εντούτοις, είναι, βεβαίως, γενικώς επιθυμητό να αναφέρει η Επιτροπή λεπτομερώς και με συγκεκριμένη διάρθρωση τα επιχειρήματα και τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που προσκόμισαν οι διάδικοι κατά τη διοικητική διαδικασία, ιδίως αυτά που προσκομίστηκαν για να αποδειχθεί η έλλειψη αποφασιστικής επιρροής της μητρικής εταιρίας επί της θυγατρικής. Σε μια περίπτωση όμως όπως αυτή της υπό κρίση υποθέσεως, στην οποία, για τον καταλογισμό της ευθύνης για την παράβαση στη μητρική εταιρία, η Επιτροπή δεν στηρίχθηκε *αποκλειστικώς* στο κεφαλαιουχικό τεκμήριο, αλλά ρητώς έλαβε υπόψη άλλους κρίσιμους παράγοντες, εκτιμώ ότι δύναται να εξετάσει και να εκτιμήσει τα προβληθέντα επιχειρήματα και στοιχεία κατά τρόπο συνολικό —όπως έπραξε στην υπό κρίση υπόθεση— υπό τον όρο ότι η αιτιολογία της πράξεως παρέχει στον ενδιαφερόμενο, δηλαδή στη μητρική εταιρία, επαρκή δυνατότητα να λάβει γνώση των λόγων που οδήγησαν στην τελικώς εκδοθείσα απόφαση, εν προκειμένω στην απόφαση να καταλογιστεί η ευθύνη της παραβάσεως στη μητρική εταιρία.

31. Κατά τα λοιπά, επισημαίνω ότι οι εταιρίες του ομίλου Alstom δεν διευκρίνισαν σε ποιο μέτρο η ελλιπής, κατά τους ισχυρισμούς τους, αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής τις εμπόδισε να υπερασπιστούν αποτελεσματικώς τα δικαιώματά τους ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου ή εμπόδισε το τελευταίο να ασκήσει τον έλεγχό του. Αντιθέτως, η λεπτομερής εξέταση από το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 93 έως 97 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, των επιχειρημάτων της Alstom για την ανατροπή του τεκμηρίου αποφασιστικής επιρροής αποδεικνύει ότι η Alstom ήταν σε θέση να υπερασπιστεί αποτελεσματικώς τα δικαιώματά της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και ότι το τελευταίο ήταν σε θέση να ασκήσει τον έλεγχό του επί της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής[28].

32. Υπό το πρίσμα των προαναφερθέντων, εκτιμώ ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν εκτίμησε εσφαλμένως το περιεχόμενο της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει η Επιτροπή, όπως αυτό αναγνωρίζεται από τη νομολογία και δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι η επίδικη απόφαση της Επιτροπής ήταν επαρκώς αιτιολογημένη όσον αφορά τον καταλογισμό της ευθύνης στην Alstom σχετικά με τη συμμετοχή στην παράβαση για την περίοδο από τις 7 Δεκεμβρίου 1992 μέχρι τις 8 Ιανουαρίου 2004. Το συμπέρασμα αυτό δεν είναι δυνατόν να τεθεί εν αμφιβόλω μέσω των λοιπών επιχειρημάτων που προβάλλουν οι εταιρίες του ομίλου Alstom.

33. Όσον αφορά την προαναφερθείσα απόφαση Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, την οποία επικαλούνται οι εταιρίες του ομίλου Alstom και με την οποία το Δικαστήριο αναίρεσε την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου λόγω μη λήψεως υπόψη της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει η Επιτροπή, αρκεί η επισήμανση ότι, σε αντίθεση με την υφιστάμενη στην υπόθεση που οδήγησε στην εν λόγω απόφαση κατάσταση, στην υπό κρίση περίπτωση οι εταιρίες του ομίλου Alstom δεν ήταν αντιμέτωπες με την πρώτη απόφαση της Επιτροπής με την οποία αυτή, μεταβάλλοντας τη συνηθισμένη της προσέγγιση, στηρίχθηκε μόνον στο τεκμήριο ασκήσεως εκ μέρους της μητρικής εταιρίας αποφασιστικής επιρροής επί της θυγατρικής, προκειμένου να καταλογίσει την παράβαση στη μητρική εταιρία. Δεν μπορούν συνεπώς να στηριχθούν, στην υπό κρίση υπόθεση, στη λύση που έγινε δεκτή με την εν λόγω απόφαση.

34. Όσον αφορά την αιτίαση σύμφωνα με την οποία το Γενικό Δικαστήριο, δεχόμενο στη σκέψη 95 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι οι σκέψεις 345 έως 347 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής συνοψίζουν τα επιχειρήματα που προέβαλε η Alstom στις παραγράφους 90 έως 150 της απαντήσεώς της στην ανακοίνωση αιτιάσεων, παραμόρφωσε την επίδικη απόφαση της Επιτροπής, η αιτίαση αυτή είναι, κατά την άποψή μου, αλυσιτελής και, σε κάθε περίπτωση, αβάσιμη. Είναι

28 — Διατάξεις της 7ης Φεβρουαρίου 2012, C-421/11 P, Total και Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (σκέψη 57), και της 13ης Σεπτεμβρίου 2012, Total και Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 50).

αλυσιτελής διότι, ακόμη και αν το Γενικό Δικαστήριο είχε υποπέσει συναφώς σε πλάνη, αυτό ουδόλως θα επηρέαζε τη συναγόμενη από τα ανωτέρω σημεία διαπίστωση, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή αιτιολόγησε επαρκώς κατά νόμο τον καταλογισμό της ευθύνης για την παράβαση στην Alstom. Είναι αβάσιμη διότι, όπως ήδη επισήμανα, στην πραγματικότητα η Επιτροπή πραγματεύτηκε την ουσία των επιχειρημάτων που προέβαλε ενώπιόν της η Alstom [29].

35. Όσον αφορά το επιχείρημα που αντλείται από το γεγονός ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε σε αποδεικτικά στοιχεία προσκομισθέντα από τρίτο πρόσωπο, δεν υφίσταται νομικός κανόνας της Ένωσης εμποδίζων την Επιτροπή να χρησιμοποιήσει, σεβόμενη βεβαίως τα δικαιώματα άμυνας, τέτοια αποδεικτικά στοιχεία, στο μέτρο που είναι κρίσιμα. Μου φαίνεται, όμως, προφανές ότι η Areva, καθόσον είχε αγοράσει από την Alstom τις θυγατρικές που είχαν συμμετάσχει στη σύμπραξη, μπορούσε να διαθέτει κρίσιμες πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία των εν λόγω θυγατρικών κατά την περίοδο που προηγήθηκε της πωλήσεως. Εκτός αυτού, οι εταιρίες του ομίλου Alstom δεν εξειδικεύουν ποια αποδεικτικά στοιχεία αμφισβητούν ούτε επικαλούνται παραμόρφωση των εν λόγω αποδεικτικών στοιχείων.

36. Από όλα τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως πρέπει, κατά την άποψή μου, να απορριφθεί.

2. Επί του δευτέρου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom

37. Με το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν, το οποίο αφορά τη σκέψη 200 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, οι εταιρίες του ομίλου Alstom προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι έκρινε ότι η Επιτροπή μπορούσε νομίμως να μην αιτιολογήσει τη δυνατότητα επιβολής προστίμου εις ολόκληρον σε δύο εταιρίες που δεν αποτελούσαν μια οικονομική οντότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεώς της. Ειδικότερα προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι, στην εν λόγω σκέψη 200, δεν επέκρινε την Επιτροπή επειδή δεν αιτιολόγησε ειδικώς το γεγονός ότι επέβαλε στην Alstom και στην Areva T&D SA (μετονομασθείσα σε Alstom Grid SAS) εις ολόκληρον την καταβολή προστίμου ενώ αυτές δεν αποτελούσαν πλέον μια επιχείρηση κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής.

38. Ως προς το ζήτημα αυτό, εκτιμώ ότι, στην προκειμένη περίπτωση, το Γενικό Δικαστήριο μπορούσε, χωρίς να υποπέσει σε πλάνη περί το δίκαιο, να μην επικρίνει την Επιτροπή επειδή δεν αιτιολόγησε ειδικώς την απόφαση επιβολής προστίμου εις ολόκληρον στην Alstom και στην Areva T&D SA για την περίοδο κατά την οποία αποτελούσαν μια και μόνη επιχείρηση.

39. Έχω επισημάνει, ανωτέρω στα σημεία 20 και 21, ότι, σύμφωνα με τη νομολογία, το άρθρο 296 ΣΛΕΕ δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να πραγματεύεται όλα τα πραγματικά και νομικά σημεία που συζητήθηκαν κατά τη διοικητική διαδικασία [30]. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τη νομολογία, μια απόφαση της Επιτροπής η οποία εμπίπτει σε πάγια πρακτική λήψεως αποφάσεων μπορεί να αιτιολογηθεί συνοπτικώς και μόνον όταν η εν λόγω απόφαση βαίνει αισθητά πέραν των προγενεστέρων αποφάσεων, απόκειται στην Επιτροπή να αναπτύξει ρητώς τη συλλογιστική της [31].

29 — Βλ., ανωτέρω, υποσημειώσεις 26 και 27.

30 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Volkswagen κατά Επιτροπής (σκέψη 127 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

31 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (σκέψη 155).

40. Αντίθετα όμως προς ό,τι υποστηρίζουν οι εταιρίες του ομίλου Alstom, η επιβολή προστίμου εις ολόκληρον στη θυγατρική που μετείχε στην παράβαση και στην πρώην μητρική εταιρία για την περίοδο της παραβάσεως κατά την οποία οι δύο εταιρίες αποτελούσαν μια και μόνη επιχείρηση κατά την έννοια του δικαίου του ανταγωνισμού δεν διαφέρει από την προηγούμενη πρακτική της Επιτροπής και δεν αμφισβητήθηκε από τη νομολογία [32].

41. Η πρακτική αυτή στηρίζεται στη σκέψη ότι, στο μέτρο που, κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης περιόδου, οι εταιρίες αποτελούσαν μια επιχείρηση κατά την έννοια του δικαίου του ανταγωνισμού, η οποία παρέβη τους κανόνες του ανταγωνισμού, η Επιτροπή μπορεί να τους επιβάλει εις ολόκληρον πρόστιμο για την παράβαση που διαπράχθηκε κατά την εν λόγω περίοδο [33]. Με την επιφύλαξη των σκέψεων που θα εκθέσω στα σημεία 155 και επόμενα, στο πλαίσιο της αναλύσεως του τετάρτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom, επισημαίνω ότι το γεγονός ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής, οι εν λόγω εταιρίες δεν αποτελούν πλέον ενιαία οικονομική οντότητα δεν αποτελεί περίσταση που εμποδίζει, μόνη αυτή [34], της επιβολή προστίμου εις ολόκληρον σε βάρος τους, ως υποκειμένων που μπορούν να θεωρηθούν από κοινού υπεύθυνα για τις ενέργειες της επιχειρήσεως στην οποία μετείχαν [35].

42. Υπό τις συνθήκες αυτές, εκτιμώ ότι στην υπό κρίση υπόθεση η Επιτροπή, έχοντας αιτιολογήσει επαρκώς κατά νόμο, όπως προκύπτει από την ανάλυση του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως, την απόφαση καταλογισμού της ευθύνης για την παράβαση στην μητρική εταιρία, δεν μπορεί να υποστεί επίκριση επειδή δεν αιτιολόγησε ειδικώς την εις ολόκληρον καταδίκη στην καταβολή του προστίμου της μητρικής εταιρίας και της θυγατρικής της που είχε άμεση συμμετοχή στη σύμπραξη, έστω και αν οι οικείες εταιρίες δεν αποτελούσαν πλέον ενιαία οικονομική οντότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής [36].

43. Πρέπει συνεπώς, κατά την άποψή μου, να απορριφθεί το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom και, κατά συνέπεια, να απορριφθεί ο εν λόγω πρώτος λόγος αναιρέσεως στο σύνολό του.

32 — Σε πολλές υποθέσεις, το Γενικό Δικαστήριο επικύρωσε πρόστιμο επιβληθέν εις ολόκληρον στην μητρική εταιρία και στην πρώην θυγατρική της, ενώ αυτές δεν αποτελούσαν πλέον ενιαία οικονομική οντότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής. Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 2005, T-71/03, T-74/03, T-87/03 και T-91/03, Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψεις 58 έως 82, 387, 391 έως 393 και σημείο 3 του διατακτικού, όσον αφορά την εις ολόκληρον ευθύνη της θυγατρικής Intech EDM BV και της πρώην μητρικής της εταιρίας Intech EDM AG)· της 13ης Σεπτεμβρίου 2010, T-40/06, Trioplast Industrier κατά Επιτροπής (Συλλογή 2010, σ. II-4893, σκέψεις 2, 74, 173 και διατακτικό, όσον αφορά την εις ολόκληρον ευθύνη της θυγατρικής Trioplast Witenheim και των διαδοχικών μητρικών της εταιριών FLS και Trioplast Industrier, στο εξής: απόφαση Trioplast)· της 24ης Μαρτίου 2011, T-384/06, IBP και International Building Products France κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. II-1177, σκέψη 13 και διατακτικό, όσον αφορά την εις ολόκληρον ευθύνη της IBP France και των πρώην μητρικών της εταιριών Delta και AFC)· της 24ης Μαρτίου 2011, T-378/06, IMI κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψεις 4, 14 και διατακτικό, όσον αφορά την εις ολόκληρον ευθύνη των θυγατρικών Aquatis και Simplex με την πρώην μητρική τους εταιρία IMI), και της 24ης Μαρτίου 2011, T-382/06, Tomkins κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. II-1157, σκέψεις 3, 55 έως 59 και σημείο 2 του διατακτικού, όσον αφορά την εις ολόκληρον ευθύνη της Pegler με την πρώην μητρική της εταιρία Tomkins).

33 — Όσον αφορά την έκθεση των λόγων που αφορούν την πραγματική εκτέλεση του προστίμου και δικαιολογούν την επιβολή προστίμου εις ολόκληρον σε τέτοιες περιπτώσεις, παραπέμπω στις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. (σημεία 52, 82 και 84 στο τέλος).

34 — Βέβαια, όπως θα αναλυθεί λεπτομερέστερα κατωτέρω, στα σημεία 160 έως 162, και όπως επεσήμανα στα σημεία 83 και επόμενα των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ., το γεγονός αυτό δεν στερείται συνεπειών όσον αφορά την εξουσία της Επιτροπής να επιβάλλει τέτοιο εις ολόκληρον πρόστιμο, καθόσον, εάν επιθυμεί την επιβολή του, θα είναι υποχρεωμένη για λόγους ασφαλείας δικαίου να εξειδικεύσει το ποσοστό που αναλογεί στους εις ολόκληρον οφειλέτες στις εσωτερικές τους σχέσεις.

35 — Βλ. τις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. (σημείο 80).

36 — Στο υπόμνημά τους απαντήσεως, οι εταιρίες του ομίλου Alstom φαίνεται ότι θέλουν να επεκτείνουν την επιχειρηματολογία τους, υπό την έννοια ότι προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι δεν επέβαλε κυρώσεις στην Επιτροπή επειδή δεν αιτιολόγησε την επιβολή προστίμου εις ολόκληρον σε νομικές οντότητες που *ουδέποτε* συναποτέλεσαν κοινή οικονομική οντότητα, δηλαδή στην Alstom και στην Areva. Επισημαίνω συναφώς, χωρίς να χρειάζεται να θίξω το ζήτημα του παραδεκτού μιας τέτοιας αιτιάσεως -που δεν προβλήθηκε ούτε στον πρώτο βαθμό ούτε με την αίτηση αναιρέσεως- ότι η Επιτροπή, με την επίδικη απόφασή της, δεν επέβαλε πρόστιμο εις ολόκληρον στις Areva και Alstom, και συνεπώς δεν είναι δυνατόν να προβληθεί σε βάρος της η αιτίαση ότι δεν αιτιολόγησε συναφώς την απόφασή της. Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα της στοιχειοθετήσεως «εν τοις πράγματι εις ολόκληρον ευθύνης» μεταξύ Areva και Alstom αποτελεί αντικείμενο του τέταρτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom και αναλύεται κατωτέρω, στα σημεία 101 επ.

Β — *Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom, που αντλείται από την παράβαση εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει καθώς και του άρθρου 263 ΣΛΕΕ και επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως της Areva, που αντλείται από την παράβαση εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει καθώς και από την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας*

44. Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως που προέβαλαν, ο οποίος υποδιαιρείται σε τέσσερα σκέλη, οι εταιρίες του ομίλου Alstom υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως της αποφάσεώς του που απορρέει από τα άρθρα 36 και 53 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και το άρθρο 263 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, με τα τρία πρώτα σκέλη του δευτέρου λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν, οι εταιρίες του ομίλου Alstom υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει καθώς και το άρθρο 263 ΣΛΕΕ, καθόσον επανειλημμένα αντικατέστησε την συλλογιστική της Επιτροπής με τη δική του συλλογιστική προσθέτοντας εκ των υστέρων στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής αιτιολογίες που δεν απαντούν στην τελευταία. Το πρώτο και το δεύτερο σκέλος αφορούν την αιτιολόγηση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά τον καταλογισμό της ευθύνης για την παράβαση στην Alstom και στην T&D Holding SA (πρώην Areva T&D Holding SA), αντιστοίχως, ως μητρικές εταιρίες. Το τρίτο σκέλος αφορά τη συλλογιστική που αναπτύσσει το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 214 έως 216 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως σχετικά με τη συνεισφορά κατ' ίσα μέρη στην πληρωμή προστίμου που επιβλήθηκε εις ολόκληρον. Το σκέλος αυτό συνδέεται στενά με τα ζητήματα που τίθενται στο πλαίσιο του τετάρτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom και θα αναλυθεί, συνεπώς, από κοινού με τον λόγο αυτό στα σημεία 155 και επόμενα. Με το τέταρτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν, οι εταιρίες του ομίλου Alstom αμφισβητούν την αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, καθόσον το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι σε εταιρίες που δεν αποτελούν ενιαία οικονομική οντότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής μπορεί να επιβληθεί πρόστιμο για την καταβολή του οποίου υπάρχει ευθύνη εις ολόκληρον.

45. Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως που προέβαλε, η Areva υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει και παραβίασε τα δικαιώματα άμυνας στο πλαίσιο της αναλύσεως της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής στις πρώην θυγατρικές της κατά την περίοδο που μεσολάβησε μεταξύ 9ης Ιανουαρίου και 11ης Μαΐου 2004.

46. Στο μέτρο που, στο πλαίσιο των προαναφερθέντων λόγων αναιρέσεως, οι αναιρεσείουσες προβάλλουν ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει, θεωρώ απαραίτητο να υπενθυμίσω, προκαταρκτικώς, το περιεχόμενο της εν λόγω υποχρεώσεως όπως αυτό διαγράφεται από τη νομολογία, κάνοντας ειδική αναφορά στα όρια που επιβάλλονται στο Γενικό Δικαστήριο στο πλαίσιο του ελέγχου νομιμότητας σε σχέση με την έκταση της περιεχόμενης στην προσβαλλόμενη πράξη αιτιολογίας.

1. Επί του περιεχομένου της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει το Γενικό Δικαστήριο και επί της απαγορεύσεως αντικαταστάσεως της αιτιολογίας της προσβαλλομένης πράξεως

47. Η υποχρέωση του Γενικού Δικαστηρίου να αιτιολογεί τις αποφάσεις του απορρέει από το άρθρο 36 σε συνδυασμό με το άρθρο 53, παράγραφος 1, του Οργανισμού του Δικαστηρίου.

48. Κατά πάγια νομολογία, η συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου πρέπει να προκύπτει κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο από την αιτιολογία της αποφάσεως, ούτως ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν τους λόγους στους οποίους στηρίζεται η απόφαση αυτή και το Δικαστήριο να δύναται να ασκήσει τον δικαστικό έλεγχό του[37].

37 — Βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Ziegler κατά Επιτροπής (σκέψη 81 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

49. Ωστόσο, η υποχρέωση αιτιολογήσεως δεν επιβάλλει στο Γενικό Δικαστήριο τη δέσμευση να εκθέτει αιτιολογία ακολουθούσα αναλυτικά έναν προς έναν όλους τους λόγους που προβάλλουν οι διάδικοι. Η αιτιολογία μπορεί, ως εκ τούτου, να συνάγεται εμμέσως, υπό την προϋπόθεση ότι επιτρέπει στους μεν ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους για τους οποίους το Γενικό Δικαστήριο δεν δέχθηκε τα επιχειρήματά τους, στο δε Δικαστήριο να διαθέτει επαρκή στοιχεία ώστε να ασκήσει τον έλεγχό του [38].

50. Ακολούθως, το Δικαστήριο και το Γενικό Δικαστήριο, όταν αποφαίνονται επί προσφυγής ακυρώσεως, δεν μπορούν, εν πάση περιπτώσει, να υποκαταστήσουν με τη δική τους αιτιολογία αυτήν του εκδόντος την προσβαλλόμενη πράξη [39]. Εξ αυτού έπεται ότι ο δικαστής της Ένωσης δεν μπορεί να περιβάλει μια ενωσιακή νομική πράξη, η οποία στηρίζεται σε μη προσήκουσα ή και παράνομη ή ανεπαρκή αιτιολογία, με εντελώς διαφορετική αιτιολογία προκειμένου να τη διατηρήσει σε ισχύ. Πράγματι, εκτός του πεδίου εφαρμογής της πλήρους δικαιοδοσίας (άρθρο 261 ΣΛΕΕ), ο δικαστής της Ένωσης δεν μπορεί να μεταρρυθμίσει την προσβαλλόμενη πράξη, αλλά πρέπει να την ακυρώσει αν και εφόσον η προσφυγή ακυρώσεως είναι βάσιμη (άρθρο 264, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ) [40].

51. Πάντως, υπό τις συνθήκες αυτές, αφενός, τίποτε δεν εμποδίζει τον δικαστή της Ένωσης να ελέγξει επισταμένως τη βασιμότητα των λόγων ακυρώσεως και των επιχειρημάτων του εκάστοτε προσφεύγοντος και να τα αναλύσει λεπτομερώς [41]. Αφετέρου, από τη νομολογία προκύπτει ότι μολονότι, στο πλαίσιο μιας προσφυγής ακυρώσεως, το Γενικό Δικαστήριο είναι δυνατό να ωθηθεί στο να ερμηνεύσει την αιτιολογία της προσβαλλομένης πράξεως κατά τρόπο διαφορετικό από αυτόν του εκδότη της, και δη, σε ορισμένες περιπτώσεις, να απορρίψει την παρατεθείσα απ' αυτόν ρητή αιτιολογία, δεν μπορεί να ενεργήσει κατ' αυτόν τον τρόπο όταν κάτι τέτοιο δεν δικαιολογείται από κανένα ουσιαστικό στοιχείο [42].

52. Υπό το πρίσμα, συνεπώς, των αρχών αυτών, που έχουν διαμορφωθεί από τη νομολογία, πρέπει, κατά την άποψή μου, να εκτιμηθεί κατά πόσον το Γενικό Δικαστήριο αντικατέστησε παρανόμως την περιεχόμενη στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής αιτιολογία με τη δική του αιτιολογία. Προς τον σκοπό αυτό θα πρέπει να εκτιμηθεί κατά πόσον, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο περιορίστηκε να εξετάσει, έστω με λεπτομερή τρόπο, τους λόγους ακυρώσεως και τα επιχειρήματα που προέβαλαν οι αναιρεσείουσες ενώπιόν του προκειμένου να ελέγξει τη βασιμότητά τους ή κατά πόσον, αντιθέτως, περιέβαλε την απόφαση της Επιτροπής με εντελώς διαφορετική αιτιολογία προκειμένου να τη διατηρήσει σε ισχύ.

53. Ως προς το ζήτημα αυτό πρέπει ακόμη να προστεθεί ότι αν αληθεύει ότι, όπως ισχυρίζονται οι εταιρίες του ομίλου Alstom, η ευρωπαϊκή δίκη σχετικά με τον έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων των θεσμικών οργάνων είναι «δίκη στρεφόμενη κατά της πράξεως», με αποτέλεσμα να μην είναι, όπως προαναφέρθηκε, δυνατόν να προστεθούν στην εν λόγω πράξη, προκειμένου να «σωθεί», νέες και

38 — Όπ.π. (σκέψη 82 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

39 — Αποφάσεις της 27ης Ιανουαρίου 2000, C-164/98 P, DIR International Film κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-447, σκέψεις 38 και 49)· της 1ης Ιουνίου 2006, C-442/03 P και C-471/03 P, P&O European Ferries (Vizcaya) και Diputación Foral de Vizcaya κατά Επιτροπής (Συλλογή 2006, σ. I-4845, σκέψεις 60 και 67), και της 22ας Δεκεμβρίου 2008, C-487/06 P, British Aggregates κατά Επιτροπής (Συλλογή 2008, σ. I-10515, σκέψη 141). Αυτό ακριβώς καθιστά εμφανή τον χαρακτήρα της προσφυγής ακυρώσεως ως ενδίκου βοηθήματος με το οποίο ασκείται μόνον έλεγχος νομιμότητας και το οποίο στηρίζεται στην αρχή της θεσμικής ισορροπίας, η οποία χαρακτηρίζει τη δομή και τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διαφύλαξη της θεσμικής ισορροπίας επιβάλλει κάθε όργανο να ασκεί τις αρμοδιότητές του σεβόμενο τις αρμοδιότητες των άλλων οργάνων. Βλ., συναφώς, τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott που αναπτύχθηκαν στις 6 Σεπτεμβρίου 2012, επί της υποθέσεως Frucona Košice κατά Επιτροπής (απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2013, C-73/11 P, σκέψη 92).

40 — Βλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην προπαρατεθείσα υπόθεση Frucona Košice κατά Επιτροπής (σκέψη 93 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

41 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, αποφάσεις της 2ας Απριλίου 2009, C-431/07 P, Bouygues και Bouygues Télécom κατά Επιτροπής (Συλλογή 2009, σ. I-2665, σκέψη 68), και Alliance One International και Standard Commercial Tobacco κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Alliance One International κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψεις 121 και 122), καθώς και τις προπαρατεθείσες διατάξεις Total Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (της 7ης Φεβρουαρίου 2012, σκέψη 65, και της 13ης Σεπτεμβρίου 2012, σκέψεις 59 και 60, αντιστοίχως).

42 — Απόφαση DIR International Film κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 42), και British Aggregates κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 142), καθώς και προτάσεις μου επί της τελευταίας υποθέσεως, που αναπτύχθηκαν στις 17 Ιουλίου 2008 (σκέψη 107).

διαφορετικές αιτιολογίες, αυτό δεν επηρεάζει το γεγονός ότι, για να ασκήσει πλήρως τον έλεγχο νομιμότητας, ο δικαστής της Ένωσης πρέπει να είναι σε θέση να απαντήσει πλήρως στα επιχειρήματα που προβάλλουν οι προσφεύγοντες ενώπιόν του. Προς τον σκοπό αυτό, ο δικαστής είναι δυνατόν να κληθεί να αναλύσει επιχειρήματα ή αποδείξεις των οποίων έγινε επίκληση κατά τη διοικητική διαδικασία ακόμη και κατά τρόπο λεπτομερέστερο από αυτόν της προσβαλλομένης πράξεως[43]. Πράγματι, υπό τον όρο ότι η αιτιολογία της πράξεως είναι αυτή καθεαυτή επαρκής και δεν είναι προϊόν πλάνης, τίποτα δεν εμποδίζει το Γενικό Δικαστήριο να διαλάβει στην απόφασή του αιτιολογία περιλαμβάνουσα, ως απάντηση στα επιχειρήματα που προέβαλαν ενώπιόν του οι διάδικοι, ανάλυση ή συλλογιστική σχετικά με τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν ή τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν ενώπιον της Επιτροπής με διεξοδικότερη ανάπτυξη από αυτή που περιλαμβάνεται στην προσβαλλόμενη πράξη.

2. Επί του πρώτου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom

54. Με το πρώτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν, το οποίο αφορά τις σκέψεις 101 έως 110 της αναιρεισιβαλλομένης αποφάσεως, οι εταιρίες του ομίλου Alstom προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι αντικατέστησε με τη δική του συλλογιστική τη συλλογιστική της Επιτροπής και εισήγαγε ουσιώδεις αιτιολογίες ως εκ των υστέρων έρεισμα της αποφάσεως της Επιτροπής όσον αφορά την εξέταση των στοιχείων που αποσκοπούν στην ανατροπή του τεκμηρίου ασκήσεως εκ μέρους της Alstom αποφασιστικής επιρροής επί των θυγατρικών της κατά την περίοδο που εκτείνεται από τις 7 Δεκεμβρίου 1992 μέχρι τις 8 Ιανουαρίου 2004. Ειδικότερα, οι σκέψεις 102 έως 110 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως περιέχουν ανάλυση ορισμένων από τα επιχειρήματα που ανέπτυξε η Alstom στις παραγράφους 90 έως 150 της απαντήσεώς της στην ανακοίνωση αιτιάσεων. Το Γενικό Δικαστήριο έλαβε θέση επί των στοιχείων αυτών και προέβη σε εκτίμησή τους, ενώ τέτοιες εκτιμήσεις δεν περιέχονται στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής και, κατά συνέπεια, προσετέθησαν στο κείμενο της εν λόγω αποφάσεως.

55. Ως προς το ζήτημα αυτό έχω ήδη επισημάνει, στο πλαίσιο της αναλύσεως του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως[44] που προέβαλαν οι εταιρίες του ομίλου Alstom, ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη κρίνοντας ότι η Επιτροπή αιτιολόγησε επαρκώς την επίδικη απόφασή της καταλογίζοντας στην Alstom την ευθύνη για την παράβαση που διαπράχθηκε κατά την περίοδο μεταξύ της 7ης Δεκεμβρίου 1992 και της 8ης Ιανουαρίου 2004.

56. Στο πλαίσιο αυτό, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν περιβάλλει την επίδικη απόφαση της Επιτροπής με εντελώς διαφορετικές αιτιολογίες από αυτές στις οποίες στηρίχθηκε η Επιτροπή για να καταλήξει να δεχθεί την ευθύνη της Alstom. Πράγματι, η αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ακολουθεί τη γραμμή των αιτιολογιών της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής. Βεβαίως, το Γενικό Δικαστήριο, απαντώντας στα επιχειρήματα που προέβαλε ενώπιόν του η Alstom, προέβη, στις σκέψεις 102 έως 109 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, σε ανάλυση με μεγάλη ακρίβεια σειράς εγγράφων που είχε προσκομίσει η Alstom κατά τη διοικητική διαδικασία. Τόσο λεπτομερής ανάλυση δεν περιλαμβάνεται στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής. Αυτό δεν σημαίνει, εντούτοις, ότι το Γενικό Δικαστήριο προέβη σε μη νόμιμη υποκατάσταση αιτιολογιών.

57. Πράγματι, σύμφωνα με όσα ανέφερα ανωτέρω, στο σημείο 53, εκτιμώ ότι, στο μέτρο που η αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, όσον αφορά τον καταλογισμό της παραβάσεως που διαπράχθηκε κατά την εν λόγω περίοδο στην Alstom, είναι καθεαυτή επαρκής και δεν στηρίζεται σε πλάνη, τίποτα δεν εμπόδιζε το Γενικό Δικαστήριο, προκειμένου να απαντήσει στα επιχειρήματα που προέβαλε ενώπιόν του η Alstom, να προβεί σε λεπτομερή ανάλυση των επιχειρημάτων που

43 — Βλ., συναφώς, τις προτάσεις μου που αναπτύχθηκαν στις 17 Φεβρουαρίου 2011 επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (σημείο 54). Βλ., στο ίδιο πνεύμα, τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Frucona Košice κατά Επιτροπής (σημείο 94).

44 — Βλ. σημεία 24 επ. των παρουσών προτάσεων.

προβλήθηκαν και των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίστηκαν ενώπιον της Επιτροπής με περισσότερο εκτεταμένη ανάπτυξη από αυτή που περιέχεται στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής. Αντιθέτως, θεωρώ ότι μια τέτοια προσέγγιση αποδεικνύει την επιμέλεια που επέδειξε το Γενικό Δικαστήριο κατά την ανάλυση των επιχειρημάτων που προέβαλε ενώπιόν του η Alstom.

58. Από τα προαναφερθέντα προκύπτει ότι πρέπει να απορριφθεί το πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom.

3. Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως της Areva και επί του δευτέρου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom

α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

59. Στο πλαίσιο του πρώτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλε, ο οποίος αφορά τις σκέψεις 144 έως 152 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η Areva επικαλείται παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως και προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου. Η Areva υποστηρίζει ότι, στη σκέψη 150 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο υποκατέστησε τη δική του συλλογιστική σε αυτή της Επιτροπής προσθέτοντας εκ των υστέρων στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής δύο νέα στοιχεία προκειμένου να απορρίψει τους ισχυρισμούς, σύμφωνα με τους οποίους, κατά το χρονικό διάστημα από τις 9 Ιανουαρίου 2004 έως τις 11 Μαΐου 2004, οι Areva και Areva T&D Holding δεν διέθεταν επαρκή πείρα στον κλάδο Μ&Δ, ώστε να είναι σε θέση να ασκήσουν πραγματικά αποφασιστική επιρροή επί της συμπεριφοράς των θυγατρικών τους. Η Areva αμφισβητεί, αφενός, τον ισχυρισμό σύμφωνα με τον οποίο θα μπορούσε να έχει αποκτήσει γνώση του κλάδου Μ&Δ στο διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της συνάψεως της συμφωνίας μεταβιβάσεως των θυγατρικών Μ&Δ της Alstom τον Σεπτέμβριο 2003 και της πραγματικής μεταβιβάσεως των εν λόγω θυγατρικών στις 8 Ιανουαρίου 2004 και, αφετέρου, τον ισχυρισμό σύμφωνα με τον οποίο δεν αποκλειόταν η πρόσληψη νέου διευθυντικού στελέχους για τις εν λόγω θυγατρικές, ενώ δεν εργαζόταν στον όμιλο, να έδωσε στην Areva τη δυνατότητα να αποκτήσει την τεχνογνωσία του κλάδου Μ&Δ.

60. Εντούτοις, πρώτον, τα δύο αυτά στοιχεία δεν είχαν προηγουμένως προβληθεί από την Επιτροπή και, συνεπώς, αποτελούσαν προσθήκη ή υποκατάσταση, εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, των αιτιολογιών στις οποίες στηρίζεται η επίδικη απόφαση της Επιτροπής. Δεύτερον, τα επιχειρήματα του Γενικού Δικαστηρίου δεν καθιστούν κατανοητό για ποιο λόγο δεν έκανε δεκτά τα επιχειρήματα της Areva και αυτό αποτελεί πλημμέλεια της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά την αιτιολογία. Τρίτον, το Γενικό Δικαστήριο προσέβαλε επίσης τα δικαιώματα άμυνας της Areva. Αφενός, στηριζόμενο σε στοιχεία που στην πραγματικότητα αποτελούν υποθέσεις, κατέστησε αμάχητο το κεφαλαιουχικό τεκμήριο και επέβαλε στην Areva μια probatio diabolica στο πλαίσιο της αποδείξεως ελλείψεως πραγματικής ασκήσεως εκ μέρους της αποφασιστικής επιρροής επί των πρώην θυγατρικών της, απαιτώντας από αυτή να προσκομίσει την αρνητική απόδειξη της ελλείψεως παρεμβάσεως στη συμπεριφορά τους. Αφετέρου, το Γενικό Δικαστήριο δεν έδωσε στην Areva τη δυνατότητα να εκφράσει την άποψή της επί των προαναφερθέντων νέων στοιχείων που προσετέθησαν στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής.

61. Στο υπόμνημά της απαντήσεως, η Areva υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον δεν επέβαλε κυρώσεις στην Επιτροπή λόγω της εκ μέρους της παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει στο πλαίσιο της αναλύσεως της πραγματικής ασκήσεως εκ μέρους της Areva αποφασιστικής επιρροής επί των πρώην θυγατρικών της. Υποστηρίζει, ιδίως, ότι η Επιτροπή αντιπαρήλθε σιωπηρώς ορισμένα επιχειρήματα που είχε προβάλει η Areva και δεν έλαβε εμπεριστατωμένη θέση επί άλλων επιχειρημάτων που είχε επικαλεστεί.

62. Στο πλαίσιο του δευτέρου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν, οι εταιρίες του ομίλου Alstom, και ιδίως η T&D Holding SA, προβάλλουν κατ' ουσίαν την ίδια αιτίαση με την Areva, η οποία αντλείται από την εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου παράβαση της υποχρεώσεώς του αιτιολογήσεως. Σύμφωνα με την αιτίαση αυτή, το Γενικό Δικαστήριο δεν περιορίστηκε να αποφανθεί επί των περιεχομένων στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής σημείων όσον αφορά την απόκτηση γνώσης του κλάδου M&Δ εκ μέρους της T&D Holding SA, αλλά προσέθεσε δύο νέα στοιχεία, δηλαδή αυτά που μνημονεύει η Areva και τα οποία αναφέρονται ανωτέρω στο σημείο 59. Αυτά τα δύο στοιχεία δεν αποτέλεσαν αντικείμενο συζητήσεως κατά τη διοικητική διαδικασία και, κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο τροποποίησε και συμπλήρωσε την αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, προβαίνοντας σε μη νόμιμη υποκατάσταση αιτιολογιών.

63. Η Επιτροπή αντικρούει τα ως άνω επιχειρήματα. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι η αιτίαση που αντλεί η Areva από το ελάττωμα της αιτιολογίας είναι απαράδεκτη, διότι η Areva δεν αμφισβητεί, στην πραγματικότητα, την αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αλλά την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, πράγμα απαράδεκτο στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας.

β) Ανάλυση

64. Πρέπει, κατ' αρχάς, να εξακριβωθεί, βάσει των κριτηρίων που αναφέρθηκαν ανωτέρω, στα σημεία 47 έως 53, κατά πόσον, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο προέβη σε υποκατάσταση αιτιολογιών, όπως ισχυρίζονται τόσο η Areva όσο και οι εταιρίες του ομίλου Alstom. Η επιχειρηματολογίες τους αφορούν ιδίως δύο στοιχεία —που μνημονεύονται ανωτέρω στο σημείο 59— τα οποία το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 150 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, προσέθεσε, όπως υποστηρίζουν, στην αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής[45]. Για τον σκοπό αυτό, εκτιμώ απαραίτητο να ξεκινήσω με μια λεπτομερή ανάλυση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

65. Με τις σκέψεις 144 έως 152 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τον λόγο ακυρώσεως της Areva και της T&D Holding που αντλείτο από το γεγονός ότι η Επιτροπή παραβίασε τους κανόνες καταλογισμού των παραβάσεων καθόσον καταλόγισε σε αυτές, ως μητρικές εταιρίες της Areva T&D SA και της Areva T&D AG σε ποσοστό 100 %, την ευθύνη της παραβάσεως για την περίοδο από τις 9 Ιανουαρίου έως τις 11 Μαΐου 2004. Η Areva και η T&D Holding υποστήριζαν ότι τα στοιχεία που εξέθεσαν κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας είχαν επαρκή αποδεικτική αξία ώστε να ανατρέψουν το τεκμήριο ευθύνης που απορρέει από την κατοχή του συνόλου του κεφαλαίου των θυγατρικών από τις μητρικές εταιρίες τους.

66. Προκειμένου να απορρίψει αυτόν τον λόγο ακυρώσεως, το Γενικό Δικαστήριο, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ανέλυσε, κατ' αρχάς, την επίδικη απόφαση της Επιτροπής και υπενθύμισε τις κρίσιμες εν προκειμένω αρχές που έχει διαμορφώσει η νομολογία (σκέψεις 144 και 145). Ακολούθως, έκρινε ότι εναπόκειτο στην Areva και στην T&D Holding να ανατρέψουν το προαναφερθέν τεκμήριο ευθύνης τους (σκέψη 146) και ότι, συνεπώς, έπρεπε να εξεταστεί αν τα στοιχεία τα οποία προβλήθηκαν κατά τη διοικητική διαδικασία και των οποίων έγινε εκ νέου επίκληση ενώπιόν του αρκούν προς ανατροπή του τεκμηρίου ευθύνης (σκέψη 147). Το Γενικό Δικαστήριο υπενθύμισε, συνεπώς, τα επιχειρήματα που προέβαλαν η Areva και η T&D Holding κατά τη διοικητική διαδικασία και, ιδίως, τα επιχειρήματα σχετικά με την έλλειψη εμπειρίας στον κλάδο M&Δ (σκέψη 148), για να καταλήξει τελικώς, στη σκέψη 149, για τους λόγους που εκτίθενται στη

45 — Στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής, η αιτιολογία της απορρίψεως των επιχειρημάτων που προέβαλε η Areva (και η Areva T&D Holding) για την ανατροπή του τεκμηρίου αποφασιστικής επιρροής επί των θυγατρικών τους απαντάται στη σκέψη 370, η οποία παραπέμπει στη σκέψη 364 για τη σύνοψη των εν λόγω επιχειρημάτων

σκέψη 150, ότι τα στοιχεία αυτά, εξεταζόμενα είτε μεμονωμένα είτε συνολικά, δεν αποδείκνυαν ότι οι θυγατρικές όντως καθόριζαν τη συμπεριφορά τους στην αγορά αυτοτελώς έναντι των Areva και Areva T&D Holding και ότι, κατά συνέπεια, η εκ μέρους της Επιτροπής απόρριψη των στοιχείων αυτών ως μη εχόντων αποδεικτική αξία δεν συνιστά πλάνη εκτιμήσεως.

67. Ειδικότερα, για να καταλήξει στο εν λόγω συμπέρασμα, το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 150 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στηρίχθηκε, αφενός, στη διαπίστωση ότι δεν τεκμηριώνονται οι ισχυρισμοί της Areva και της T&D Holding —σύμφωνα με τους οποίους δεν διέθεταν επαρκή πείρα, ώστε να είναι σε θέση να ασκήσουν πραγματικά αποφασιστική επιρροή επί των θυγατρικών τους— και, αφετέρου, στην κρίση ότι από τους ισχυρισμούς αυτούς δεν μπορούσε να συναχθεί ότι οι δύο μητρικές εταιρίες είχαν κατ' ανάγκη αποφασίσει να μην ασκήσουν τέτοια επιρροή. Οι διάδικοι, με την επιχειρηματολογία τους, δεν αμφισβητούν τις εκτιμήσεις αυτές.

68. Σε αυτό το πλαίσιο, και συγκεκριμένα για να ενισχύσει την επιχειρηματολογία του, το Γενικό Δικαστήριο μνημόνευσε το πρώτο επιχείρημα που επικαλέστηκαν η Areva και η T&D Holding, δεχόμενο ότι δεν αποκλείεται οι εταιρίες αυτές να είχαν τη δυνατότητα να αποκτήσουν ή, τουλάχιστον, να αναπτύξουν τις γνώσεις τους όσον αφορά τον κλάδο M&Δ κατά τη διαπραγμάτευση που έλαβε χώρα για τη μεταβίβαση της δραστηριότητας M&Δ της Alstom. Αυτή η συμπληρωματική σκέψη που διατύπωσε το Γενικό Δικαστήριο βάσει πληροφοριών που περιέχονται στη δικογραφία [46] και με αποκλειστικό σκοπό να απαντήσει στο επιχείρημα που προέβαλαν ενώπιόν του η Areva και η T&D Holding μου φαίνεται, εξάλλου, απολύτως εύλογη. Πράγματι, είναι προφανές ότι ένας όμιλος όπως η Areva δεν πραγματοποιεί εγχείρημα τέτοιων διαστάσεων και σημασίας χωρίς να έχει συγκεντρώσει ιδιαιτέρως ακριβείς πληροφορίες σχετικά με τον εν λόγω κλάδο, προκειμένου να εκτιμήσει τους κινδύνους ενός τέτοιου εγχειρήματος.

69. Ακολούθως, το Γενικό Δικαστήριο αναφέρθηκε στο δεύτερο επιχείρημα που επικαλέστηκαν η Areva και η T&D Holding, δηλαδή στο ήδη εξετασθέν στη σκέψη 370 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής ζήτημα του διορισμού του νέου μέλους του διοικητικού συμβουλίου της Areva, που διορίστηκε επίσης πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της Areva T&D Holding, καθώς και πρόεδρος του τμήματος M&Δ και μέλος της εκτελεστικής επιτροπής της Areva. Υπό το πρίσμα του εν λόγω διορισμού που έλαβε χώρα, όπως προκύπτει από την σκέψη 370 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, δέκα ημέρες μετά τη μεταβίβαση προς την Areva, το Γενικό Δικαστήριο, σε συμφωνία με την προαναφερθείσα αιτιολογική σκέψη της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, έκρινε, στη σκέψη 150 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η πρόσληψη διευθυντικού στελέχους που δεν εργαζόταν προηγουμένως στον όμιλο όχι μόνο δεν αποδεικνύει την αυτοτέλεια των [θυγατρικών] εντός του ομίλου Areva, αλλά, αντιθέτως, επιβεβαιώνει ότι, στην αρχή του συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος, οι Areva και Areva T&D Holding ήταν οργανωμένες κατά τρόπον ώστε να ασκούν ουσιαστικό έλεγχο επί των θυγατρικών στον κλάδο M & Δ που τους ανήκαν εξ ολοκλήρου και να επηρεάζουν αποφασιστικά τη συμπεριφορά τους στην αγορά». Η φράση που επικαλούνται η Areva και η T&D Holding σχετικά με το γεγονός ότι δεν αποκλείεται με την εν λόγω «πρόσληψη προσώπου που δεν εργαζόταν στον όμιλο οι Areva και Areva T&D Holding να απέκτησαν την τεχνογνωσία που τους έλειπε στον συγκεκριμένο κλάδο» δεν αποτελεί παρά φράση αποσκοπούσα να ενισχύσει την απόρριψη του επιχειρήματος περί ελλείψεως εμπειρίας στον κλάδο M&Δ. Κατά συνέπεια, η εν λόγω φράση δεν μπορεί, κατά την άποψή μου, να θεωρηθεί ως ουσιώδες στοιχείο που στηρίζει την αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

46 — Στη σκέψη 150 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο αναφέρεται στο δικόγραφο της προσφυγής των εταιριών του ομίλου Areva στην υπόθεση T-117/07, στη συνημμένη στο εν λόγω δικόγραφο απάντησή τους στην ανακοίνωση αιτιάσεων, καθώς και σε έγγραφα που προσκόμισαν, συμμορφούμενες προς το αίτημα παροχής πληροφοριακών στοιχείων που τους απεύθυνε η Επιτροπή στις 20 Σεπτεμβρίου 2006.

70. Από την προηγηθείσα εμπεριστατωμένη ανάλυση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι, αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζουν η Areva και οι εταιρίες του ομίλου Alstom, το Γενικό Δικαστήριο, εξετάζοντας, στις σκέψεις 144 έως 152 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τα στοιχεία των οποίων έγινε επίκληση ενώπιόν του και τα οποία αφορούν την προβαλλόμενη αυτοτέλεια των θυγατρικών, απάντησε απλώς κατά τρόπο λεπτομερή στα επιχειρήματα που προβλήθηκαν ενώπιόν του και, συνεπώς, άσκησε τον έλεγχό του όσον αφορά τη νομιμότητα της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, χωρίς να αντικαταστήσει με τη δική του αιτιολογία αυτή που δέχθηκε η Επιτροπή με την εν λόγω απόφαση [47]. Κατά συνέπεια, πρέπει, κατά την άποψή μου, να απορριφθεί η αιτίαση που αντλείται από μη νόμιμη υποκατάσταση αιτιολογίας.

71. Η Areva επικαλείται επίσης παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως λόγω του ότι η συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με τα δύο νέα στοιχεία που προστέθηκαν, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της, στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής δεν της παρέχει τη δυνατότητα να αντιληφθεί πώς τα εν λόγω στοιχεία θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν τη διαπίστωση πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής.

72. Ως προς το ζήτημα αυτό, και ενώ παρέλκει η εξέταση του ζητήματος που έθεσε η Επιτροπή σχετικά με το παραδεκτό ορισμένων επιχειρημάτων της Areva, αρκεί, κατά την άποψή μου, η επισήμανση ότι από την ανάλυση των σκέψεων 144 έως 152 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στην οποία προέβην ανωτέρω, στα σημεία 65 έως 69, προκύπτει ότι τα δύο στοιχεία που επικαλείται η Areva δεν αποτελούν νέα στοιχεία που εισήγαγε το Γενικό Δικαστήριο στην αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, αλλά αποτελούν απλώς συμπλήρωμα της συλλογιστικής που απαντά στο επιχείρημα που προέβαλε η Areva τόσο ενώπιον της Επιτροπής όσο και ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, σύμφωνα με το οποίο η Areva δεν ήταν σε θέση να ασκήσει πράγματι αποφασιστική επιρροή επί των θυγατρικών της λόγω της ελλείψεως εμπειρίας της στον κλάδο M&Δ. Τα εν λόγω επιχειρήματα δεν χρησιμοποιούνται, συνεπώς, για να στηρίξουν τη διαπίστωση της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής, όπως ισχυρίζεται η Areva.

73. Η Areva επικαλείται ακόμη προσβολή των δικαιωμάτων άμυνάς της. Πρώτον, όσον αφορά την αιτίαση που αντλείται από το γεγονός ότι δεν είχε τη δυνατότητα να λάβει θέση επί των εν λόγω δύο δήθεν νέων επιχειρημάτων, πρέπει να επισημανθεί ότι, στο μέτρο που αυτά αποτελούν απλώς συμπλήρωμα της συλλογιστικής που αναπτύσσεται στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση για να απαντηθούν τα επιχειρήματα που προέβαλε η ίδια η Areva, αυτή δεν μπορεί να επικαλείται ότι το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε οπωσδήποτε να της δώσει την ευκαιρία να λάβει συναφώς θέση.

74. Δεύτερον, όσον αφορά την αιτίαση που αντλεί η Areva από το γεγονός ότι το Γενικό Δικαστήριο, επιβάλλοντάς της μια probatio diabolica, προσέβαλε τα δικαιώματά άμυνάς της, έχω ήδη επισημάνει ότι, δεδομένης της φύσεως του τεκμηρίου που επιτρέπει, μέσω ενός λογικού-συνεκδοχικού συλλογισμού, την εξαγωγή από ένα γνωστό γεγονός της αποδείξεως ενός άγνωστου γεγονότος, φαίνεται λογικό το πρόσωπο εις βάρος του οποίου λειτουργεί το τεκμήριο να πρέπει κατ' αρχήν να εξασφαλίσει την αρνητική απόδειξη του τεκμαιρόμενου πραγματικού περιστατικού. Το γεγονός και μόνον ότι απαιτείται ανάλογη απόδειξη δεν μπορεί να σημαίνει ότι το τεκμήριο είναι αμάχητο, ιδίως αν, όπως εν προκειμένω, οι σχετικές αποδείξεις πρέπει να αναζητηθούν στη σφαίρα επιρροής του προσώπου εις βάρος του οποίου λειτουργεί το τεκμήριο [48]. Κατά συνέπεια, η Areva δεν μπορεί να επικαλεστεί προσβολή των δικαιωμάτων άμυνάς της, επειδή το Γενικό Δικαστήριο απαίτησε από αυτή να αποδείξει την έλλειψη αποφασιστικής επιρροής επί των θυγατρικών της.

47 — Βλ. προπαρατεθείσες διατάξεις Total και Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (της 7ης Φεβρουαρίου 2012, σκέψη 65, και της 13ης Σεπτεμβρίου 2012, σκέψεις 59 και 60, αντιστοίχως).

48 — Βλ. τις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (σημείο 64). Το Δικαστήριο επικύρωσε την εν λόγω προσέγγιση στη σκέψη 70 της αποφάσεως επί της εν λόγω υποθέσεως. Ως προς το ζήτημα αυτό, βλ., επίσης, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 9ης Σεπτεμβρίου 2011, T-25/06, Alliance One International κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. II-5741, σκέψη 200).

75. Τρίτον, όσον αφορά την κριτική που άσκησε η Areva με το υπόμνημά της απαντήσεως, στην οποία έγινε αναφορά ανωτέρω, στο σημείο 61, πρέπει να υπομνησθεί ότι από τα άρθρα 42, παράγραφος 2, και 118 του Κανονισμού Διαδικασίας [49] προκύπτει ότι κατά τη διάρκεια της δίκης απαγορεύεται η προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός αν στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία. Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι η Areva προέβαλε τον εν λόγω ισχυρισμό το πρώτον με το υπόμνημα απαντήσεως [50] και ότι αυτός δεν στηρίζεται σε στοιχεία που ανέκυψαν μετά την άσκηση της αιτήσεως αναιρέσεως [51]. Ένας τέτοιος νέος ισχυρισμός που προβάλλεται το πρώτον κατά τη διάρκεια της παρούσας διαδικασίας είναι, κατά την άποψή μου, προδήλως εκπροθέσμως προβληθείς και συνεπώς απαράδεκτος [52].

76. Υπό το πρίσμα όλων όσων προαναφέρθηκαν, εκτιμώ ότι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως της Areva και το δεύτερο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom πρέπει να απορριφθούν.

4. Επί του τετάρτου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom

77. Με το τέταρτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως που προβάλλουν, οι εταιρίες του ομίλου Alstom επικαλούνται έλλειψη αιτιολογίας της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, καθόσον στη σκέψη 206 της αποφάσεως αυτής δεν εξηγείται, αφενός, για ποιο λόγο η Επιτροπή μπορούσε, χωρίς να αιτιολογήσει συναφώς την επίδικη απόφασή της, να επιβάλει πρόστιμα σε υποκείμενα που δεν αποτελούσαν πλέον ενιαία οικονομική οντότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της επιδίκου αποφάσεώς της και, αφετέρου, για ποιο λόγο δεν είναι κρίσιμη η νομολογία που είχαν επικαλεστεί.

78. Ως προς το ζήτημα αυτό, έχω ήδη εκθέσει ανωτέρω, στα σημεία 40 έως 42, στο πλαίσιο της αναλύσεως του δευτέρου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom, τους λόγους για τους οποίους εκτιμώ ότι η Επιτροπή δεν πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο επικρίσεως στην προκειμένη υπόθεση επειδή δεν αιτιολόγησε ειδικώς την εις ολόκληρον καταδίκη στην καταβολή του προστίμου της μητρικής εταιρίας και της θυγατρικής της που είχε άμεση συμμετοχή στη σύμπραξη, έστω και αν δεν αποτελούσαν πλέον ενιαία οικονομική οντότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της επιδίκου αποφάσεως.

79. Εντούτοις, στη σκέψη 206 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο εξήγησε πλήρως ότι η Επιτροπή μπορούσε να επιβάλει πρόστιμο εις ολόκληρον σε εταιρίες οι οποίες, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής δεν ανήκαν πλέον στον ίδιο όμιλο, εφόσον η εις ολόκληρον ευθύνη για την καταβολή του προστίμου κάλυπτε μόνον το διάστημα της παραβάσεως

49 — Επειδή τα δικόγραφα των αιτήσεων αναιρέσεως κατατέθηκαν πριν από την 1η Νοεμβρίου 2012, ημερομηνία θέσεως του νέου Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου σε ισχύ, σύμφωνα με την αρχή tempus regit actum, η κρίση περί του παραδεκτού των αιτήσεων αναιρέσεως πρέπει να στηριχθεί στον Κανονισμό Διαδικασίας της 19ης Ιουνίου 1991. Βλ., συναφώς, διάταξη του Γενικού Δικαστηρίου της 7ης Σεπτεμβρίου 2010, T-532/08, Norilsk Nickel Harjavalta και Umicore κατά Επιτροπής (Συλλογή 2010, σ. II-3959, σκέψη 70 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και την υποσημείωση 90 των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα J. Kokott, που αναπτύχθηκαν στις 13 Δεκεμβρίου 2012 επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Ziegler κατά Επιτροπής. Στον νέο Κανονισμό Διαδικασίας του Δικαστηρίου τα προαναφερθέντα άρθρα έχουν, αντιστοίχως, αριθμηθεί ως άρθρα 127, παράγραφος 1, και 190, παράγραφος 1.

50 — Πράγματι, στο δικόγραφο της αιτήσεως αναιρέσεως δεν γίνεται αναφορά στον εν λόγω ισχυρισμό. Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η Areva είχε, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, προβάλει λόγο ακυρώσεως αντλούμενο από την παράβαση εκ μέρους της Επιτροπής της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει, οι αιτιάσεις όμως που προέβαλε η Areva στον πρώτο βαθμό ουδόλως αφορούσαν το ζήτημα της πραγματικής ασκήσεως εκ μέρους της Areva αποφασιστικής επιρροής επί των πρώην θυγατρικών της.

51 — Βλ. απόφαση της 17ης Ιουνίου 2010, C-413/08 P, Lafarge κατά Επιτροπής (Συλλογή 2010, σ. I-5361, σκέψη 43 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Η προπαρατεθείσα απόφαση Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, καθώς και οι αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου της 16ης Ιουνίου 2011, T-185/06, Air Liquide κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. II-2809), και της 16ης Ιουνίου 2011, T-196/06, Edison κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. II-3149), στις οποίες αναφέρεται η Areva, δεν μπορούν, κατά την άποψή μου, να θεωρηθούν ως νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία και θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την προβολή νέου ισχυρισμού κατά τη διάρκεια της δίκης. Πράγματι, αφενός, οι εν λόγω αποφάσεις αφορούν νομικά ζητήματα, ιδίως την υποχρέωση αιτιολογήσεως που βαρύνει την Επιτροπή, τα οποία αποτέλεσαν αντικείμενο αποφάσεων των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης πολύ πριν την κατάθεση της αιτήσεως αναιρέσεως. Αφετέρου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι εταιρίες του ομίλου Alstom μπόρεσαν να προβάλουν αντίστοιχο ισχυρισμό (βλ. την ανάλυση του πρώτου λόγου αναιρέσεως στα προηγούμενα σημεία 14 έως 43) πριν την έκδοση όλων αυτών των αποφάσεων.

52 — Βλ. διάταξη της 6ης Οκτωβρίου 2011, C-448/10 P έως C-450/10 P, ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 68 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

κατά το οποίο οι εταιρίες αποτελούσαν ενιαία οικονομική οντότητα και, συνεπώς, επιχείρηση κατά την έννοια του δικαίου του ανταγωνισμού. Το Γενικό Δικαστήριο εξέθεσε επίσης ότι δεν προέκυπτε από τη νομολογία —και αυτό ανεξαρτήτως του κατά πόσον οι διάδικοι επικαλέστηκαν ή όχι την εν λόγω νομολογία— ότι πρόστιμο για την καταβολή του οποίου υπάρχει ευθύνη εις ολόκληρον μπορεί να επιβληθεί μόνο σε εταιρίες οι οποίες, την ημέρα εκδόσεως της αποφάσεως περί επιβολής του, αποτελούν ενιαία οικονομική οντότητα.

80. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να προσαφθεί στο Γενικό Δικαστήριο παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει και, συνεπώς, πρέπει, κατά την άποψή μου, να απορριφθεί και το τέταρτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως.

81. Από όσα προαναφέρθηκαν προκύπτει ότι, κατά την άποψή μου, εξαιρουμένου του τρίτου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom, το οποίο, όπως επισήμανα, θα αναλυθεί στη συνέχεια, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως των εταιριών αυτών καθώς και ο πρώτος λόγος αναιρέσεως της Areva πρέπει να απορριφθούν.

Γ — *Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom, που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, ιδίως των κανόνων που διέπουν τον καταλογισμό της παραβάσεως, καθώς και από την παραβίαση των αρχών περί του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και του τεκμηρίου αθωότητας*

82. Στο πλαίσιο του τρίτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν, ο οποίος υποδιαιρείται σε δύο σκέλη, οι εταιρίες του ομίλου Alstom επικαλούνται παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και, ιδίως, των κανόνων που διέπουν τον καταλογισμό στη μητρική εταιρία των πρακτικών της θυγατρικής της, καθώς και παραβίαση των αρχών περί του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και του τεκμηρίου αθωότητας που κατοχυρώνονται με τα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διασφαλίζονται με το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

1. Επί του πρώτου σκέλους που αφορά την επιβολή probatio diabolica σε βάρος της Alstom

83. Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του εν λόγω λόγου αναιρέσεως, που αναφέρεται στις σκέψεις 84 έως 110 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, οι εταιρίες του ομίλου Alstom, ενώ προσπαθούν να αμφισβητήσουν τη νομολογία του Δικαστηρίου επί του ζητήματος του καταλογισμού στη μητρική εταιρία των παραβάσεων που διέπραξε η θυγατρική της και, ιδίως, το κεφαλαιουχικό τεκμήριο, προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι εφάρμοσε το εν λόγω τεκμήριο κατά τρόπο που το κατέστησε αμάχητο, υποχρεώνοντας τη μητρική εταιρία σε probatio diabolica προκειμένου να το ανατρέψει. Πράγματι, το να συνάγεται, όπως έπραξε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 110 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η πραγματική άσκηση αποφασιστικής επιρροής από την απλή ύπαρξη οργανωτικών, οικονομικών και νομικών δεσμών μεταξύ της μητρικής εταιρίας και μιας από τις θυγατρικές της και όχι από συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά συνδεόμενα με συγκεκριμένη πραγματική συμπεριφορά στην οικεία αγορά υπερβαίνει τα όρια της λογικής, καθιστώντας το κεφαλαιουχικό τεκμήριο αμάχητο και επιβάλλοντας, συνεπώς, μια probatio diabolica. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η Επιτροπή δεν θα μπορούσε να περιορίζεται στην αναφορά δεσμών που είναι συμφυείς με την ύπαρξη ομίλου, αλλά θα έπρεπε να διαπιστώσει την πραγματική παρέμβαση της μητρικής εταιρίας στην οικεία αγορά. Η αποφασιστική επιρροή θα αποδεικνυόταν στη συγκεκριμένη αγορά και για την εν λόγω πρακτική. Θα ήταν, συναφώς, απαραίτητο να αποδειχθεί ότι οι διαρθρωτικοί δεσμοί χρησιμοποιήθηκαν, συγκεκριμένα, για να επηρεάσουν τη συμπεριφορά της θυγατρικής στην αγορά. Η με τον τρόπο αυτό εφαρμογή του κεφαλαιουχικού τεκμηρίου θα αποτελούσε σοβαρή προσβολή των δικαιωμάτων σε δίκαιη δίκη και του τεκμηρίου αθωότητας.

84. Το εν λόγω σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom στηρίζεται, κατά την άποψή μου, σε παρερμηνεία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

85. Πράγματι, από την σκέψη 103 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι τα έγγραφα που προσκόμισε η Alstom κατά τη διοικητική διαδικασία επιβεβαίωναν ότι «η διεύθυνση του ομίλου Alstom, υπό την ευθύνη της Alstom, μετείχε στον καθορισμό της εμπορικής πολιτικής όσον αφορά τον «κλάδο Μ & Δ» του ομίλου Alstom και των επιμέρους κλάδων αυτού, και έλεγχε μονίμως την εφαρμογή της πολιτικής αυτής».

86. Οι εταιρίες του ομίλου Alstom δεν μπορούν, συνεπώς, να επικαλούνται ότι το Γενικό Δικαστήριο «περιορίστηκε» να λάβει υπόψη μόνον τους οργανωτικούς, οικονομικούς και νομικούς δεσμούς και αγνόησε την πραγματική παρέμβαση της μητρικής εταιρίας στην οικεία αγορά προκειμένου να συναγάγει την άσκηση εκ μέρους της μητρικής εταιρίας αποφασιστικής επιρροής επί των εν λόγω θυγατρικών της.

87. Πρέπει, συναφώς, να επισημανθεί επίσης ότι, κατά πάγια νομολογία, οι οργανωτικοί, οικονομικοί και νομικοί δεσμοί μεταξύ της μητρικής εταιρίας και της θυγατρικής της έχουν καθοριστική σημασία για το ζήτημα της αυτοτέλειας της θυγατρικής σε σχέση με τη μητρική εταιρία και για το ζήτημα κατά πόσον η μητρική εταιρία προσκόμισε επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για την ανατροπή του κεφαλαιουχικού τεκμηρίου [53].

88. Είναι, βέβαια, σαφές ότι η άσκηση της αποφασιστικής επιρροής αναφέρεται στη συμπεριφορά της θυγατρικής στην αγορά την οποία αφορά η παράβαση, δεν προκύπτει όμως από την νομολογία ότι η Επιτροπή υποχρεούται να αποδείξει, όπως ισχυρίζονται οι εταιρίες του ομίλου Alstom, ότι οι διαρθρωτικοί δεσμοί χρησιμοποιήθηκαν συγκεκριμένα για να επηρεάσουν την εν λόγω συμπεριφορά, προκειμένου να είναι δυνατός ο καταλογισμός, βάσει του κεφαλαιουχικού τεκμηρίου, της συμπεριφοράς της θυγατρικής στη μητρική εταιρία. Η αναγνώριση τέτοιας υποχρεώσεως θα στερούσε, πράγματι, από το τεκμήριο κάθε χρησιμότητα. Αντιθέτως, στη μητρική εταιρία εναπόκειται να αποδείξει ότι, παρά τους οργανωτικούς, οικονομικούς και νομικούς δεσμούς που τη συνδέουν με τη θυγατρική της, η θυγατρική της καθόρισε αυτοτελώς τη συμπεριφορά της στην αγορά.

89. Όσον αφορά την επιχειρηματολογία των εταιριών του ομίλου Alstom, σύμφωνα με την οποία το εν λόγω τεκμήριο πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής είναι αντίθετο προς τις αρχές περί του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και του τεκμηρίου αθωότητας, αρκεί να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, το εν λόγω τεκμήριο αφορά ακριβώς τη διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ της σημασίας, αφενός, του σκοπού που συνίσταται στην καταστολή των συμπεριφορών που είναι αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, και συγκεκριμένα προς το άρθρο 101 ΣΛΕΕ, και στην πρόληψή τους και την αποτροπή της επαναλήψεώς τους, και, αφετέρου, των επιταγών ορισμένων γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, όπως, ιδίως, η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας. Ακριβώς για τον λόγο αυτό είναι μαχητό [54]. Εξάλλου, το γεγονός απλώς και μόνο ότι μία οντότητα δεν προσκόμισε σε δεδομένη περίπτωση αποδεικτικά στοιχεία δυνάμενα να ανατρέψουν το τεκμήριο της πραγματικής ασκήσεως αποτελεσματικής επιρροής δεν σημαίνει ότι το εν λόγω τεκμήριο δεν μπορεί εν πάση περιπτώσει να ανατραπεί [55].

53 — Βλ. αποφάσεις της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, C-97/08 P, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2009, σ. I-8237, σκέψεις 65 και 74)· Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψεις 58 και 153· στην τελευταία αυτή σκέψη, που επαναλαμβάνεται στην υποσημείωση 19 των παρουσών προτάσεων, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ρητώς ότι η ανατροπή του τεκμηρίου «προϋποθέτει ότι οι ενδιαφερόμενοι θα προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τους οικονομικούς, οργανωτικούς και νομικούς δεσμούς μεταξύ των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων»)· της 20ής Ιανουαρίου 2011, C-90/09 P, General Química κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. I-1, σκέψη 37)· της 29ης Μαρτίου 2011, C-201/09 P και C-216/09 P, ArcelorMittal Luxembourg κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά ArcelorMittal Luxembourg κ.λπ. (Συλλογή 2011, σ. I-2239, σκέψη 96), καθώς και διάταξη της 13ης Δεκεμβρίου 2012, C-654/11 P, Transcatab κατά Επιτροπής (σκέψη 31).

54 — Βλ. αποφάσεις Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 59), και της 8ης Μαΐου 2013, C-508/11 P, ENI κατά Επιτροπής (σκέψη 50).

55 — Βλ. απόφαση Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 66) και διάταξη Transcatab κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 32).

90. Από όλα όσα προαναφέρθηκαν προκύπτει ότι, κατά την άποψή μου, το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom πρέπει να απορριφθεί.

2. Επί του δευτέρου σκέλους, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο κατά τον καθορισμό της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής εκ μέρους της Areva T&D Holding επί της Areva T&D SA και της Areva T&D AG κατά την περίοδο από 9 Ιανουαρίου έως 11 Μαΐου 2004

91. Με το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλε, η T&D Holding προσάπτει στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε, «βάσει των ίδιων αρχών με αυτές που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους», σε πλάνη περί το δίκαιο επικυρώνοντας, στις σκέψεις 144 έως 152 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την επίδικη απόφαση της Επιτροπής καθόσον διαπιστώνει την πραγματική άσκηση αποφασιστικής επιρροής εκ μέρους της Areva T&D Holding επί της Areva T&D SA και της Areva T&D AG κατά την περίοδο από 9 Ιανουαρίου έως 11 Μαΐου 2004. Η T&D Holding υποστηρίζει ότι, για να δικαιολογήσει το συμπέρασμα της Επιτροπής, το Γενικό Δικαστήριο στηρίχθηκε στα δύο στοιχεία τα οποία μνημονεύει η Areva στο πλαίσιο του πρώτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλε, στο σημείο 59 ανωτέρω. Ειδικότερα, το συμπέρασμα που αντλεί το Γενικό Δικαστήριο από τον διορισμό εκ μέρους της Areva ενός νέου διευθυντικού στελέχους της Areva T&D Holding και ως μέλους του διοικητικού συμβουλίου της Areva T&D SA και της Areva T&D AG, ότι δηλαδή δεν αποκλείεται με την πρόσληψη αυτού του νέου διευθυντικού στελέχους που δεν εργαζόταν στον όμιλο η Areva να απέκτησε την τεχνογνωσία στον συγκεκριμένο κλάδο, αποτελεί υποθετικό σενάριο που στερείται νομικού ερείσματος. Το συμπέρασμα αυτό παραβλέπει τα πραγματικά περιστατικά που προβλήθηκαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διότι είναι βέβαιο ότι το εν λόγω νέο διευθυντικό στέλεχος δεν είχε καμία προηγούμενη σχέση με τον όμιλο Areva και, κυρίως, δεν είχε καμία γνώση του συγκεκριμένου κλάδου. Από αυτό συνάγεται ότι το Γενικό Δικαστήριο θεώρησε ότι η Areva T&D Holding ήταν υποχρεωμένη να προσκομίσει αρνητική απόδειξη περί της ελλείψεως παρεμβάσεως στη συμπεριφορά των θυγατρικών της, πράγμα που ισοδυναμεί με probatio diabolica και κατέστησε το κεφαλαιουχικό τεκμήριο αμάχητο.

92. Εντούτοις, το εν λόγω δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom περιορίζεται στην επανάληψη ορισμένων από τα επιχειρήματα που προέβαλε η Areva στο πλαίσιο του πρώτου της λόγου αναιρέσεως, ο οποίος αναλύθηκε —και απορρίφθηκε— ανωτέρω στα σημεία 59 έως 76.

93. Ειδικότερα, όσον αφορά την ανάπτυξη σχετικά με την probatio diabolica, αναφέρομαι στις σκέψεις που διατύπωσα ανωτέρω, στο σημείο 74.

94. Όσον αφορά το γεγονός ότι το Γενικό Δικαστήριο, στη σκέψη 150 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αναφέρθηκε στο γεγονός ότι ο όμιλος Areva θα μπορούσε να έχει αποκτήσει την απαραίτητη τεχνογνωσία στον κλάδο Μ&Δ με την πρόσληψη νέου διευθυντικού στελέχους, έχω ήδη επισημάνει, στο σημείο 69, ότι επρόκειτο για συμπληρωματική αιτιολογία με αποκλειστικό σκοπό την ενίσχυση της απόρριψης του συμπεράσματος, σύμφωνα με το οποίο, η Areva T&D Holding, μη έχουσα γνώση του κλάδου, δεν ήταν σε θέση να ασκήσει πράγματι αποφασιστική επιρροή στις θυγατρικές της από τις 9 Ιανουαρίου 2004, συμπεράσματος το οποίο στηριζόταν σε άλλα στοιχεία.

95. Από τα προηγούμενα συνάγεται ότι το Γενικό Δικαστήριο, επικυρώνοντας, με τις σκέψεις 144 έως 152 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την επίδικη απόφαση της Επιτροπής, καθόσον διαπίστωσε την πραγματική άσκηση αποφασιστικής επιρροής εκ μέρους της Areva T&D Holding επί της Areva T&D SA και της Areva T&D AG κατά την περίοδο από 9 Ιανουαρίου έως 11 Μαΐου 2004, δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο και ότι, κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom και, επομένως, ο λόγος αυτός στο σύνολό του.

Δ — Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως και του τρίτου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom και επί του δευτέρου και τρίτου λόγου αναιρέσεως της Areva, που αντλούνται από πλάνη περί το δίκαιο, παραβάσεις δικαίου και παραβάσεις της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως όσον αφορά την εφαρμογή των κανόνων που διέπουν την εις ολόκληρον ευθύνη για την καταβολή του προστίμου

96. Ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως και το τρίτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom, καθώς και ο δεύτερος και τρίτος λόγος αναιρέσεως της Areva, με τους οποίους προβλήθηκαν πολλά νομικά σφάλματα, παραβάσεις του δικαίου και της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, έχουν όλοι ως κοινό στοιχείο ότι αφορούν, έστω και υπό διαφορετικές οπτικές γωνίες, την εφαρμογή και την ερμηνεία των κανόνων περί εις ολόκληρον ευθύνης για την καταβολή του επιβληθέντος για την παράβαση προστίμου. Στο πλαίσιο των προαναφερθέντων λόγων αναιρέσεως, η Επιτροπή προέβαλε, εξάλλου, ενστάσεις απαραδέκτου και αιτήματα αντικαταστάσεως αιτιολογιών που, σε μεγάλο βαθμό, αλληλοκαλύπτονται. Λαμβανομένων υπόψη όσων προαναφέρθηκαν, κρίνω σκόπιμο να αναλύσω από κοινού τις εν λόγω αιτιάσεις και τους λόγους αναιρέσεως.

97. Οι αιτιάσεις που προβάλλουν οι διάδικοι κατά της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως μπορούν, κατ' ουσίαν, να υποδιαιρεθούν σε δύο ομάδες. Με την πρώτη ομάδα αιτιάσεων, οι αναιρεσείουσες προσάπτουν στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε σε πολλαπλή πλάνη περί το δίκαιο, το οποίο και πολλαπλώς παραβίασε, στοιχειοθετώντας μια «εν τοις πράγμασι εις ολόκληρον ευθύνη» μεταξύ των δύο διαδοχικών μητρικών εταιριών Areva και Alstom. Ειδικότερα, υποστηρίζουν ότι η στοιχειοθέτηση της εν λόγω εν τοις πράγμασι εις ολόκληρον ευθύνης συνεπάγεται παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών. Με τη δεύτερη ομάδα αιτιάσεων, οι αναιρεσείουσες ζητούν από το Δικαστήριο να επικρίνει το Γενικό Δικαστήριο διότι υπέπεσε σε πολλαπλή πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή των κανόνων περί της εις ολόκληρον ευθύνης με αποτέλεσμα την παραβίαση των αρχών που προαναφέρθηκαν, την παράβαση του άρθρου 7 ΕΚ[56], καθώς και της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως.

1. Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

98. Το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τους λόγους ακυρώσεως και τις αιτιάσεις που αντλούνταν από την παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου με τις σκέψεις 209 έως 218 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τους λόγους ακυρώσεως και τις αιτιάσεις που αντλούνταν από την παραβίαση της αρχής της ατομικότητας των ποινών με τις σκέψεις 219 έως 222 της εν λόγω αποφάσεως και τους λόγους ακυρώσεως και τις αιτιάσεις περί αθέμιτης μεταθέσεως αρμοδιότητας κατά παράβαση του άρθρου 7 ΕΚ με τις σκέψεις 232 έως 237 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε, συνεπώς, ότι η Επιτροπή δεν παραβίασε τους κανόνες περί εις ολόκληρον ευθύνης για την καταβολή των προστίμων. Ακολούθως, στο πλαίσιο μεταρρυθμίσεως του προστίμου στην οποία προέβη ασκώντας πλήρη δικαιοδοσία, το Γενικό Δικαστήριο, με τις σκέψεις 318 έως 323 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, επικύρωσε την αντίληψη περί εις ολόκληρον ευθύνης που υιοθέτησε η Επιτροπή[57].

99. Ειδικότερα, με τις σκέψεις 213 έως 216 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τον λόγο ακυρώσεως που αντλείτο από την παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου, ερμηνευόμενο ως ένσταση ελλείψεως νομιμότητας στρεφόμενη κατά των κανόνων περί εις ολόκληρον ευθύνης για την καταβολή προστίμων, ως εκ του ότι οι κανόνες αυτοί αποτελούν πηγή αβεβαιότητας όσον αφορά την καταβολή του προστίμου, τον προσδιορισμό του οφειλέτη και τη δικονομική κατάσταση των εις ολόκληρον ευθυνόμενων συνοφειλετών. Προς τον σκοπό αυτό, το Γενικό Δικαστήριο επισήμανε, κατ' αρχάς, ότι η απόφαση με την οποία η Επιτροπή επιβάλλει σε πλείονες

56 — Νυν άρθρου 13 ΣΕΕ.

57 — Βλ., επίσης, σημείο 3, δεύτερη περίπτωση, του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

εταιρίες πρόστιμο για την καταβολή του οποίου αυτές ευθύνονται εις ολόκληρον παράγει υποχρεωτικά όλα τα σχετικά αποτελέσματα που εκ του νόμου επέρχονται στο πλαίσιο του συστήματος καταβολής των προστίμων βάσει του δικαίου του ανταγωνισμού, τόσον ως προς τις σχέσεις μεταξύ πιστωτή και εις ολόκληρον ευθυνόμενων συνοφειλετών όσο και στις σχέσεις μεταξύ των συνοφειλετών αυτών.

100. Ακολούθως, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι, ελλείψει αντίθετης ενδείξεως στην απόφαση με την οποία η Επιτροπή επέβαλε, λόγω παραβάσεως στην οποία έχει υποπέσει μια επιχείρηση, πρόστιμο σε περισσότερες της μιας εταιρίες, για την καταβολή του οποίου αυτές ευθύνονται εις ολόκληρον, η Επιτροπή καταλογίζει στις εταιρίες αυτές εξίσου ευθύνη για την παράβαση. Από αυτό συνάγεται, κατά το Γενικό Δικαστήριο, ότι οι εταιρίες στις οποίες επιβάλλεται πρόστιμο για την καταβολή του οποίου ευθύνονται εις ολόκληρον και υπέχουν, εφόσον η σχετική απόφαση δεν περιέχει άλλη ένδειξη, ίση ευθύνη για την παράβαση πρέπει, καταρχήν, να συνεισφέρουν εξίσου στην καταβολή του προστίμου που επιβλήθηκε λόγω της παραβάσεως αυτής (στο εξής: κανόνας της ευθύνης κατ' ίσα μέρη). Επομένως, η εταιρία από την οποία η Επιτροπή εισπράττει το σύνολο του προστίμου μπορεί, κατά το Γενικό Δικαστήριο, βάσει της αποφάσεως της Επιτροπής, να αξιώσει από τους εις ολόκληρον ευθυνόμενους συνοφειλέτες της να καταβάλουν έκαστος το ποσό που του αναλογεί. Βάσει του εν λόγω κανόνα της ευθύνης κατ' ίσα μέρη, το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, έστω και αν από την απόφαση με την οποία επιβάλλεται πρόστιμο για την καταβολή του οποίου ευθύνονται εις ολόκληρον περισσότερες της μιας εταιρίες δεν προκύπτει, εκ των προτέρων, ποια από τις εταιρίες αυτές θα κληθεί να καταβάλει το πρόστιμο στην Επιτροπή, τούτο δεν σημαίνει ότι η κάθε εταιρία δεν είναι σε θέση να γνωρίζει με βεβαιότητα το ποσό του προστίμου που της αναλογεί και να απαιτήσει από τους εις ολόκληρον ευθυνόμενους συνοφειλέτες της να της αποδώσουν τα ποσά που αυτή κατέβαλε πέραν του ποσού που της αναλογεί.

2. Επί της στοιχειοθετήσεως εν τοις πράγμασι εις ολόκληρον ευθύνης μεταξύ Areva και Alstom

Τα επιχειρήματα των διαδίκων

i) Τα επιχειρήματα της Areva και των εταιριών του ομίλου Alstom

101. Στο πλαίσιο του δευτέρου και —εν μέρει— του τρίτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλε, η Areva υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την εφαρμογή των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον για την καταβολή των προστίμων, αφενός, παραλείποντας να επιβάλει κυρώσεις στην Επιτροπή για τη στοιχειοθέτηση εν τοις πράγμασι ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ Areva και Alstom, δύο εταιριών που ουδέποτε αποτέλεσαν από κοινού ενιαία οικονομική οντότητα και, αφετέρου, επιβάλλοντας το ίδιο, στο πλαίσιο της πλήρους δικαιοδοσίας του, πρόστιμα που είχαν ως αποτέλεσμα τη στοιχειοθέτηση τέτοιας ευθύνης εις ολόκληρον. Η εν λόγω πλάνη περί το δίκαιο οδήγησε σε παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών.

102. Με το δεύτερο σκέλος του τετάρτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν, οι εταιρίες του ομίλου Alstom υποστηρίζουν επίσης ότι το Γενικό Δικαστήριο παραβίασε τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών καθόσον δεν έθεσε εν αμφιβόλω την εφαρμογή της ευθύνης εις ολόκληρον με τον τρόπο που την πραγματοποίησε η Επιτροπή, στοιχειοθετώντας εν τοις πράγματι ευθύνη εις ολόκληρον μεταξύ Alstom και Areva, δύο εταιριών που ουδέποτε αποτέλεσαν μαζί ενιαία οικονομική οντότητα. Η εν λόγω εν τοις πράγμασι ευθύνη εις ολόκληρον απορρέει, αφενός, από το γεγονός ότι το ποσό των 25 500 000 ευρώ (που μειώθηκε σε 20 400 000 ευρώ από το Γενικό Δικαστήριο) το οποίο επιβλήθηκε εις ολόκληρον στην Areva και στις πρώην θυγατρικές της αποτελεί τμήμα του ποσού των 53 550 000 ευρώ (που μειώθηκε σε 48 195 000 ευρώ από το Γενικό Δικαστήριο) που επιβλήθηκε εις ολόκληρον στην Alstom και στην Areva T&D SA, αφετέρου, από το γεγονός ότι το άθροισμα των μέγιστων ποσών για τα οποία ευθύνονται οι διαδοχικές μητρικές εταιρίες υπερβαίνει

το ποσό που οφείλει να καταβάλει η θυγατρική. Υπό τις συνθήκες αυτές, όποια ερμηνεία της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής και αν πρέπει να γίνει δεκτή, η καταβολή του προστίμου από τον έναν όμιλο θα είχε άμεση επίδραση στην οφειλή των εταιριών του άλλου ομίλου, ενώ οι εν λόγω όμιλοι ουδέποτε αποτέλεσαν ενιαία οικονομική οντότητα.

103. Όπως όμως έχει κρίνει το Γενικό Δικαστήριο στην υπόθεση Trioplast[58], η επιβολή εις ολόκληρον ευθύνης, έστω και μόνον «εν τοις πράγμασι», μεταξύ εταιριών που ουδέποτε ανήκαν στην ίδια επιχείρηση αντίκειται τόσο στην αρχή της ατομικότητας των ποινών, καθόσον, στην περίπτωση αυτή, μια επιχείρηση θα ευθυνόταν για πραγματικά περιστατικά που δεν της προσάπτονται ατομικώς, όσο και στην αρχή της ασφάλειας δικαίου, καθόσον οι μητρικές εταιρίες δεν θα μπορούσαν να γνωρίζουν ανεπιφύλακτα το ακριβές ποσό του προστίμου που καθεμία από αυτές πρέπει να καταβάλει, λαμβανομένης υπόψη της περιόδου για την οποία ευθύνεται για την παράβαση εις ολόκληρον με τη θυγατρική της. Εξάλλου, ο κανόνας της ευθύνης κατ' ίσα μέρη που υιοθετεί το Γενικό Δικαστήριο[59], ακόμη και αν ίσχυε, πράγμα που αμφισβητούν οι αναιρεσείουσες, δεν θα μπορούσε να εξηγήσει τη λύση που δέχθηκε το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Πράγματι, ακόμη και αν το πρόστιμο κατανέμονταν κατ' ίσα μέρη μεταξύ των συνοφειλετών, το πράγματι εισπραττόμενο από τη μια μητρική εταιρία ποσό θα εξαρτιόταν πάντοτε από το εισπραττόμενο από τις λοιπές εταιρίες ποσό.

104. Τέλος, οι αναιρεσείουσες αντικρούουν την ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή. Η Areva υποστηρίζει ότι δεν προσέθεσε κανένα νέο στοιχείο στις αιτιάσεις που επικαλέστηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και ότι αν κάτι προσετέθη —πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει— επρόκειτο απλώς για νέα επιχειρήματα (και όχι νέους ισχυρισμούς), προκειμένου να τεκμηριωθεί ο αντλούμενος από την παράβαση των κανόνων περί εις ολόκληρον ευθύνης λόγος ακυρώσεως που είχε αναπτυχθεί στον πρώτο βαθμό. Σε κάθε περίπτωση, μεταξύ της ασκήσεως της προσφυγής ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και της ασκήσεως της αιτήσεως αναιρέσεως ενώπιον του Δικαστηρίου επήλθαν νέα πραγματικά και νομικά γεγονότα[60], που αυτά καθεαυτά αρκούν για να δικαιολογήσουν την προβολή των λόγων αυτών κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Οι εταιρίες του ομίλου Alstom υποστηρίζουν ότι, μολονότι η έκφραση «εν τοις πράγμασι ευθύνη εις ολόκληρον» δεν χρησιμοποιήθηκε στον πρώτο βαθμό, η ευθύνη αυτή αναφέρθηκε επανειλημμένα στα δικόγραφα της Alstom και αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Επικαλούνται τον πρώτο και δεύτερο λόγο ακυρώσεως που προβλήθηκαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, τα υπομνήματα της Επιτροπής καθώς και την αγόρευση των εκπροσώπων της Alstom κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Η επιχειρηματολογία περί εν τοις πράγμασι ευθύνης εις ολόκληρον δεν αποτελεί, συνεπώς, νέο ισχυρισμό, αλλά απλώς διεύρυνση ισχυρισμού που είχε ήδη προβληθεί ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

ii) Τα επιχειρήματα της Επιτροπής

105. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τόσο ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως της Areva όσο και το δεύτερο σκέλος του τετάρτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom είναι απαράδεκτοι ως νέοι ισχυρισμοί που μεταβάλουν το αντικείμενο της δίκης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Πράγματι, από τις σκέψεις 192 έως 195 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και από τα υπομνήματα της Areva και της Alstom ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προκύπτει ότι τα επιχειρήματά τους αφορούσαν διαφορετικά ζητήματα που ουδόλως αναφέρονταν σε οποιαδήποτε εν τοις πράγμασι ευθύνη εις ολόκληρον μεταξύ των μητρικών εταιριών Alstom και Areva. Τα αναπτυχθέντα ενώπιον του Γενικού

58 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 32.

59 — Σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

60 — Η Areva αναφέρει ειδικώς ως νέο πραγματικό στοιχείο το γεγονός της μεταβιβάσεως το έτος 2010 της Areva T&D SA στον όμιλο Alstom (βλ. σημείο 6 των παρουσών προτάσεων) και ως νέο νομικό στοιχείο την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου στην υπόθεση Trioplast.

Δικαστηρίου επιχειρήματα αφορούσαν μόνον την de jure και όχι εν τοις πράγμασι ευθύνη εις ολόκληρον μεταξύ της Areva T&D SA και των διαδοχικών μητρικών της εταιριών, όσον αφορά την Areva, και την εις ολόκληρον ευθύνη μεταξύ της Areva T&D SA και της προηγούμενης μητρικής εταιρίας της Alstom, όσον αφορά τις εταιρίες του ομίλου Alstom.

106. Στην ουσία, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το γεγονός της επιβολής προστίμου εις ολόκληρον στην Areva T&D SA και στις λοιπές εταιρίες του ομίλου Areva ενώ η εταιρία αυτή κρίθηκε ότι ευθύνεται επίσης εις ολόκληρον μαζί με την Alstom εξηγείται από το απλό γεγονός ότι πρόκειται για θυγατρική που συμμετείχε στην παράβαση υπό τον έλεγχο δύο διαδοχικών μητρικών εταιριών. Η μεταβίβαση της εν λόγω θυγατρικής οδήγησε σε κατάσταση διπλής εις ολόκληρον ευθύνης αυτής με κάθε μία από τις μητρικές εταιρίες της. Αυτό όμως δεν συνεπάγεται ότι η Areva και η Alstom ευθύνονται εις ολόκληρον. Εξάλλου, η πρακτική επιβολής στη μητρική εταιρία του ίδιου αρχικού ποσού με εκείνο που καθορίστηκε για τη θυγατρική εταιρία που είχε άμεση συμμετοχή στη σύμπραξη, χωρίς κατανομή του αρχικού αυτού ποσού σε περίπτωση διαδοχής πλειόνων μητρικών εταιριών, δεν μπορεί να θεωρηθεί αφ' εαυτής ακατάλληλη [61].

107. Η Επιτροπή θεωρεί ότι από αυτό συνάγεται ότι, στην περίπτωση της υπό κρίση υποθέσεως, στην οποία η θυγατρική Areva T&D SA ευθύνεται εις ολόκληρον με τις δύο διαδοχικές μητρικές της εταιρίες, ήταν δυνατόν να επιβληθεί σε κάθε μία από τις δύο αυτές εταιρίες ολόκληρο αρχικό ποσό ταυτόσημο με το αρχικό ποσό της θυγατρικής, ποσό το οποίο θα αυξανόταν, ακολούθως, ανάλογα με τη διάρκεια ατομικής συμμετοχής κάθε αποδέκτη στην παράβαση και την επιβαρυντική περίσταση που απορρέει από το γεγονός ότι πρωτοστατούσε στην παράβαση. Προέκυψαν έτσι τρία διαφορετικά ποσά προστίμου για τις εν λόγω εταιρίες. Υπάρχουν πολλές μέθοδοι με τις οποίες είναι δυνατόν να προσδιοριστεί η ευθύνη εις ολόκληρον, αλλά η Επιτροπή, ασκώντας τη διακριτική της ευχέρεια, επέλεξε να απαιτήσει ένα μόνον αρχικό ποσό εις ολόκληρον από τις τρεις εταιρίες, εφαρμόζοντας, από τις πιθανές μεθόδους, την πλέον ευνοϊκή για τις εν λόγω μητρικές εταιρίες.

108. Ακολούθως, μολονότι πρέπει, κατά την άποψή της, να επικυρωθεί το συμπέρασμα του Γενικού Δικαστηρίου, σύμφωνα με το οποίο δεν υπήρξε παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών, παρ' όλα αυτά η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να αντικαταστήσει τις αιτιολογίες που δέχθηκε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 213 έως 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως για να καταλήξει στο εν λόγω συμπέρασμα. Πράγματι, η Επιτροπή θεωρεί ότι, αντίθετα από ό,τι έκρινε το Γενικό Δικαστήριο, δεν έχει καμία αρμοδιότητα να αποφασίσει σχετικά με την αντίστοιχη συμμετοχή στην καταβολή προστίμου στο πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ των διαφόρων συνοφειλετών. Η μέθοδος οργανώσεως της εις ολόκληρον ευθύνης που γίνεται δεκτή στη συγκεκριμένη περίπτωση επιβάλλει την αλληλοκάλυψη των ποσών που μπορούν να απαιτηθούν από την Areva και την Alstom, δεν καθιστά όμως τις εν λόγω εταιρίες απ' ευθείας και stricto sensu ευθυνόμενες εις ολόκληρον μεταξύ τους. Πράγματι, νομικώς σημαντική είναι η εις ολόκληρον ευθύνη κάθε μητρικής εταιρίας με τη μεταβιβασθείσα θυγατρική. Ο πολλαπλασιασμός των εις ολόκληρον δεσμών της θυγατρικής σε περίπτωση πωλήσεώς της κατά την περίοδο της παραβάσεως δεν μεταβάλλει τη νομική φύση των ατομικών σχέσεων μεταξύ της εν λόγω θυγατρικής και κάθε μίας από τις μητρικές της εταιρίες. Σε μια τέτοια περίπτωση «εν τοις πράγμασι» ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ διαδοχικών μητρικών εταιριών μιας θυγατρικής εταιρίας εφαρμόζεται η ίδια συλλογιστική που θεμελιώνει, κατά τη νομολογία, συμβατική ευθύνη εις ολόκληρον μεταξύ μητρικής και θυγατρικής εταιρίας.

61 — Η Επιτροπή αναφέρεται στην προπαρατεθείσα απόφαση Trioplast (σκέψη 74).

β) Ανάλυση

i) Επί του παραδεκτού

109. Πρέπει, προκαταρκτικώς, να αναλυθεί η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή κατά των αιτιάσεων περί στοιχειοθετήσεως εν τοις πράγμασι ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ Areva και Alstom. Η Επιτροπή υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι οι εν λόγω αιτιάσεις προβλήθηκαν το πρώτον στο αναιρετικό στάδιο και, συνεπώς, αποτελούν νέους ισχυρισμούς που μεταβάλλουν το αντικείμενο της δίκης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και είναι, κατά συνέπεια, απαράδεκτοι.

110. Ως προς το ζήτημα αυτό πρέπει, κατ' αρχάς, να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 58, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, η αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Δικαστηρίου περιορίζεται σε νομικά ζητήματα και μπορεί να στηρίζεται σε λόγους αναιρέσεως αντλούμενους, μεταξύ άλλων, από την παραβίαση του δικαίου της Ένωσης από το Γενικό Δικαστήριο.

111. Εξάλλου, το άρθρο 113, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου [62] προβλέπει ότι η αίτηση αναιρέσεως δεν μπορεί να μεταβάλει το αντικείμενο της ενώπιον του Πρωτοδικείου δίκης.

112. Κατά πάγια νομολογία, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου περιορίζεται, κατ' αρχήν, στον έλεγχο της νομικής λύσεως που δόθηκε ενόψει των ισχυρισμών που προβλήθηκαν και εξετάσθηκαν ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας [63]. Συνεπώς, οι διάδικοι δεν μπορούν κατ' αρχήν να προβάλουν για πρώτη φορά ενώπιον του Δικαστηρίου λόγο που δεν είχαν προβάλει ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, διότι κατ' αυτόν τον τρόπο θα παρεχόταν στο Δικαστήριο εξουσία να ελέγξει τη νομιμότητα της λύσεως που έδωσε το Γενικό Δικαστήριο εξετάζοντας λόγους οι οποίοι δεν προβλήθηκαν ενώπιον του τελευταίου [64].

113. Εντούτοις, νέο επιχείρημα που αποτελεί απλή ανάπτυξη ή διεύρυνση της επιχειρηματολογίας που προβλήθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου δεν συνιστά νέο ισχυρισμό, αλλά πρέπει να θεωρηθεί ως παραδεκτή ανάπτυξη ισχυρισμού που προβλήθηκε ήδη σε προγενέστερο στάδιο της διαδικασίας [65]. Κατά συνέπεια, ένα τέτοιου είδους επιχείρημα είναι παραδεκτό [66].

114. Στην προκειμένη περίπτωση, επιβάλλεται κατ' αρχάς η διαπίστωση ότι, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, ούτε η Areva ούτε οι εταιρίες του ομίλου Alstom προέβαλαν ρητώς αιτίαση αντλούμενη από το γεγονός ότι η στοιχειοθέτηση εν τοις πράγμασι ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ Areva και Alstom παραβιάζει τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών, όπως έπραξαν με τις αιτήσεις αναιρέσεως που άσκησαν. Με τις προσφυγές τους στον πρώτο βαθμό προέβαλαν λόγους ακυρώσεως αντλούμενους από την παράβαση των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον, αποκλειστικώς όμως όσον αφορά τη στοιχειοθέτηση *de jure* ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ των μητρικών εταιριών (της Alstom και της Areva αντιστοίχως) και της θυγατρικής (Areva T&D SA) και

62 — Νυν άρθρο 170 του νέου Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου (βλ. υποσημείωση 50).

63 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 11ης Δεκεμβρίου 2008, C-295/07 P, Επιτροπή κατά Département du Loiret (Συλλογή 2008, σ. I-9363, σκέψη 95 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία)· Elf Aquitaine, προπαρατεθείσα (σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), καθώς και Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 55 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

64 — Βλ. σημείο 20 των προτάσεων που ανέπτυξα στις 30 Απριλίου 2009, επί της υποθέσεως Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2009, C-534/07 P, Συλλογή 2009, σ. I-7415 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

65 — Βλ. σημείο 28 των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα J. Kokott επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, καθώς και τη σκέψη 39 της αποφάσεως επί της αυτής υποθέσεως. Βλ., επίσης, αποφάσεις της 4ης Οκτωβρίου 2007, C-311/05 P, Naipes Heraclio Fournier κατά ΓΕΕΑ (σκέψη 59), και της 12ης Νοεμβρίου 2009, C-564/08 P, SGL Carbon κατά Επιτροπής (σκέψη 24).

66 — Βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Akzo Nobel κατά Επιτροπής (σκέψη 39) και SGL Carbon κατά Επιτροπής (σκέψη 24). Βλ., επίσης, αποφάσεις της 24ης Σεπτεμβρίου 2002, C-74/00 P και C-75/00 P, Falck και Acciaierie di Bolzano κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. I-7869, σκέψη 178)· της 18ης Ιανουαρίου 2007, C-229/05 P, PKK και KNK κατά Συμβουλίου (Συλλογή 2007, σ. I-439, σκέψεις 64 έως 66), καθώς και Επιτροπή κατά Département du Loiret, προπαρατεθείσα (σκέψη 99).

όχι όσον αφορά τη στοιχειοθέτηση *εν τοις πράγμασι* ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ των δύο διαδοχικών μητρικών εταιριών. Κατά συνέπεια, μολονότι προσπαθούν να αποδείξουν ότι οι εν λόγω αιτιάσεις δεν αποτελούν νέα στοιχεία, είναι, κατά την άποψή μου, σαφές ότι, αντιθέτως, αυτό ακριβώς συμβαίνει.

115. Κατά συνέπεια, το ουσιώδες ερώτημα που τίθεται εν προκειμένω είναι να εκτιμηθεί κατά πόσον οι εν λόγω νέες αιτιάσεις πρέπει να χαρακτηρισθούν ως νέος ισχυρισμός που μεταβάλλει το αντικείμενο της δίκης, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, ή αν αποτελούν ανάπτυξη ή διεύρυνση ισχυρισμών που προβλήθηκαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, όπως υποστηρίζουν τόσο η Areva όσο και οι εταιρίες του ομίλου Alstom.

116. Είχα ήδη την ευκαιρία να επισημάνω ότι η διάκριση μεταξύ (παραδεκτού) νέου επιχειρήματος και (απαραδέκτου) νέου λόγου είναι λεπτό ζήτημα το οποίο δεν προσεγγίζεται πάντοτε με συνέπεια από τη νομολογία [67]. Είχα επίσης, ομοίως, επισημάνει ότι αιτίαση που έχει διαφορετική νομική βάση από τους λόγους που προβλήθηκαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου πρέπει να εκληφθεί ως νέος λόγος που θα πρέπει να θεωρηθεί απαράδεκτος, ενώ αιτίαση που προβάλλεται προς θεμελίωση ήδη προβληθέντος ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου λόγου μπορεί, αναλόγως της περιπτώσεως, να αποτελεί παραδεκτό επιχείρημα [68].

117. Στην προκειμένη περίπτωση, όσον αφορά, κατ' αρχάς, την Alstom, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, είχε προβάλει λόγο ακυρώσεως, συγκεκριμένα τον δεύτερο, αντλούμενο, όπως και στην αίτηση αναιρέσεως που άσκησε, από την παράβαση των κανόνων δικαίου που διέπουν την ευθύνη εις ολόκληρον, η οποία συνεπάγεται παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών. Είναι όμως αλήθεια ότι, στο πλαίσιο του λόγου αυτού, η Alstom δεν αναφέρθηκε ρητώς, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, στη στοιχειοθέτηση εν τοις πράγματι ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ των διαδοχικών μητρικών εταιριών, αλλά ζητούσε να επικριθεί η επιβολή σχέσεως ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ της ιδίας και της Areva T&D SA, εταιριών που δεν αποτελούσαν πλέον ενιαία οικονομική οντότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής. Επιβάλλεται, εντούτοις, η διαπίστωση ότι η Alstom, στο πλαίσιο της αιτιάσεως που άντλησε από την παραβίαση της αρχής της ατομικότητας των ποινών, *ρητώς* αμφισβήτησε το γεγονός ότι το ποσό των 25 500 000 ευρώ του επιβληθέντος στην Areva και στις πρώην θυγατρικές της προστίμου αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα του ποσού των 53 550 000 ευρώ του προστίμου που επιβλήθηκε εις ολόκληρον στην Alstom και στην Areva T&D SA, υποστηρίζοντας ότι μια τέτοια εις ολόκληρον κατανομή της οφειλής μεταξύ συνοφειλετών παραβίαζε την αρχή της ατομικότητας των ποινών [69]. Ακολούθως, επίκληση του ειδικού αυτού ζητήματος έγινε και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, όπως προκύπτει από τους ισχυρισμούς της Alstom που δεν αμφισβητούνται από την Επιτροπή.

118. Από αυτή όμως ακριβώς την αλληλουχία του εις ολόκληρον προστίμου που επιβλήθηκε στην Areva και στις πρώην θυγατρικές της και του προστίμου που επιβλήθηκε εις ολόκληρον στην Alstom και στην Areva T&D SA προκύπτει η «εν τοις πράγμασι» ευθύνη εις ολόκληρον μεταξύ της Areva και της Alstom που αμφισβητείται με τις αιτήσεις αναιρέσεως. Εξάλλου, στο πλαίσιο της αιτιάσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου, η οποία προβλήθηκε με τον ίδιο λόγο ακυρώσεως στον πρώτο βαθμό, η Alstom ρητώς επικαλέστηκε την αβεβαιότητα που θα επέφερε, όσον αφορά την εκτέλεση της κυρώσεως, η εφαρμογή των κανόνων περί εις ολόκληρον ευθύνης στην οποία προέβη η Επιτροπή [70].

67 — Βλ. τις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής (σημείο 26), όπου είχα επισημάνει ότι είναι, κατά την άποψή μου, επικριτέο να εξομοιώνεται με την επίκληση νέων λόγων και να κρίνεται απαράδεκτο κάθε νέο επιχείρημα που αναπτύσσουν οι αναιρεσείοντες για τη θεμελίωση ενός από τους λόγους που προβάλλουν (βλ. εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

68 — Βλ., μεταξύ άλλων, τις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής (σημείο 27) και απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2007, C-167/06 P, Κομνηνού κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 24).

69 — Βλ. σημεία 80 έως 85 της προσφυγής της Alstom στον πρώτο βαθμό και, ιδίως, σημείο 83.

70 — Όπ.π. (σημείο 77).

119. Επιβάλλεται, συνεπώς, η διαπίστωση ότι, έστω και αν η Alstom δεν είχε, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, προβάλει ειδικώς, όπως έπραξε με την αίτηση αναιρέσεως, αιτίαση σύμφωνα με την οποία η στοιχειοθέτηση εν τοις πράγμασι ευθύνης εις ολόκληρον, με την ονομασία αυτή [71], μεταξύ Alstom και Areva, συνεπαγόταν παραβίαση των αρχών της ατομικότητας των ποινών και της ασφάλειας δικαίου, εντούτοις είχε ρητώς επικαλεστεί, στο πλαίσιο λόγου ακυρώσεως που στηρίχθηκε στις ίδιες ακριβώς νομικές βάσεις με τον λόγο που προβλήθηκε με την αναίρεση, ότι η παραδοχή από την οποία απορρέει αυτή η εν τοις πράγμασι ευθύνη εις ολόκληρον, δηλαδή η αλληλουχία των δύο προστίμων που επιβλήθηκαν εις ολόκληρον στη θυγατρική και στις διαδοχικές μητρικές εταιρίες, επέφερε τέτοια παραβίαση.

120. Υπό τις συνθήκες αυτές, εκτιμώ ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι αιτιάσεις που προβάλλει η Alstom στην αίτηση αναιρέσεως μεταβάλλουν το αντικείμενο της δίκης, ούτως ώστε να κριθούν απαράδεκτες. Οι αιτιάσεις αυτές αποτελούν μάλλον την ανάπτυξη αυτών που προβλήθηκαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Πρέπει συνεπώς, κατά την άποψή μου, να κριθούν παραδεκτές όσον αφορά την Alstom.

121. Αντιθέτως, όσον αφορά την Areva, η κατάσταση είναι λίγο διαφορετική. Πράγματι, στον πρώτο βαθμό, η Areva προέβαλε, όπως ακριβώς και η Alstom, ένα λόγο ακυρώσεως (τον τέταρτο) αντλούμενο από την παράβαση των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον, ο οποίος αναφερόταν ρητώς μόνον στην εις ολόκληρον καταδίκη της Areva T&D SA και της Alstom και όχι στη στοιχειοθέτηση εν τοις πράγμασι ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ των διαδοχικών μητρικών εταιριών. Στο πλαίσιο του λόγου αυτού, η Areva υποστήριξε ότι η εσφαλμένη εφαρμογή κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον είχε ως αποτέλεσμα την παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου [72], δεν προέβαλε όμως, στο πλαίσιο αυτό, αιτίαση αντλούμενη από την παραβίαση της αρχής της ατομικότητας των ποινών. Εξάλλου, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει με την Alstom, από τα δικόγραφά της δεν προκύπτει ότι, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η Areva αμφισβήτησε *ρητώς*, στο πλαίσιο του λόγου αυτού, το γεγονός ότι το πρόστιμό της αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα του προστίμου που επιβλήθηκε εις ολόκληρον στην Alstom και στην Areva T&D SA. Κατά συνέπεια, όσον αφορά την Areva, η σχέση μεταξύ του λόγου που προβλήθηκε στον πρώτο βαθμό και της νέας αιτιάσεως που προβλήθηκε με την αίτηση αναιρέσεως είναι πιο αδύναμη από ό,τι στην περίπτωση της Alstom.

122. Εντούτοις, στην υπό κρίση περίπτωση, πρώτον, η Areva προέβαλε πρωτοδίκως λόγο στηριζόμενο, τουλάχιστον εν μέρει, στην ίδια νομική βάση με αυτόν που προβλήθηκε με την αίτηση αναιρέσεως που άσκησε, δηλαδή λόγο αντλούμενο από την παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου κατά την εφαρμογή των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον. Δεύτερον, στο πλαίσιο της επιχειρηματολογίας της που αντλείται από την παράβαση των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον [73], αναφέρθηκε σε ζητήματα που αφορούν τη σχέση που διαμορφώθηκε μεταξύ της ίδιας και της Alstom ενόψει της διπλής εις ολόκληρον καταδίκης της ίδιας και της Areva T&D SA, αφενός, και της Alstom και της Areva T&D SA, αφετέρου. Τρίτον, όπως προκύπτει από τα αναφερόμενα ανωτέρω, στο σημείο 101, η Areva, σε αντίθεση με την Alstom, ζήτησε ρητώς να επικριθεί η εφαρμογή εκ μέρους του ίδιου του Γενικού Δικαστηρίου των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον, καθόσον οι κανόνες αυτοί είχαν ως αποτέλεσμα τη στοιχειοθέτηση «εν τοις πράγμασι» ευθύνης εις ολόκληρον. Ως προς το ζήτημα όμως αυτό, από τη νομολογία προκύπτει ότι ο αναιρεσείων δικαιούται να ασκήσει αναίρεση με την οποία προβάλλει, ενώπιον του Δικαστηρίου, λόγους που αντλούνται από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και στρέφονται νομικώς κατά της βασιμότητάς της [74]. Τέταρτον, πρέπει ακόμη να επισημανθεί, αφενός, ότι η Alstom αναφέρθηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου στο ζήτημα της αλληλουχίας δύο

71 — Οι διάδικοι φαίνεται ότι εμπνεύστηκαν από τη χρήση της εκφράσεως «εν τοις πράγμασι ευθύνη εις ολόκληρον», όπως αυτή χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της αποφάσεως Trioplast, στην οποία επανειλημμένα αναφέρονται.

72 — Ιδίως με το πέμπτο σκέλος του εν λόγω τέταρτου λόγου.

73 — Ιδίως στο πλαίσιο του τρίτου, του τέταρτου και του έκτου σκέλους του τετάρτου λόγου που προέβαλε.

74 — Βλ. τις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. (σημεία 139 και 140) καθώς και απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2007, C-176/06, Stadtwerke Schwäbisch Hall κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 17).

προστίμων εις ολόκληρον, όπως επισήμανα ανωτέρω στα σημεία 117 και 118, με αποτέλεσμα το ζήτημα αυτό να μην είναι εντελώς ξένο σε σχέση με τη διαφορά που είχε αχθεί ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, και, αφετέρου, ότι το Γενικό Δικαστήριο ένωσε τις δύο υποθέσεις και εξέδωσε ενιαία απόφαση η οποία απαντά στο σύνολο των ισχυρισμών που προέβαλαν οι διάδικοι ενώπιόν του[75].

123. Υπό τις ειδικές αυτές συνθήκες, εκτιμώ ότι μπορεί να θεωρηθεί ότι η αιτίαση που αντλείται από το γεγονός ότι η στοιχειοθέτηση ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ Areva και Alstom παραβιάζει την αρχή της ασφάλειας δικαίου δεν μπορεί να μεταβάλει το αντικείμενο της δίκης όπως αυτό καθορίστηκε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Αντιθέτως, η αιτίαση που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της ατομικότητας των ποινών πρέπει, κατά την άποψή μου, δεδομένου ότι ούτε η Areva ούτε οι πρώην θυγατρικές της που άσκησαν και αυτές προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου (θυγατρικές πλέον της Alstom και έχουσες ασκήσει κοινή αίτηση αναιρέσεως με την Alstom στην υπόθεση C-253/11 P) την προέβαλαν στον πρώτο βαθμό, να κριθεί απαράδεκτη για αυτές.

ii) Επί της ουσίας

124. Τόσο η Areva όσο και οι εταιρίες του ομίλου Alstom προσάπτουν, κατ' ουσίαν, στο Γενικό Δικαστήριο ότι παραβίασε την αρχή της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών, επικυρώνοντας τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή εφάρμοσε τους κανόνες περί ευθύνης εις ολόκληρον, με αποτέλεσμα να στοιχειοθετηθεί εν τοις πράγματι ευθύνη εις ολόκληρον μεταξύ Areva και Alstom, δύο εταιριών που ουδέποτε αποτέλεσαν ενιαία οικονομική οντότητα.

125. Ως προς το ζήτημα αυτό, πρέπει, κατ' αρχάς, να υπομνησθεί ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης που επιβάλλει, μεταξύ άλλων, κάθε πράξη των θεσμικών οργάνων της Ένωσης να είναι σαφής και ακριβής και να επιτρέπει στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν με ακρίβεια την έκταση των υποχρεώσεων που τους επιβάλλει και οι τελευταίοι να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και να λαμβάνουν ως εκ τούτου τα μέτρα τους[76]. Η αρχή αυτή επιβάλλεται με ιδιαίτερη αυστηρότητα όταν πρόκειται για πράξη που μπορεί να έχει χρηματοπιστωτικές συνέπειες, προκειμένου να παράσχει στον ενδιαφερόμενο τη δυνατότητα να γνωρίζει με βεβαιότητα την έκταση των υποχρεώσεων που του επιβάλλει[77].

75 — Οι δύο υποθέσεις, μολονότι ενώθηκαν, είναι δύο διαφορετικές υποθέσεις με δύο αντικείμενα που δεν συμπίπτουν κατ' ανάγκη. Εντούτοις, από τη νομολογία προκύπτει ότι, όπως το Γενικό Δικαστήριο έχει ενώσει δύο υποθέσεις και έχει εκδώσει ενιαία απόφαση η οποία απαντά στο σύνολο των ισχυρισμών που προέβαλαν οι ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διάδικοι, μπορεί στην αναιρετική δίκη να γίνει δεκτό ότι οι λόγοι και τα επιχειρήματα που προέβαλαν διαφορετικοί διάδικοι ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου συνδέονται κατά κάποιον τρόπο μεταξύ τους. Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2013, C-444/11 P, Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 34), και της 24ης Μαρτίου 2011, C-369/09 P, ISD Polska κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. I-2011, σκέψη 85 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

76 — Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2011, C-352/09 P, ThyssenKrupp Nirosta κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. I-2359, σκέψη 81), και ArcelorMittal Luxembourg κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά ArcelorMittal Luxembourg κ.λπ., προπαρατεθείσα (σκέψη 68).

77 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Y. Bot της 11 Σεπτεμβρίου 2007 επί της υποθέσεως Επιτροπή κατά Salzgitter (απόφαση της 22ας Απριλίου 2008, C-408/04 P, Συλλογή 2008, σ. I-2767, σημείο 298 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

126. Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι η αρχή της ατομικότητας των ποινών, που είναι παρακολουθηματική της αρχής της προσωπικής ευθύνης που εφαρμόζεται σε κάθε διοικητική διαδικασία δυνάμενη να οδηγήσει σε κυρώσεις δυνάμει του δικαίου του ανταγωνισμού [78], επιτάσσει να επιβάλλεται ποινή σε ένα πρόσωπο αποκλειστικά για πράξεις που του προσάπτονται ατομικώς. Κατά συνέπεια, δυνάμει της εν λόγω αρχής, μια αξιόποινη πράξη δεν μπορεί να καταλογιστεί παρά μόνο στον ίδιο τον δράστη [79] και, επομένως, κύρωση δεν μπορεί να επιβληθεί παρά μόνο στον ίδιο τον ένοχο [80].

– Επί της στοιχειοθετήσεως εν τοις πράγμασι ευθύνης εις ολόκληρον

127. Στην προκειμένη περίπτωση, η Επιτροπή και, κατόπιν της μεταρρυθμίσεως του προστίμου, το Γενικό Δικαστήριο επέβαλαν στην Alstom πρόστιμο 53 550 000 ευρώ (που μειώθηκε από το Γενικό Δικαστήριο σε 48 195 000 ευρώ), καθιστώντας υπεύθυνη της καταβολής του εν λόγω προστίμου την Areva T&D SA για το σύνολο του ποσού αυτού. Επί του ποσού που επιβλήθηκε στην Areva T&D SA, η Areva και οι άλλες δύο πρώην θυγατρικές της ευθύνονται εις ολόκληρον με την AREVA T&D SA μέχρι του ύψους των 25 500 000 ευρώ (που μειώθηκε σε 20 400 000 ευρώ κατόπιν της μεταρρυθμίσεως εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου). Η μεταβιβασθείσα θυγατρική, η Areva T&D SA, ευθύνεται συνεπώς για την καταβολή του προστίμου της εις ολόκληρον τόσο με την πρώην όσο και με τη νέα μητρική της εταιρία.

128. Πρέπει, συναφώς, να υπομνησθεί ότι είναι βέβαιο ότι η Areva και η Alstom δεν αποτέλεσαν ποτέ ενιαία οικονομική οντότητα και, συνεπώς, από κοινού επιχείρηση κατά την έννοια του δικαίου του ανταγωνισμού. Στην υπό κρίση περίπτωση, η θυγατρική εταιρία, δηλαδή η Areva T&D SA, είναι εκείνη που αποτέλεσε ενιαία οικονομική οντότητα, διαδοχικώς, με την Alstom, κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ 7 Δεκεμβρίου 1992 και 8 Ιανουαρίου 2004, και με την Areva και τις πρώην θυγατρικές της, από 9 Ιανουαρίου έως 11 Μαΐου 2004. Για τον λόγο αυτό η Επιτροπή και, ακολούθως, το Γενικό Δικαστήριο καταδίκασαν σε de jure ευθύνη εις ολόκληρον αποκλειστικώς τη θυγατρική με τις διαδοχικές μητρικές της εταιρίες. Η Επιτροπή και το Γενικό Δικαστήριο δεν στοιχειοθέτησαν de jure ευθύνη εις ολόκληρον μεταξύ των ίδιων των μητρικών εταιριών.

129. Σύμφωνα όμως με τον ίδιο τον σκοπό της ευθύνης εις ολόκληρον [81], η Επιτροπή διαθέτει πλήρη ελευθερία όσον αφορά την είσπραξη του προστίμου από οποιοδήποτε από τα εις ολόκληρον ευθυνόμενα νομικά πρόσωπα, αναλόγως της δυνατότητάς τους να συνεισφέρουν στην εξόφληση. Έτσι, στο πλαίσιο της διαμορφώσεως της ευθύνης εις ολόκληρον που περιγράφεται ανωτέρω, στο σημείο 127, η Επιτροπή είναι ελεύθερη να ζητήσει την καταβολή του συνόλου ή μέρους του προστίμου από τη θυγατρική ή από οποιαδήποτε από τις μητρικές εταιρίες που ασκούσαν διαδοχικώς έλεγχο επ' αυτής, μέχρι της καταβολής του συνόλου του προστίμου.

130. Εντούτοις, είναι προφανές ότι με την προαναφερθείσα διαμόρφωση της ευθύνης εις ολόκληρον, η είσπραξη του προστίμου από μια από τις μητρικές εταιρίες έχει, κατ' ανάγκη, συνέπειες όσον αφορά την είσπραξη από την έτερη από αυτές. Έτσι, αν η Επιτροπή επιτύχει από την Alstom την καταβολή του συνόλου του προστίμου, η θυγατρική (Areva T&D SA, νυν Alstom Grid SAS) θα ελευθερωθεί πλήρως της υποχρεώσεως να καταβάλει το πρόστιμό της έναντι της Επιτροπής και, κατά συνέπεια, η

78 — Για βαθύτερη ανάλυση των αρχών της προσωπικής ευθύνης και της ατομικότητας των ποινών παραπέμπω στις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. (σημεία 74 επ.).

79 — Βλ. σημείο 63 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα Ruiz-Jarabo Colomer της 11ης Φεβρουαρίου 2003 επί της υποθέσεως Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής (απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Συλλογή 2004, σ. I-123).

80 — Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Y. Bot της 26ης Οκτωβρίου 2010 επί των προπαρατεθεισών υποθέσεων ArcelorMittal Luxembourg κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά ArcelorMittal Luxembourg κ.λπ. (σημείο 181).

81 — Βλ., συναφώς, το σημείο 52 των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ.

Areva και οι λοιπές πρώην θυγατρικές της, εις ολόκληρον συνοφειλέτιδες της Areva T&D SA, θα ελευθερωθούν και αυτές έναντι της Επιτροπής. Αντιθέτως, αν η Επιτροπή επιτύχει την καταβολή εκ μέρους της Areva του προστίμου που της επιβλήθηκε, η θυγατρική και η εις ολόκληρον συνοφειλέτις της Alstom θα ελευθερωθούν μέχρι του ύψους του ποσού που κατέβαλε η Areva στην Επιτροπή.

131. Σε μια τέτοια «εν τοις πράγμασι» ευθύνη εις ολόκληρον αναφέρονται η Alstom και η Areva.

– Επί της παραβιάσεως των αρχών της ατομικότητας των ποινών και της ασφάλειας δικαίου

132. Συνιστά όμως μια τέτοια διαμόρφωση των σχέσεων ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ των νομικών προσώπων που καταδικάστηκαν για την παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού, η οποία στοιχειοθετεί εν τοις πράγμασι ευθύνη εις ολόκληρον μεταξύ μητρικών εταιριών που ουδέποτε αποτέλεσαν ενιαία οικονομική οντότητα, παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών;

133. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, αφενός, η εφαρμογή των κανόνων της ευθύνης εις ολόκληρον στην οποία προέβη η Επιτροπή και η οποία επικυρώθηκε από το Γενικό Δικαστήριο θα παραβίαζε την αρχή της ατομικότητας των ποινών, όπως η αρχή αυτή περιγράφηκε ανωτέρω, στο σημείο 126, εάν, με την προαναφερθείσα διαμόρφωση της ευθύνης εις ολόκληρον, το νομικό πρόσωπο από το οποίο εισπράττει το πρόστιμο η Επιτροπή θα υποχρεούτο να καταβάλει πρόστιμο για αξιόποινες πράξεις που δεν καταλογίζονται στην επιχείρηση για την παράβαση της οποίας ευθύνεται και, συγκεκριμένα στην υπό κρίση περίπτωση, για αξιόποινες πράξεις που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια περιόδου κατά την οποία το εν λόγω νομικό πρόσωπο δεν έφερε πλέον (ή δεν έφερε ακόμη) ευθύνη για την παραβατική συμπεριφορά, διότι δεν αποτελούσε πλέον (ή δεν αποτελούσε ακόμη) τμήμα της ενιαίας οικονομικής οντότητας που ευθυνόταν για την εν λόγω συμπεριφορά.

134. Αφετέρου, παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου θα συνέτρεχε εάν η διαμόρφωση της ευθύνης εις ολόκληρον που επιλέχθηκε με την επίδικη απόφαση της Επιτροπής και επικυρώθηκε με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση είχε ως συνέπεια οι ενδιαφερόμενοι, δηλαδή τα νομικά πρόσωπα που υφίστανται κυρώσεις για την παραβατική συμπεριφορά που καταλογίζεται στην οικονομική ενότητα στην οποία ανήκαν, να μην έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν σαφώς και με ακρίβεια την έκταση των υποχρεώσεων που τους επέβαλαν οι πράξεις των θεσμικών οργάνων, δηλαδή η επίδικη απόφαση της Επιτροπής και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, καθόσον επικυρώνει τη διαμόρφωση της ευθύνης εις ολόκληρον.

135. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, όπως επισήμανα στο σημείο 128, η Areva και η Alstom ουδέποτε αποτέλεσαν ενιαία οικονομική οντότητα και, συνεπώς, από κοινού επιχείρηση κατά την έννοια του δικαίου του ανταγωνισμού. Αντιθέτως, αποτέλεσαν διαδοχικώς με τη θυγατρική Areva T&D SA δύο χωριστούς οικονομικούς φορείς, καθένας από τους οποίους ευθυνόταν ατομικώς για τη σύμπραξη για διαφορετικές περιόδους και υπό διαφορετικές συνθήκες.

136. Εξάλλου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η ευθύνη κάθε μιας από τις μητρικές εταιρίες απορρέει εξ ολοκλήρου από την ευθύνη της θυγατρικής και, συνεπώς, στο μέτρο που η Επιτροπή επέλεξε, στο πλαίσιο της διακριτικής της ευχέρειας[82], να καταδικάσει την μητρική εταιρία στην καταβολή του προστίμου εις ολόκληρον με τη θυγατρική, η ευθύνη της μητρικής εταιρίας δεν μπορεί να υπερβεί αυτή της θυγατρικής[83]. Υπό τις συνθήκες αυτές, τα ποσά που καθόρισε η Επιτροπή σε βάρος των μητρικών εταιριών αποτελούν τα μέγιστα καθορισθέντα ποσά της εις ολόκληρον ευθύνης των διαδοχικών μητρικών εταιριών με τη θυγατρική[84].

137. Όπως όμως επισήμανε σχετικά με την Alstom το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 220 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η επίδικη απόφαση της Επιτροπής θεμελιώνει, πράγματι, την προσωπική ευθύνη των μητρικών εταιριών στη διάπραξη της παραβάσεως.

138. Εντούτοις, σε μια περίπτωση όπως αυτή της υπό κρίση υποθέσεως, στην οποία οι δύο μητρικές εταιρίες ουδέποτε αποτέλεσαν, από κοινού, οικονομική ενότητα και η Επιτροπή αποφάσισε να τους καταλογίσει εις ολόκληρον ευθύνη με τη θυγατρική, η αρχή της ατομικότητας των ποινών επιβάλλει να μην υπερβαίνει το πρόστιμο στο οποίο καταδικάζεται καθεμία από αυτές το ποσοστιαίο μερίδιο της εις ολόκληρον ευθύνης της. Το ποσοστιαίο αυτό μερίδιο αντιστοιχεί στο επιβληθέν σε καθεμία από τις μητρικές εταιρίες μέρος του συνολικού ποσού της εις ολόκληρον ευθύνης της θυγατρικής με τις διαδοχικές μητρικές εταιρίες[85].

139. Στην υπό κρίση υπόθεση, η διαμόρφωση της ευθύνης εις ολόκληρον που επέλεξε η Επιτροπή και επικύρωσε το Γενικό Δικαστήριο δημιουργεί προβλήματα ως προς το ζήτημα αυτό. Πράγματι, ελλείψει αντιστοιχίας μεταξύ του ποσού του προστίμου στο οποίο καταδικάστηκε η θυγατρική, Areva T&D SA, και των ποσών των προστίμων στα οποία καταδικάστηκαν εις ολόκληρον μαζί της οι διαδοχικές μητρικές εταιρίες, δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί ποιο πρόστιμο αντιστοιχεί στην προσωπική ευθύνη καθενός από τους χωριστούς οικονομικούς φορείς που μνημονεύονται στο σημείο 135. Αντιθέτως, από την κατάσταση αυτή προκύπτει, αφενός, ότι ο πρώτος από τους εν λόγω οικονομικούς φορείς (αυτός που αποτελείται από την Alstom και την Areva T&D SA) ευθύνεται για το σύνολο του προστίμου, έστω και αν δεν διέπραξε την παράβαση κατά τη διάρκεια ολόκληρης της περιόδου για την οποία επιβλήθηκε το πρόστιμο (δηλαδή της περιόδου μεταξύ 7 Δεκεμβρίου 1992 και 11 Μαΐου 2004) και, αφετέρου, ότι η ευθύνη του δεύτερου φορέα (εκείνου που αποτελείται από την Areva T&D SA, την Areva και τις λοιπές πρώην θυγατρικές της τελευταίας) υπερβαίνει ουσιωδώς το ποσοστιαίο μερίδιο του ποσού του προστίμου που καθορίστηκε για τη συνολική παράβαση κατά την εν λόγω περίοδο. Η κατάσταση αυτή δεν είναι, κατά την άποψή μου, σύμφωνη προς την αρχή της ατομικότητας των ποινών.

140. Εξάλλου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι συντρέχει και παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου, στο μέτρο που οι μητρικές εταιρίες δεν μπορούν να καθορίσουν με σαφήνεια το ακριβές ποσό του προστίμου που οφείλουν να καταβάλουν λαμβανομένης υπόψη της περιόδου για την οποία ευθύνονται για την παράβαση εις ολόκληρον με τη θυγατρική τους.

141. Νομίζω ότι τα προβλήματα στην πραγματικότητα προέκυψαν από το γεγονός ότι η Επιτροπή, με την επίδικη απόφασή της, μεταχειρίστηκε ευθύς εξαρχής κατά τον υπολογισμό του προστίμου τον όμιλο Areva και τον όμιλο Alstom ως ενιαία οντότητα[86]. Επισημαίνω συναφώς, χωρίς να απαιτείται να λάβω ειδικώς θέση επί του θέματος αυτού, ότι είναι καθεαυτό αδιάφορο το γεγονός που προέβαλε η Επιτροπή, ότι δηλαδή το Γενικό Δικαστήριο, στην υπόθεση Trioplast, έκρινε ότι η πρακτική επιβολής

82 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2009, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P και C-137/07 P, Erste Group Bank κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2009, σ. I-8681, σκέψεις 81 έως 84), καθώς και τις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. (σημείο 81).

83 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2013, C-286/11 P, Επιτροπή κατά Tomkins (σκέψη 43), που επικύρωσε την προπαρατεθείσα απόφαση Tomkins κατά Επιτροπής (ιδίως σκέψη 38).

84 — Βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση Trioplast (σκέψη 168).

85 — Όπ.π. (σκέψη 169).

86 — Βλ. σκέψη 486 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής.

στη μητρική εταιρία του ίδιου αρχικού ποσού με εκείνο που καθορίστηκε για τη θυγατρική εταιρία που είχε άμεση συμμετοχή στη σύμπραξη, χωρίς κατανομή του αρχικού αυτού ποσού σε περίπτωση διαδοχής πλειόνων μητρικών εταιριών, δεν μπορεί να θεωρηθεί ακατάλληλη. Πράγματι, αφενός, οι υπό κρίση αιτήσεις αναιρέσεως δεν αφορούν τη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό του προστίμου, αλλά την εφαρμογή των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον. Αφετέρου, το επιχείρημα αυτό είναι αλυσιτελές, διότι, ακόμη και αν η εν λόγω μεθοδολογία δεν ήταν αυτή καθεαυτή εσφαλμένη, αυτό ουδόλως θα άλλαζε το γεγονός ότι, στην συγκεκριμένη περίπτωση, η διαμόρφωση της ευθύνης εις ολόκληρον που επέλεξε η Επιτροπή και επικύρωσε το Γενικό Δικαστήριο παραβιάζει την αρχή της ατομικότητας των ποινών και της ασφάλειας δικαίου.

142. Πρέπει εξάλλου να επισημανθεί ότι η αβεβαιότητα δεν θεραπεύεται με τον κανόνα της ευθύνης κατ' ίσα μέρη τον οποίο ακολουθεί το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και ο οποίος μνημονεύεται ανωτέρω στο σημείο 100.

143. Πράγματι, αφενός, όπως επισήμανα στα σημεία 88 και 89 των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ., και θα αναλύσω ειδικώς κατωτέρω, στα σημεία 155 επ., δεν έχει αποδειχθεί ότι υφίσταται τέτοιος κανόνας στο δίκαιο του ανταγωνισμού της Ένωσης.

144. Αφετέρου και, σε κάθε περίπτωση, ακόμη και αν υφίστατο ο κανόνας αυτός, δεν θα μπορούσε να θεραπεύσει τις αβεβαιότητες που απορρέουν από τη διαμόρφωση της ευθύνης εις ολόκληρον που υιοθετήθηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση. Πράγματι, η εφαρμογή του στη συγκεκριμένη περίπτωση μου φαίνεται ότι ενέχει τον κίνδυνο εξάρτησης του συνολικού ποσού του προστίμου για το οποίο ευθύνεται τω όντι ένα νομικό πρόσωπο από τη διακριτική ευχέρεια επιλογής της Επιτροπής αναφορικά με τον οφειλέτη ως προς τον οποίο προτίθεται να εισπράξει το πρόστιμο. Πράγματι, το ποσό αυτό θα μπορούσε να διαφέρει αναλόγως του αν η Επιτροπή επιλέξει να εισπράξει το πρόστιμο από τον ένα[87] ή τον άλλο[88] οφειλέτη, κάτι που θεωρώ γενικώς απαράδεκτο και, ιδιαιτέρως, στην περίπτωση που οι συνοφειλέτες ουδέποτε ανήκαν σε ενιαία οικονομική οντότητα.

145. Όσον αφορά το αίτημα αντικαταστάσεως των αιτιολογιών της Επιτροπής, στο μέτρο που αυτό αποσκοπεί σε αμφισβήτηση της αρμοδιότητάς της να καθορίσει τις εσωτερικές σχέσεις μεταξύ των εις ολόκληρον συνοφειλετών του προστίμου, εκτιμώ ότι πρέπει να απορριφθεί για τους λόγους που αναφέρονται κατωτέρω, στα σημεία 160 έως 163, 169 και 173, καθώς και, περισσότερο λεπτομερώς, στο πλαίσιο της αναλύσεως του πρώτου και τρίτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλε η Επιτροπή στην προπαρατεθείσα υπόθεση Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ., που περιέχεται στα σημεία 42 έως

87 — Συνεπώς, κατ' εφαρμογή του κανόνα της ευθύνης κατ' ίσα μέρη, αντιλαμβάνομαι ότι η κατάσταση διαμορφώνεται ως εξής: εάν η Επιτροπή αποφάσιζε να εισπράξει το σύνολο του προστίμου ενός ποσού (κατόπιν της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου) 48 195 000 ευρώ από την Alstom, αυτή θα μπορούσε να επιτύχει την καταβολή του ημίσεος του ποσού αυτού από την Areva T&D SA, στρεφόμενη κατ' αυτής αναγωγικώς. Η Alstom θα κατέβαλλε, συνεπώς, πράγματι συνολικώς το ήμισυ του προστίμου, ήτοι 24 097 500 ευρώ. Η Areva T&D SA θα επιβαρυνόταν με το υπόλοιπο ήμισυ. Εντούτοις, όσον αφορά το ποσό αυτό, η Areva και οι άλλες δύο πρώην θυγατρικές της είναι εις ολόκληρον συνοφειλέτες της Areva T&D SA μέχρι του ύψους 20 400 000 ευρώ, γεγονός που θα επέτρεπε στην Areva T&D SA να ζητήσει από τους τρεις λοιπούς συνοφειλέτες της το ποσοστιαίο μερίδιό τους επί του εν λόγω ποσού (που αντιστοιχεί σε ποσό 5 100 000 ευρώ για κάθε συνοφειλέτη), ενώ η Areva T&D SA θα παρέμενε η μοναδική ευθυνόμενη για τη διαφορά, ίση με 3 697 500 ευρώ, μεταξύ του προστίμου που μοιράστηκε με την Alstom και του προστίμου για το οποίο συνοφειλέτες είναι η Areva και οι άλλες πρώην θυγατρικές. Στην περίπτωση αυτή, το πρόστιμο που θα επιβάρυνε πράγματι την Alstom θα ήταν ίσο με 24 097 500 ευρώ, αυτό που θα επιβάρυνε την Areva T&D SA θα ήταν ίσο με 8 797 500 ευρώ (ήτοι τα 3 697 500 ευρώ που απομένουν + 5 100 000 ευρώ) και αυτό που θα επιβάρυνε την Areva και τις άλλες δύο πρώην θυγατρικές της θα ήταν ίσο με 5 100 000 ευρώ για καθεμία.

88 — Αντιθέτως, εάν η Επιτροπή αποφάσιζε να εισπράξει κατ' αρχάς το πρόστιμο από την Areva μέχρι του ύψους του ποσού για το οποίο ευθύνεται εις ολόκληρον με την Areva T&D SA και τις άλλες δύο πρώην θυγατρικές, αντιλαμβάνομαι ότι η κατάσταση θα διαμορφωνόταν ως εξής: η Areva θα υποχρεούτο να καταβάλει το ανερχόμενο σε 20 400 000 ευρώ πρόστιμο, ακολούθως θα μπορούσε να επιτύχει από τους εις ολόκληρον συνοφειλέτες της την καταβολή του ποσοστιαίου μεριδίου τους (δηλαδή 5 100 000 ευρώ κάθε συνοφειλέτης), στρεφόμενη ενδεχομένως αναγωγικώς κατ' αυτών. Θα απέμενε να καταβληθεί στην Επιτροπή το υπόλοιπο τμήμα του προστίμου, ήτοι το ποσό των 27 795 000 ευρώ. Ακολούθως το εν λόγω ποσό, πλέον, ενδεχομένως, των καταβληθέντων από την Areva T&D SA στην Areva 5 100 000 ευρώ, θα μοιραζόταν κατ' ίσα μέρη μεταξύ των Alstom και Areva T&D SA. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση αυτή, το πραγματικό πρόστιμο της Alstom θα ανερχόταν σε 13 897 500 ευρώ (ήτοι το ήμισυ των 27 795 000 ευρώ) ή ενδεχομένως σε 16 447 500 ευρώ (εάν έπρεπε να μοιραστεί το ποσό των 5 100 000 ευρώ της Areva T&D), το πρόστιμο της Areva T&D SA θα ανερχόταν σε 18 997 500 ευρώ (ήτοι 13 897 500 + 5 100 000 ευρώ) ή, ενδεχομένως, σε 16 447 500 ευρώ, και αυτό της Areva και των άλλων δύο πρώην θυγατρικών της θα παρέμενε ίσο με 5 100 000 ευρώ για καθεμία.

91 των προτάσεών μου επί της εν λόγω υποθέσεως. Κατά τα λοιπά, μου φαίνεται ότι η Επιτροπή προβάλλει περισσότερο επιχειρήματα που αμφισβητούν τις αιτιάσεις που προέβαλαν οι αναιρεσείουσες, παρά πραγματικό αίτημα αντικαταστάσεως αιτιολογιών. Υπό το πρίσμα όσων προαναφέρθηκαν, τα εν λόγω επιχειρήματα πρέπει, εντούτοις, να απορριφθούν.

146. Από όλα όσα προαναφέρθηκαν προκύπτει ότι, κατά την άποψή μου, πρέπει να γίνουν δεκτές οι αιτιάσεις που αντλούνται από πλάνη περί το δίκαιο κατά την εφαρμογή των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον η οποία συνεπάγεται παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών όσον αφορά τη στοιχειοθέτηση εν τοις πράγμασι ευθύνης εις ολόκληρον μεταξύ Areva και Alstom, ενώ η αιτίαση που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της ατομικότητας των ποινών είναι, όπως επισημαίνεται ανωτέρω, στο σημείο 123, απαράδεκτη ως προς την Areva.

3. Επί της εσφαλμένης εφαρμογής των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον που συνεπάγεται παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας και των ποινών του άρθρου 7 ΕΚ καθώς και επί της παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως

α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

i) Τα επιχειρήματα της Areva και των εταιριών του ομίλου Alstom

147. Στο πλαίσιο του τρίτου λόγου αναιρέσεως της Areva καθώς και του πρώτου σκέλους του τέταρτου λόγου αναιρέσεως, της τελευταίας αιτιάσεως του δευτέρου σκέλους του τετάρτου λόγου αναιρέσεως και του τρίτου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom, οι αναιρεσείουσες επικαλούνται σφάλματα κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της έννοιας της ευθύνης εις ολόκληρον για την καταβολή του προστίμου που συνεπάγονται παραβίαση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών και παράβαση του άρθρου 7 ΕΚ καθώς και της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου.

148. Πρώτον, τόσο η Areva όσο και οι εταιρίες του ομίλου Alstom αμφισβητούν τον κανόνα της ευθύνης κατ' ίσα μέρη που καθιερώνεται με τη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως[89]. Αφενός, ο εν λόγω κανόνας είναι νέος και στερείται νομικής βάσεως, μη δυναμένου του Γενικού Δικαστηρίου να ανεύρει νομική βάση στην απόφαση Aristrain κατά Επιτροπής[90] στην οποία αναφέρεται, δεδομένου ότι η επίκληση της εν λόγω αποφάσεως δεν είναι λυσιτελής. Αφετέρου, κατά την άποψη της Alstom, ο εν λόγω κανόνας είναι επίσης εσφαλμένος από νομική άποψη, διότι ο μηχανισμός της ευθύνης εις ολόκληρον διέπει μόνον τις σχέσεις μεταξύ του πιστωτή και των εις ολόκληρον ευθυνομένων συνοφειλετών και όχι και τις εσωτερικές σχέσεις μεταξύ των εις ολόκληρον συνοφειλετών[91]. Κατά συνέπεια το Γενικό Δικαστήριο, στηριζόμενο στον κανόνα περί ευθύνης κατ' ίσα μέρη ενώ ένας τέτοιος κανόνας είναι αντίθετος προς την έννοια της ευθύνης εις ολόκληρον στο δίκαιο της Ένωσης, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον αποφάνθηκε ότι κάθε μία από τις εταιρίες στις οποίες επιβλήθηκαν κυρώσεις μπορούσε να συναγάγει από την επίδικη απόφαση της Επιτροπής το μερίδιο του προστίμου που της αναλογεί στις σχέσεις της με τους εις ολόκληρον συνοφειλέτες της[92]. Εξάλλου, αφού η επίδικη απόφαση της Επιτροπής δεν παρείχε στις εν λόγω εταιρίες τη δυνατότητα να γνωρίζουν με βεβαιότητα πώς να κατανείμουν μεταξύ τους το πρόστιμο, το Γενικό Δικαστήριο παραβίασε, με την απόφασή του, τις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της ατομικότητας των ποινών.

89 — Βλ. σημείο 100 των παρουσών προτάσεων.

90 — Απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-196/99 P (Συλλογή 2003, σ. I-11005).

91 — Αντιθέτως, η Areva υποστηρίζει ότι συμμερίζεται την άποψη του Γενικού Δικαστηρίου που εκτίθεται στη σκέψη 214 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, σύμφωνα με την οποία οι κανόνες της εις ολόκληρον ευθύνης διέπουν όχι μόνον τις σχέσεις μεταξύ πιστωτή και εις ολόκληρον ευθυνόμενων συνοφειλετών, αλλά και τις σχέσεις μεταξύ των συνοφειλετών αυτών.

92 — Σκέψη 226 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

149. Δεύτερον, η Alstom υποστηρίζει επίσης ότι το Γενικό Δικαστήριο, στηριζόμενο στον κανόνα περί ευθύνης κατ' ίσα μέρη, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο διαπιστώνοντας ότι η Επιτροπή δεν μετέθεσε στον εθνικό δικαστή ή στον διαιτητή την εξουσία καθορισμού της συμμετοχής κάθε εταιρίας στην καταβολή του προστίμου[93]. Στην Επιτροπή εναπόκειτο να καθορίσει, λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης υποθέσεως και τα ίδια χαρακτηριστικά της επιχειρήσεως, το ποσοστιαίο μερίδιο κάθε συνοφειλέτη. Όταν η Επιτροπή, όπως συνέβη στην συγκεκριμένη περίπτωση, παραλείπει να προβεί στον καθορισμό αυτό, μεταθέτει σιωπηρώς την εν λόγω εξουσία σε τρίτο, ήτοι σε εθνικό δικαστή ή διαιτητή, κατά παράβαση του άρθρου 7 ΕΚ, ενώ αυτοί στερούνται της σχετικής δικαιοδοσίας.

150. Τρίτον, οι αναιρεσείουσες υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο, αιτιολογώντας κατά τρόπο εσφαλμένο, βάσει ενός τέτοιου κανόνα, την απόρριψη των επιχειρημάτων περί παραβιάσεως της αρχής της ασφάλειας δικαίου και μη νόμιμης μεταβιβάσεως των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής[94], τροποποίησε το περιεχόμενο της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής κατά έννοια αντίθετη προς τη βούληση της Επιτροπής και, κατά συνέπεια, παραβίασε την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει, αντικαθιστώντας την εκτίμηση της Επιτροπής με τη δική του. Πράγματι, στην επίδικη απόφαση της Επιτροπής δεν γίνεται καμία αναφορά σε τέτοιο κανόνα. Αντιθέτως, η Επιτροπή, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, υποστήριξε την αντίθετη ερμηνεία της επίδικης αποφάσεώς της.

151. Εξάλλου, οι εταιρίες του ομίλου Alstom αρνούνται την ένσταση σχετικά με το παραδεκτό του λόγου αναιρέσεως που αντλείται από την μη νόμιμη μεταβίβαση των εξουσιών της Επιτροπής. Δεν πρόκειται για νέο ισχυρισμό, εφόσον η Alstom είχε προβάλει το εν λόγω επιχείρημα ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Σε κάθε περίπτωση, αυτός ο λόγος αναιρέσεως συνδέεται, ως εκ της φύσεώς του, με τον λόγο που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της ατομικότητας των ποινών. Αντιτίθενται επίσης στην αντικατάσταση αιτιολογιών που ζητεί η Επιτροπή, ζητώντας την αναίρεση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

ii) Τα επιχειρήματα της Επιτροπής

152. Η Επιτροπή, μολονότι θεωρεί ότι οι αιτιάσεις που προβάλλουν η Areva και οι εταιρίες του ομίλου Alstom πρέπει να απορριφθούν, εντούτοις συμφωνεί με ορισμένα σημεία που αυτές επισημαίνουν και ζητεί, συναφώς, από το Δικαστήριο αντικατάσταση των αιτιολογιών. Ειδικότερα, η Επιτροπή συμμερίζεται την άποψη σύμφωνα με την οποία η επίκληση της προαναφερθείσας αποφάσεως Aristrain κατά Επιτροπής δεν είναι, στην συγκεκριμένη περίπτωση, λυσιτελής. Αντιθέτως, η Επιτροπή θεωρεί ότι το επιχείρημα της Alstom που αντλείται από δήθεν μη νόμιμη μεταβίβαση της εξουσίας της Επιτροπής να επιβάλλει κυρώσεις είναι απαράδεκτο καθόσον πρόκειται για νέο επιχείρημα που η Alstom δεν είχε προβάλει ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

153. Ως προς την ουσία, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η επιχειρηματολογία των αναιρεσειουσών στηρίζεται στην εσφαλμένη παραδοχή ότι η Επιτροπή μετέθεσε παρανόμως τις εξουσίες της παραλείποντας να ρυθμίσει, με την επίδικη απόφασή της, τις εσωτερικές σχέσεις μεταξύ των συνοφειλετών και, ιδίως, το ποσοστιαίο μερίδιο της εις ολόκληρον ευθύνης τους. Η επιχειρηματολογία αυτή δεν είναι, κατ' αρχάς, συνεπής. Πράγματι, αν η Areva και η Alstom θεωρούσαν την Επιτροπή αποκλειστικώς αρμόδια να ρυθμίσει τις σχέσεις των συνοφειλετών, δεν θα μπορούσε να γίνει αντιληπτό για ποιο λόγο ρύθμισαν οι ίδιες συμβατικώς το ζήτημα αυτό. Εξάλλου, με τις αιτήσεις αναιρέσεως που άσκησαν, η Areva και οι εταιρίες του ομίλου Alstom δέχτηκαν ότι το ζήτημα της εισφοράς εκάστης εταιρίας μπορούσε να ρυθμιστεί από εθνικούς δικαστές ή διαιτητές, πράγμα που αποκλείει οποιαδήποτε παράνομη μεταβίβαση δήθεν αποκλειστικής εξουσίας της Επιτροπής. Σε κάθε περίπτωση, αντίθετα από ό,τι υπονοεί το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση[95], η

93 — Όπ.π.

94 — Όπ.π. (σκέψεις 210 έως 218 και 236).

95 — Ιδίως με τις σκέψεις 215 και 229 της αποφάσεως.

Επιτροπή δεν έχει εξουσία να καθορίσει τα αντίστοιχα ποσοστιαία μερίδια που αναλογούν στους συνοφειλέτες, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η παράνομη μεταβίβαση μιας τέτοιας εξουσίας και να μην μπορεί επίσης να συναχθεί από τη σιωπή αποφάσεως που επιβάλλει πρόστιμο εις ολόκληρον ότι οι συνοφειλέτες ευθύνονται κατ' ίσα μέρη.

154. Τέλος, όσον αφορά τις σκέψεις 213 έως 215 καθώς και τις σκέψεις 222, 236 και 257 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, που αναφέρονται στην έννοια του ποσοστιαίου μεριδίου ευθύνης εις ολόκληρον, η Επιτροπή θεωρεί ότι βρίθουν νομικών σφαλμάτων και ότι το Δικαστήριο πρέπει να αντικαταστήσει τη σχετική αιτιολογία με νέα. Η Επιτροπή θεωρεί ότι το Γενικό Δικαστήριο παραβλέπει τα όρια των αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων τις οποίες παρέχει και επιβάλλει, αντιστοίχως, το άρθρο 23 του κανονισμού 1/2003 στην Επιτροπή και θίγει, με τον τρόπο αυτό, τις έννομες τάξεις των κρατών μελών και τη συμβατική ελευθερία των μερών. Η αρμοδιότητά της να επιβάλλει πρόστιμα αναφέρεται μόνον στην εξωτερική σχέση, δηλαδή στη σχέση μεταξύ της Επιτροπής και της επιχειρήσεως που είναι ο αποδέκτης της αποφάσεως και υποχρεούται να καταβάλει το πρόστιμο. Μόνο το γεγονός ότι ο καθορισμός, ως προς την εξωτερική τους σχέση, των συνοφειλετών που ευθύνονται εις ολόκληρον παράγει ορισμένα έννομα αποτελέσματα δεν μπορεί να γεννά υποχρέωση της Επιτροπής να καθορίσει το ποσοστιαίο μερίδιο της ευθύνης που τους αναλογεί στις εσωτερικές τους σχέσεις.

β) Ανάλυση

155. Όσον αφορά, πρώτον, τον κανόνα της ευθύνης κατ' ίσα μέρη, στον οποίο αναφέρεται το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και τον οποίο μνημόνευσα ανωτέρω, στο σημείο 100, έχω εκθέσει στα σημεία 88 και 89 των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. τις αμφιβολίες μου ως προς τη λυσιτέλεια ενός τέτοιου κανόνα που δημιούργησε το Γενικό Δικαστήριο.

156. Πράγματι, ο κανόνας αυτός, τον οποίο το Γενικό Δικαστήριο προφανώς αντλεί από το νομικό καθεστώς που διέπει την αλληλεγγύως και εις ολόκληρον ενοχή κατά το ιδιωτικό δίκαιο σύμφωνα με το νομικό σύστημα ορισμένων κρατών μελών[96] δεν είναι, κατά τη γνώμη μου, αφενός, συμβατός με τις αρχές της προσωπικής ευθύνης και της ατομικότητας των ποινών, καθόσον προβλέπει ένα είδος τεκμηρίου ίσης ευθύνης των εις ολόκληρον συνοφειλετών του προστίμου για τη συμμετοχή σε ενιαία συμπεριφορά της επιχειρήσεως η οποία δεν είναι απαραιτήτως η ίδια για όλους τους ενδιαφερομένους.

157. Αφετέρου, στερείται, κατά την άποψή μου, κατάλληλης νομικής βάσεως, ή τουλάχιστον ουσιαστικού ερείσματος. Στο σημείο 88 των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. επισήμανα ότι, κατά την άποψή μου, ένας κανόνας όπως ο κανόνας της ευθύνης κατ' ίσα μέρη που δέχεται το Γενικό Δικαστήριο δεν αρκεί να θεμελιώνεται σε γενική αναφορά στο νομικό καθεστώς της ενοχής του ιδιωτικού δικαίου, ελλείψει οποιασδήποτε άλλης εξηγήσεως όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους αρχή που απορρέει από ένα τέτοιο καθεστώς είναι εφαρμοστέα στο δίκαιο του ανταγωνισμού, μολονότι η φύση της υποχρεώσεως πληρωμής που βαρύνει τα πρόσωπα στα οποία η Επιτροπή επέβαλε εις ολόκληρον πρόστιμα λόγω παραβιάσεως του δικαίου ανταγωνισμού, η φύση του οποίου προσιδιάζει προς αυτή του ποινικού δικαίου[97], είναι διαφορετική από τη φύση της υποχρεώσεως που βαρύνει τους εις ολόκληρον συνοφειλέτες ενοχής του ιδιωτικού δικαίου.

96 — Βλ., συναφώς, ειδικότερα τη σκέψη 155 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Siemens Österreich κ.λπ. κατά Επιτροπής. Κατά της εν λόγω αποφάσεως, που αφορά την ίδια επίδικη απόφαση της Επιτροπής και δημοσιεύτηκε την ίδια ημέρα με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, έχει ασκηθεί αίτηση αναιρέσεως στην προπαρατεθείσα υπόθεση Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. Όπως επισημάνθηκε στο σημείο 2, αναπτύσσω τις προτάσεις μου επί της εν λόγω υποθέσεως συγχρόνως με τις παρούσες προτάσεις.

97 — Βλ. σημείο 40 (και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα J. Kokott της 28ης Φεβρουαρίου 2013 επί της υποθέσεως C-681/11, Schenker & Co. κ.λπ. (απόφαση της 18ης Ιουνίου 2013).

158. Στις προαναφερθείσες προτάσεις μου παραδέχθηκα, εξάλλου, ότι δυσκολεύομαι να αντιληφθώ τη λυσιτέλεια της περιεχόμενης και στη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως παραπομπής στις σκέψεις 100 και 101 της προαναφερθείσας αποφάσεως Aristrain κατά Επιτροπής. Πράγματι, με την απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο δεν αναγνώρισε την αρχή που διατυπώνει το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Μάλλον προσήψε στο Γενικό Δικαστήριο ότι δεν συνήγαγε τις συνέπειες της ελλείψεως αιτιολογίας της αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο σε εταιρία καταλογίζοντάς της τις συμπεριφορές άλλης εταιρίας συνδεδεμένης με την πρώτη, χωρίς να αποδείξει την ύπαρξη οικονομικής ενότητας μεταξύ των δύο. Συνεπώς, στην υπόθεση εκείνη δεν επρόκειτο καν για εις ολόκληρον καταδίκη περισσοτέρων στην καταβολή προστίμου[98].

159. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε, προκειμένου να απορρίψει τους λόγους ακυρώσεως και τις αιτιάσεις που αντλούνταν από την παραβίαση της αρχής της ασφάλειας δικαίου, να στηριχθεί στον εν λόγω κανόνα κρίνοντας, με τη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι κάθε μια από τις εταιρίες στις οποίες επιβάλλεται πρόστιμο για την καταβολή του οποίου ευθύνονται εις ολόκληρον είναι σε θέση να γνωρίζει με βεβαιότητα το ποσό του προστίμου που της αναλογεί.

160. Ως προς το ζήτημα αυτό πρέπει ακόμη να επισημανθεί ότι, όπως ανέφερα στα σημεία 85 και 86 των προτάσεών μου επί της προαναφερθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ., όταν η ενιαία οικονομική οντότητα, υπό τη μορφή που είχε κατά τον χρόνο της παραβάσεως, δεν υφίσταται πλέον κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής, εάν η Επιτροπή αποφασίσει, στο πλαίσιο της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει, να καταδικάσει εις ολόκληρον νομικά πρόσωπα που δεν αποτελούν πλέον από κοινού τέτοια ενιαία οικονομική οντότητα, η αρχή της ατομικότητας των ποινών επιβάλλει την ύπαρξη ασφάλειας δικαίου όσον αφορά την επιμέτρηση της κυρώσεως για τα υποκείμενα αυτά στις εσωτερικές τους σχέσεις.

161. Πράγματι, έστω και αν τα εν λόγω υποκείμενα, όσον αφορά τις εξωτερικές τους σχέσεις, παραμένουν υπεύθυνα έναντι της Επιτροπής για την καταβολή του συνόλου του προστίμου για τη διαπραχθείσα από την επιχείρηση παράβαση, πρέπει, καθόσον δεν μετέχουν πλέον σε ενιαία οικονομική οντότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως, να μπορούν να γνωρίζουν το ποσοστό που τους αναλογεί στις εσωτερικές σχέσεις με τους εις ολόκληρον συνοφειλέτες τους, με τους οποίους δεν συνδέονται πλέον με επαρκή οικονομικό, οργανωτικό και νομικό δεσμό που θα δικαιολογούσε τη συμμετοχή τους σε οικονομική οντότητα.

162. Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι, στην περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή, στο πλαίσιο της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει[99], αποφασίσει να ορίσει ότι υφίσταται αλληλέγγυα ευθύνη των υποκειμένων που συμμετείχαν στην οικονομική ενότητα κατά τον χρόνο της παραβάσεως, αλλά δεν μετέχουν στην ίδια οικονομική ενότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως, δεν απαλλάσσεται της υποχρεώσεως που υπέχει να ορίσει το ποσοστό του προστίμου, το οποίο αναλογεί στο υποκείμενο που δεν διαθέτει πλέον δεσμούς οι οποίοι να δικαιολογούν συμμετοχή του στην οικονομική ενότητα, στις εσωτερικές σχέσεις με τους λοιπούς συνοφειλέτες του.

163. Ως προς το ζήτημα αυτό, πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι τα μέρη είναι βέβαια ελεύθερα, στο πλαίσιο της συμβατικής τους ελευθερίας, να καθορίσουν, όσον αφορά τις μεταξύ τους σχέσεις ιδιωτικού δικαίου, ποιο τμήμα του προστίμου θα επιβαρύνει το καθένα, δεν μπορούν όμως, αντιθέτως, να καθορίσουν ελεύθερα το ποσοστιαίο μερίδιο ευθύνης κάθε νομικού προσώπου που καταδικάστηκε και, συνεπώς, να καθορίσουν τα αντίστοιχα ποσοστιαία μερίδια του προστίμου τα οποία, έχοντας τη φύση κυρώσεως, εμπίπτουν στο δίκαιο του ανταγωνισμού. Αυτή την έννοια αποδίδω, συμμεριζόμενος στην άποψη του Γενικού Δικαστηρίου ως προς το ζήτημα αυτό, στη σκέψη 214 της

98 — Βλ. τις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. (σκέψεις 89 και 93). Το γεγονός ότι δεν επρόκειτο για καταδίκη εις ολόκληρον επιβεβαιώνεται εξάλλου με την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 11ης Μαρτίου 1999, T-156/94, Aristrain κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-645, σκέψη 67).

99 — Βλ. την παρατιθέμενη στην υποσημείωση 81 των παρουσών προτάσεων νομολογία.

αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με την οποία το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα μέρη δεν δύνανται ελεύθερα να κατανείμουν μεταξύ τους το ποσό του προστίμου που τους επιβλήθηκε. Επομένως, όσον αφορά το γεγονός που επικαλείται η Επιτροπή, ότι οι εις ολόκληρον συνοφειλέτες μπορούν ελεύθερα να κατανείμουν μεταξύ τους το ποσού του προστίμου, αυτό μπορεί να ευσταθεί στο πλαίσιο των μεταξύ τους σχέσεων ιδιωτικού δικαίου, δεν μπορεί όμως να αντιμετωπίσει την απορρέουσα από την αρχή της ασφάλειας δικαίου ανάγκη να γνωρίζει κάθε ενδιαφερόμενος με ακρίβεια και βεβαιότητα την έκταση των υποχρεώσεων που του επιβάλλει η απόφαση της Επιτροπής.

164. Υπό το πρίσμα όσων προαναφέρθηκαν, καταλήγω ότι επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο στις σκέψεις 214 έως 218, 222 και 236 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως διότι στηρίχθηκε στον κανόνα της ευθύνης κατ' ίσα μέρη για να απορρίψει τα επιχειρήματα που προέβαλαν ενώπιόν του οι αναιρεσείουσες.

165. Όσον αφορά, δεύτερον, την αιτίαση της Alstom που αντλείται από το γεγονός ότι το Γενικό Δικαστήριο, κρίνοντας ότι η Επιτροπή δεν μετέθεσε στον εθνικό δικαστή ή στον διαιτητή την εξουσία καθορισμού των αντίστοιχων εισφορών των εις ολόκληρον συνοφειλετών στην καταβολή του προστίμου, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, πρέπει κατ' αρχάς να απορριφθεί η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή, σύμφωνα με την οποία πρόκειται για απαράδεκτο νέο ισχυρισμό.

166. Ως προς το ζήτημα αυτό, από τη νομολογία προκύπτει ότι, δεδομένου ότι ένας διάδικος δύναται να αμφισβητήσει όλο το σκεπτικό βλαπτικής γι' αυτόν αποφάσεως, όταν το Γενικό Δικαστήριο ένωσε δύο υποθέσεις και εξέδωσε ενιαία απόφαση η οποία απαντά στο σύνολο των ισχυρισμών που προέβαλαν οι διάδικοι ενώπιόν του, καθένας από αυτούς δύναται να επικρίνει τη συλλογιστική που αφορά τους ισχυρισμούς οι οποίοι, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, προβλήθηκαν μόνον από την προσφεύγουσα στην άλλη συνεκδικασθείσα υπόθεση, εφόσον είναι βλαπτικοί για αυτόν [100].

167. Είναι όμως βέβαιο ότι η Areva και οι πρώην θυγατρικές της προέβαλαν τέτοιο ισχυρισμό ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, στον οποίο το Γενικό Δικαστήριο απάντησε με τις σκέψεις 232 έως 237 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, όσον αφορά τις τρεις πρώην θυγατρικές της Areva που μεταβιβάστηκαν στην Alstom, ο εν λόγω ισχυρισμός δεν είναι νέος. Όσον αφορά την Alstom, εφόσον δεν αμφισβητείται ότι η εν λόγω συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου είναι βλαπτική για αυτήν, πρέπει να θεωρηθεί ότι και αυτή παραδεκτώς προσβάλλει τη συλλογιστική αυτή με την αίτηση αναιρέσεως.

168. Κατ' ουσίαν, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, σύμφωνα με την αρχή της δοτής αρμοδιότητας [101], η Ένωση ενεργεί μόνον εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που της απονέμουν τα κράτη μέλη με τις Συνθήκες για την επίτευξη των στόχων που οι Συνθήκες αυτές ορίζουν. Κάθε αρμοδιότητα η οποία δεν απονέμεται στην Ένωση με τις Συνθήκες ανήκει στα κράτη μέλη. Εξάλλου, κατά το άρθρο 13, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, ΣΕΕ (πρώην άρθρο 7, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο ΕΚ), κάθε θεσμικό όργανο δρα εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που του ανατίθενται από τις Συνθήκες, σύμφωνα με τις διαδικασίες, τους όρους και τους σκοπούς τους οποίους προβλέπουν.

169. Όπως όμως εξέθεσα λεπτομερώς στα σημεία 48 και επόμενα των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ., στις οποίες και παραπέμπω, εκτιμώ ότι δεν είναι δυνατόν, στο πλαίσιο της εξουσίας της να επιβάλλει κυρώσεις για παραβάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού, να αμφισβητηθεί η αρμοδιότητα της Επιτροπής να προσδιορίζει την εσωτερική κατανομή του προστίμου μεταξύ των συνοφειλετών, στο μέτρο που αυτό παρίσταται αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκεται με την εν λόγω εξουσία, δηλαδή του σκοπού

100 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

101 — Η αρχή αυτή καθιερώνεται στο άρθρο 5, παράγραφος 2, ΣΕΕ.

της διασφαλίσεως της συμμορφώσεως με τις απαγορεύσεις τις οποίες προβλέπουν οι εν λόγω κανόνες. Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις, όπως αυτή που ανέφερα ανωτέρω, στα προηγούμενα σημεία 160 έως 162, ο προσδιορισμός των ποσοστιαίων μεριδίων των συνοφειλετών που καταδικάστηκαν εις ολόκληρον εκ μέρους της Επιτροπής καθίσταται απαραίτητος.

170. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η Επιτροπή, δεδομένου ότι αποφάσισε να καταδικάσει εις ολόκληρον δύο εταιρίες που δεν αποτελούσαν πλέον, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως, οικονομική ενότητα, δηλαδή την Alstom και την Areva T&D SA, ήταν, κατά την άποψή μου, υποχρεωμένη να προσδιορίσει τα αντίστοιχα ποσοστιαία μερίδια των εν λόγω εταιριών.

171. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, απορρίπτοντας με τις σκέψεις 236 και 237 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τους λόγους ακυρώσεως και τις αιτιάσεις που αντλούνται από παράβαση του άρθρου 7 ΕΚ, κρίνοντας ότι στηρίζονταν σε εσφαλμένη προϋπόθεση, διότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση η Επιτροπή είχε, κατά το Γενικό Δικαστήριο, προσδιορίσει με την επίδικη απόφασή της το μερίδιο ευθύνης που αντιστοιχεί στην Areva T&D SA και στην Alstom για τη συμμετοχή της επίμαχης επιχειρήσεως στην παράβαση από τις 7 Δεκεμβρίου 1992 έως τις 8 Ιανουαρίου 2004 και, ως εκ τούτου, το ποσό που τους αναλογεί από το πρόστιμο, για την καταβολή του οποίου ευθύνονται έναντι της Επιτροπής εις ολόκληρον.

172. Όσον αφορά, τρίτον, την αιτίαση που αντλείται από την παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, εκτιμώ ότι δεν είναι δυνατόν να γίνει δεκτή. Πράγματι, το Γενικό Δικαστήριο, αιτιολογώντας στις σκέψεις 214 και 216 καθώς και στη σκέψη 236 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως την απόρριψη των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την ασφάλεια δικαίου και την μη νόμιμη μετάθεση εξουσιών, διατύπωσε απλώς νομικούς συλλογισμούς εφαρμόζοντας τους κανόνες περί ευθύνης εις ολόκληρον όπως τους ερμήνευε. Ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι δεν συμμερίζομαι την εν λόγω ερμηνεία, έχω τη γνώμη ότι, στο πλαίσιο του ελέγχου νομιμότητας, το Γενικό Δικαστήριο οπωσδήποτε μπορούσε να διατυπώσει τέτοιους νομικούς συλλογισμούς. Δεν είναι, συνεπώς, δυνατόν να υποστηριχθεί ότι το Γενικό Δικαστήριο παρανόμως αντικατέστησε την αιτιολογία της επιδίκου αποφάσεως της Επιτροπής.

173. Όσον αφορά, τέλος, το αίτημα αντικαταστάσεως αιτιολογιών που υπέβαλε η Επιτροπή, αμφισβητώντας την αρμοδιότητά της να προσδιορίζει τις εσωτερικές σχέσεις μεταξύ εις ολόκληρον συνοφειλετών, αυτό πρέπει να απορριφθεί υπό το πρίσμα όσων προαναφέρθηκαν στα σημεία 160 έως 163 και 169. Στο μέτρο που το αίτημα αυτό αντιστοιχεί, κατ' ουσίαν, στα επιχειρήματα που προέβαλε η Επιτροπή στο πλαίσιο του πρώτου και του τρίτου λόγου της αιτήσεως αναιρέσεως που άσκησε στην προαναφερθείσα υπόθεση Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ., ας μου επιτραπεί να παραπέμψω, για πιο εμπεριστατωμένο σκεπτικό, στην ανάλυση αυτών των λόγων αναιρέσεως που περιέχεται στα σημεία 42 έως 91 των προτάσεών μου επί της εν λόγω υποθέσεως.

4. Πρόταση ως προς τους λόγους αναιρέσεως και τις αιτιάσεις που αφορούν την εφαρμογή των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον

174. Συμπερασματικώς, από όλα τα προηγούμενα προκύπτει ότι, κατά την άποψή μου, πρέπει να γίνουν δεκτοί ο δεύτερος και τρίτος λόγος αναιρέσεως της Areva, καθώς και ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom και, κατά συνέπεια, πρέπει να ακυρωθεί το πρόστιμο, όπως προβλέπεται στο σημείο 3, δεύτερη περίπτωση, του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

Ε— *Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως της Areva που αντλείται από πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά την εφαρμογή των αρχών της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως*

175. Με τον τέταρτο λόγο αναιρέσεως που προέβαλε, η Areva υποστηρίζει ότι το Γενικό Δικαστήριο, παραλείποντας να ασκήσει την πλήρη δικαιοδοσία του προκειμένου να θεραπεύσει την εκ μέρους της Επιτροπής παραβίαση των αρχών της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά το πρόστιμο που της επιβλήθηκε εις ολόκληρον, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο.

176. Η Areva επισημαίνει, πρώτον, ότι για παράβαση διάρκειας τεσσάρων μηνών καταδικάστηκε να καταβάλει εις ολόκληρον ποσό που αντιστοιχεί περίπου στο ήμισυ του ποσού που οφείλει να καταβάλει εις ολόκληρον η Alstom για παράβαση διάρκειας δώδεκα ετών ή περίπου στο διπλάσιο του προστίμου που οφείλει να καταβάλει μόνη της η Alstom για την άμεση συμμετοχή της στη σύμπραξη για περίοδο τεσσάρων ετών. Μια τέτοια διαφορά μεταξύ των ποσών του προστίμου είναι αντίθετη προς την αρχή της αναλογικότητας. Δεύτερον, το Γενικό Δικαστήριο παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, καθόσον επικύρωσε την επίδικη απόφαση της Επιτροπής που επέβαλε στην Areva πολύ αυστηρότερες κυρώσεις από ό,τι στην Alstom, μολονότι η Alstom υπήρξε μια από τις εταιρίες που ίδρυσαν τη σύμπραξη, μολονότι η συνολική διάρκεια συμμετοχής της Alstom στη σύμπραξη ήταν 47 φορές μεγαλύτερη από αυτή της Areva και μολονότι ο κύκλος εργασιών της Alstom ήταν μεγαλύτερος από αυτόν της Areva.

177. Συνεπώς, το Γενικό Δικαστήριο όφειλε, ασκώντας την πλήρη δικαιοδοσία του, να εκτιμήσει κατά πόσον το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στην Areva ήταν σύμφωνο προς την αρχή της αναλογικότητας όσον αφορά τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως και κατά πόσον ήταν σύμφωνο προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως. Εφαρμόζοντας τις εν λόγω αρχές, όφειλε να μειώσει το ποσό του προστίμου για το οποίο η Areva κρίθηκε ευθυνόμενη εις ολόκληρον.

178. Πρέπει, κατ' αρχάς, να εξετασθούν οι ενστάσεις απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή κατά αυτού του λόγου αναιρέσεως.

179. Η Επιτροπή υποστηρίζει, πρώτον, ότι αυτός ο λόγος αναιρέσεως είναι απαράδεκτος, διότι η Areva δεν διευκρινίζει, στην αίτηση αναιρέσεως που άσκησε, τις σκέψεις της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που βαρύνονται, κατά την άποψή της, με πλάνη περί το δίκαιο. Επισημαίνω, συναφώς, ότι ο νέος Κανονισμός Διαδικασίας του Δικαστηρίου προβλέπει βέβαια, στο άρθρο 169, παράγραφος 2, ότι οι λόγοι και τα επιχειρήματα που προβάλλονται με την αναίρεση πρέπει να προσδιορίζουν με ακρίβεια τα σημεία του σκεπτικού της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου που αμφισβητούνται, τέτοια όμως απαίτηση δεν προβλεπόταν ρητώς στον προϊσχύσαντα Κανονισμό Διαδικασίας που είναι εφαρμοστέος στην υπό κρίση περίπτωση [102]. Βέβαια, ακόμη και πριν τη θέση του νέου Κανονισμού Διαδικασίας σε ισχύ, παγίως η νομολογία δεχόταν ότι, κατά τα άρθρα 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου και 112, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του προϊσχύσαντος Κανονισμού Διαδικασίας, η αίτηση αναιρέσεως έπρεπε να παραθέτει επακριβώς τα επικρινόμενα σημεία της αποφάσεως της οποίας ζητείτο η αναίρεση, καθώς και τα νομικά επιχειρήματα που στήριζαν συγκεκριμένα το αίτημα αυτό [103].

180. Εντούτοις, στη συγκεκριμένη περίπτωση, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Areva προσάπτει, κατ' ουσίαν, στο Γενικό Δικαστήριο ότι παρέλειψε να ασκήσει την πλήρη δικαιοδοσία του. Εφόσον όμως πρόκειται για αιτίαση που αντλείται από παράλειψη, δεν υπάρχουν, από τη φύση του πράγματος, σκέψεις της αποφάσεως με τις οποίες μπορεί να συνδεθεί η εν λόγω αιτίαση ή οι οποίες αναφέρονται στην εν λόγω παράλειψη. Εξάλλου, η Areva αναφέρει τα νομικά επιχειρήματα που στηρίζουν συγκεκριμένα το αίτημά της, δηλαδή την πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά την προβαλλόμενη παραβίαση των αρχών της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως εκ μέρους της Επιτροπής.

102 — Βλ. υποσημείωση 49 των παρουσών προτάσεων.

103 — Βλ. απόφαση της 2ας Απριλίου 2009, C-202/07 P, France Télécom κατά Επιτροπής (Συλλογή 2009, σ. I-2369, σκέψη 55), καθώς και διάταξη της 2ας Φεβρουαρίου 2012, C-404/11 P, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής (σκέψη 15).

181. Υπό τις συνθήκες αυτές, εκτιμώ ότι δεν είναι δυνατόν να κηρυχθεί απαράδεκτος ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως που προέβαλε η Areva επειδή δεν διευκρίνισε τις σκέψεις της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που βαρύνονται, κατά την άποψή της, με πλάνη περί το δίκαιο.

182. Δεύτερον, η Επιτροπή θεωρεί ότι ο συγκεκριμένος λόγος αναιρέσεως είναι απαράδεκτος, αφενός, διότι αποτελεί νέο ισχυρισμό που δεν είχε προβληθεί ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και, αφετέρου, διότι με αυτόν ζητείται από το Δικαστήριο να επανεξετάσει το ποσό του προστίμου όπως αυτό τροποποιήθηκε από το Γενικό Δικαστήριο, ενώ αυτό δεν είναι έργο του Δικαστηρίου.

183. Ως προς το ζήτημα αυτό πρέπει, κατ' αρχάς, να υπομνησθεί ότι, σύμφωνα με τη νομολογία που αναφέρθηκε ανωτέρω, στο σημείο 112, δεδομένου ότι η αίτηση αναιρέσεως δεν μπορεί να μεταβάλει το αντικείμενο της δίκης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, οι διάδικοι δεν μπορούν να προβάλουν για πρώτη φορά ενώπιον του Δικαστηρίου λόγο που θα μπορούσαν να είχαν προβάλει αλλά δεν προέβαλαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

184. Εξάλλου, όπως ανέφερα ανωτέρω, στο σημείο 122, κατά τη νομολογία ο αναιρεσείων δικαιούται, βέβαια, να ασκήσει αναίρεση με την οποία προβάλλει, ενώπιον του Δικαστηρίου, λόγους που αντλούνται από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και στρέφονται νομικώς κατά της βασιμότητάς της [104], από πάγια όμως νομολογία προκύπτει ότι, στο στάδιο της αναιρέσεως, όσον αφορά το ζήτημα της αναλογικότητας προστίμου, το Δικαστήριο δεν υποκαθιστά για λόγους επιείκειας την κρίση του στην κρίση του Γενικού Δικαστηρίου, αλλά περιορίζεται να ελέγξει αν το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη κατά την άσκηση της πλήρους δικαιοδοσίας του, παραδείγματος χάρη, επειδή δεν έλαβε υπόψη όλα τα κρίσιμα στοιχεία [105]. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας, πλάνη του Γενικού Δικαστηρίου περί το δίκαιο λόγω του μη ενδεδειγμένου ύψους του προστίμου μπορεί να διαπιστωθεί μόνον κατ' εξαίρεση, δηλαδή όταν «η αυστηρότητα της κυρώσεως είναι όχι απλώς μη ενδεδειγμένη, αλλά και υπερβολική, σε σημείο που να είναι δυσανάλογη» [106].

185. Εξάλλου, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η άσκηση της πλήρους δικαιοδοσίας δεν μπορεί να συνεπάγεται, κατά την επιμέτρηση των προστίμων, διάκριση μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετείχαν σε συμφωνία αντίθετη προς το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ [107].

186. Στην υπό κρίση περίπτωση, η Areva, με την αίτηση αναιρέσεως που άσκησε, επικαλείται πλάνη περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Γενικό Δικαστήριο διότι δεν *θεράπευσε,* ασκώντας την πλήρη δικαιοδοσία του, την παραβίαση εκ μέρους της Επιτροπής των αρχών της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως, όσον αφορά το πρόστιμο που της επιβλήθηκε εις ολόκληρον.

104 — Βλ. τις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. (σημεία 139 και 140) καθώς και απόφαση Stadtwerke Schwäbisch Hall κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 17). Αντίθετα από την Areva, στην υπόθεση C-232/11 P, που αποτελεί το αντικείμενο των εν λόγω προτάσεων, η Reyrolle προέβαλε λόγο αντλούμενο από την παραβίαση των εν λόγω αρχών εκ μέρους του ίδιου του Γενικού Δικαστηρίου κατά την αναμόρφωση του προστίμου στην οποία προέβη στο πλαίσιο της πλήρους δικαιοδοσίας του.

105 — Βλ. σημείο 222 των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα J. Kokott επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

106 — Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 2012, C-89/11 P, E.ON Energie κατά Επιτροπής (σκέψη 126), και της 30ής Μαΐου 2013, C-70/12 P, Quinn Barlo κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψη 57).

107 — Βλ. αποφάσεις της 6ης Δεκεμβρίου 2012, C-441/11 P, Επιτροπή κατά Verhuizingen Coppens (σκέψη 80), καθώς και Quinn Barlo κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 46).

187. Το Δικαστήριο έχει όμως κρίνει ότι ο ενδεχόμενος δυσανάλογος χαρακτήρας προστίμου που επιβλήθηκε με απόφαση της Επιτροπής, εφόσον δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο δημοσίας τάξεως, δεν εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το Γενικό Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο αποφαίνεται επί λόγου ακυρώσεως που αντλείται από τον δυσανάλογο χαρακτήρα του προστίμου μόνον εάν ο λόγος αυτός προβλήθηκε ενώπιόν του από τον προσφεύγοντα [108]. Το ίδιο σκεπτικό ισχύει και για τον λόγο που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως [109].

188. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει ότι η πλήρης δικαιοδοσία που αναγνωρίζεται στο δικαστή της Ένωσης του παρέχει βέβαια την εξουσία, πέραν του απλού ελέγχου νομιμότητας της κυρώσεως, να υποκαθιστά την Επιτροπή προβαίνοντας στη δική του εκτίμηση και, κατ' επέκταση, να καταργεί, να μειώνει ή να αυξάνει το πρόστιμο ή τη χρηματική ποινή που επιβλήθηκαν, αλλά, αφενός, η άσκηση της εν λόγω δικαιοδοσίας δεν ισοδυναμεί με αυτεπάγγελτο έλεγχο και, αφετέρου, η διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων της Ένωσης διεξάγεται κατ' αντιμωλία. Κατά συνέπεια, με την εξαίρεση των λόγων δημοσίας τάξεως που ο δικαστής οφείλει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως, όπως είναι η απουσία αιτιολογίας της επίδικης αποφάσεως, απόκειται στον προσφεύγοντα να επικαλεστεί λόγους ακυρώσεως κατά της αποφάσεως αυτής και να προσκομίσει τα κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία προς στήριξη των λόγων αυτών [110].

189. Στην προκειμένη όμως περίπτωση, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η Areva δεν προέβαλε λόγο ακυρώσεως αντλούμενο από την παραβίαση των αρχών της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως, ισχυριζόμενη ότι το πρόστιμο που της επιβλήθηκε δεν ήταν νόμιμο λόγω της παραβιάσεως των εν λόγω αρχών. Ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου επικαλέστηκε, βέβαια, παραβίαση των αρχών της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας. Εντούτοις, οι εν λόγω αιτιάσεις αφορούσαν τελείως διαφορετικό ζήτημα, ήτοι την εις ολόκληρον καταδίκη των εταιριών Alstom και Areva T&D SA και όχι την προβαλλόμενη έλλειψη νομιμότητας του ποσού του προστίμου που επιβλήθηκε στην Areva.

190. Κατά συνέπεια, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που αναφέρεται ανωτέρω στα σημεία 187 και 188, στο μέτρο που η Areva δεν προέβαλε ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου την παραβίαση εκ μέρους της Επιτροπής των αρχών της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως με τα αποτελέσματα που επικαλέστηκε ενώπιον του Δικαστηρίου, δεν μπορεί να προσάψει, κατά το αναιρετικό στάδιο, στο Γενικό Δικαστήριο ότι υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, παραλείποντας να λάβει υπόψη αυτεπαγγέλτως, έστω και στο πλαίσιο της ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, μια τέτοια παραβίαση. Υπό τις συνθήκες αυτές, ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως της Areva θα έπρεπε, κατά την άποψή μου, να απορριφθεί ως απαράδεκτος.

191. Όσον αφορά το επιχείρημα της Areva, σύμφωνα με το οποίο αυτός ο λόγος αναιρέσεως είναι, σε κάθε περίπτωση, παραδεκτός καθόσον η προβολή του σχετικού ισχυρισμού κατά τη διάρκεια της δίκης δικαιολογείται από νέο πραγματικό στοιχείο που ανέκυψε μεταξύ της ασκήσεως της προσφυγής και της ασκήσεως της αιτήσεως αναιρέσεως, ήτοι τη μεταβίβαση της Areva T&D SA στην Alstom, επισημαίνω ότι τόσο από το ίδιο το κείμενο του άρθρου 42, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας που παρατίθεται ανωτέρω, στο σημείο 75, όσο και από τη νομολογία [111] προκύπτει ότι για το παραδεκτό νέου ισχυρισμού λόγω ανακύψεως νέου πραγματικού στοιχείου απαιτείται ο εν λόγω ισχυρισμός να «στηρίζεται» στο εν λόγω νέο πραγματικό στοιχείο. Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση

108 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, C-276/11 P, Viega κατά Επιτροπής (σκέψη 57).

109 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 1998, C-279/95 P, Langnese-Iglo κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. I-5609, σκέψεις 53 έως 55), και απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 6ης Μαρτίου 2002, T-92/00 και T-103/00, Diputación Foral de Álava κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. II-1385, σκέψη 90).

110 — Βλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, C-272/09 P, KME Germany κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2011, σ. I-12789, σκέψεις 103 και 104).

111 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. I-8375, σκέψεις 369 έως 378 και ιδίως σκέψη 371), καθώς και το σημείο 96 των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα J. Kokott της 9ης Ιουνίου 2005 επί της υποθέσεως Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2005, C-6/04, Συλλογή 2005, σ. I-9017).

ότι η εκ μέρους της Areva μεταβίβαση, το 2010, της Areva T&D SA στην Alstom δεν μπορούσε να έχει οποιαδήποτε επίπτωση στον φερόμενο δυσανάλογο χαρακτήρα του προστίμου ή στην φερόμενη δυσμενή διάκριση και, συνεπώς, στη δυνατότητα της Areva να προβάλει πρωτοδίκως λόγο ακυρώσεως αντλούμενο από την παραβίαση των αρχών της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, ένας τέτοιος νέος ισχυρισμός δεν «στηρίζεται» στην εν λόγω μεταβίβαση και, κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατόν να γίνει επίκληση της εν λόγω μεταβιβάσεως προκειμένου να δικαιολογηθεί το παραδεκτό του.

192. Τέλος, στο μέτρο που τα επιχειρήματα που επικαλείται η Areva μπορούν να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι η Areva προσπαθεί να επιτύχει την επανεκτίμηση του ενδεδειγμένου χαρακτήρα του ύψους του επιβληθέντος προστίμου λόγω της πολύ σύντομης διάρκειας της συμμετοχής της Areva στην παράβαση, επισημαίνω πως το γεγονός ότι η συμμετοχή της Areva στη σύμπραξη υπήρξε πολύ σύντομη ουδόλως επηρεάζει τη βαρύτητα της παραβάσεως, όπως αυτή προκύπτει από την ίδια τη φύση της και όπως αντικατοπτρίστηκε στον υπολογισμό του προστίμου, ιδίως στον προσδιορισμό του αρχικού ποσού. Το γεγονός ότι η διάρκεια της συμμετοχής της Areva στη σύμπραξη υπήρξε πολύ σύντομη αντικατοπτρίστηκε στο γεγονός ότι το εν λόγω αρχικό ποσό δεν επαυξήθηκε λόγω της διάρκειας της παραβάσεως. Κατά συνέπεια, στην συγκεκριμένη περίπτωση, δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι το ποσό του προστίμου που καθόρισε το Γενικό Δικαστήριο ήταν υπερβολικό σε σημείο ώστε να καθίσταται δυσανάλογο. Στην περίπτωση αυτή, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αντικαταστήσει την εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου με τη δική του [112].

193. Κατά συνέπεια, ακόμη και αν ερμηνευθεί υπό την έννοια που αναφέρεται στο προηγούμενο σημείο, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου που αναφέρθηκε ανωτέρω, στο σημείο 184, ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως της Areva πρέπει, κατά την άποψή μου, να απορριφθεί ως απαράδεκτος [113].

ΣΤ— *Επί του πέμπτου λόγου αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom, που αντλείται από την προσβολή του δικαιώματος σε αποτελεσματική ένδικη προστασία*

194. Στο πλαίσιο του πέμπτου λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν, οι εταιρίες του ομίλου Alstom υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο, στις σκέψεις 223 έως 230 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, παρανόησε το περιεχόμενο του λόγου της προσφυγής που αντλείται από την προσβολή του δικαιώματος σε αποτελεσματική ένδικη προστασία και, κατά συνέπεια, δεν απάντησε στον προβληθέντα ενώπιόν του λόγο. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο επικεντρώθηκε στην απαίτηση δικαστικού ελέγχου και, ειδικότερα, στο γεγονός ότι η Alstom και η Areva T&D SA έκαναν πράγματι χρήση του δικαιώματος να υποβάλουν την απόφαση της Επιτροπής σε δικαστικό έλεγχο, ασκώντας πράγματι ένδικα βοηθήματα, ενώ, στην πραγματικότητα, ο προβληθείς ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου λόγος αφορούσε την ελευθερία επιλογής της ασκήσεως προσφυγής, η οποία περιορίστηκε λόγω της εις ολόκληρον καταδίκης της Alstom και της Areva T&D SA που συνέδεσε τη νομική κατάσταση των δύο εταιριών σε δικονομικό επίπεδο.

195. Ως προς το ζήτημα αυτό, από την ανάγνωση των σκέψεων 223 έως 230 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι το Γενικό Δικαστήριο όχι μόνον δεν παρανόησε το περιεχόμενο της επιχειρηματολογίας της Alstom, αλλά τω όντι απάντησε στον λόγο που αυτή προέβαλε ενώπιόν του.

112 — Απόφαση Quinn Barlo κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα (σκέψη 60).

113 — Όπ.π.

196. Πράγματι, με την εν λόγω απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο, αφού αναφέρθηκε, στις σκέψεις 224 έως 227, στη σχετική νομολογία, ορθώς έκρινε ότι η εις ολόκληρον καταδίκη της Alstom και της Areva T&D SA εκ μέρους της Επιτροπής δεν συνιστούσε προσβολή του δικαιώματος εκάστης εκ των εταιριών αυτών, ως θιγόμενης από την προσβαλλόμενη απόφαση της Επιτροπής, να υποβάλει την απόφαση αυτή σε δικαστικό έλεγχο, ασκώντας τα μέσα ένδικης προστασίας που εξασφαλίζει το δίκαιο της Ένωσης.

197. Το γεγονός ότι, εάν η Areva T&D SA είχε ασκήσει προσφυγή, η Alstom, προκειμένου να αποφύγει την υποχρέωση να καταβάλει το σύνολο του προστίμου, θα ήταν υποχρεωμένη να πράξει ομοίως, και αντιστρόφως, αποτελεί, στην πραγματικότητα, απλώς την αυτόματη συνέπεια της επιβολής προστίμου εις ολόκληρον που ήταν, όσον αφορά την Alstom και την Areva T&D SA, δικαιολογημένη στην συγκεκριμένη περίπτωση για τους λόγους που εκτίθενται ανωτέρω, στο σημείο 41. Η συνέπεια αυτή επηρεάζει οπωσδήποτε τη στρατηγική των διαφόρων συνοφειλετών εις ολόκληρον, αλλά δεν συνεπάγεται προσβολή του δικαιώματος σε αποτελεσματική ένδικη προστασία.

198. Πράγματι, κάθε συνοφειλέτης διατηρεί το δικαίωμα και τη δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής, πράγμα που, άλλωστε, έπραξαν τόσο η Alstom όσο και η Areva T&D SA. Βεβαίως, αν δεν ασκήσει προσφυγή, ο εις ολόκληρον συνοφειλέτης διατρέχει τον κίνδυνο να υποχρεωθεί να καταβάλει το σύνολο του προστίμου, έστω και αν το Γενικό Δικαστήριο επρόκειτο να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής που επέβαλε το πρόστιμο εις ολόκληρον κατόπιν της ασκήσεως προσφυγής εκ μέρους έτερου συνοφειλέτη. Πράγματι, από τη νομολογία προκύπτει, αφενός, ότι αν ο αποδέκτης μιας αποφάσεως αποφασίσει να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως, ο δικαστής της Ένωσης επιλαμβάνεται μόνο των στοιχείων της αποφάσεως που αφορούν τον προσφεύγοντα και τα στοιχεία που αφορούν άλλους αποδέκτες και τα οποία δεν προσβλήθηκαν δεν εμπίπτουν στο αντικείμενο της διαφοράς την οποία ο εν λόγω δικαστής καλείται να επιλύσει και, αφετέρου, ότι, κατά συνέπεια, το δεδικασμένο μιας σκέψεως της ακυρωτικής αποφάσεως δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση προσώπων που δεν ήταν διάδικοι στη δίκη και έναντι των οποίων δεν κρίθηκε απολύτως τίποτε με την απόφαση [114].

199. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο ουδόλως παρανόησε το περιεχόμενο του αντλούμενου από την προσβολή του δικαιώματος σε αποτελεσματική ένδικη προστασία λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Alstom ενώπιόν του, αποφαινόμενο, στη σκέψη 230 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι δεν μπορούσε να γίνει δεκτό ότι συντρέχει προσβολή του δικαιώματος σε αποτελεσματική ένδικη προστασία, επειδή, με την προσβαλλόμενη απόφαση της Επιτροπής, επιβλήθηκε στις Alstom και Areva T&D SA πρόστιμο, για την καταβολή του οποίου αυτές ευθύνονται εις ολόκληρον.

200. Κατά συνέπεια, ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως της Alstom πρέπει, κατά την άποψή μου, να απορριφθεί.

Ζ — *Συμπέρασμα της αναλύσεως των αιτήσεων αναιρέσεως*

201. Από όλα όσα προαναφέρθηκαν συνάγεται ότι, κατά την άποψή μου, πρέπει να γίνουν δεκτοί ο δεύτερος και ο τρίτος λόγος αναιρέσεως της Areva καθώς και ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως των εταιριών του ομίλου Alstom και ότι, κατά συνέπεια, πρέπει να ακυρωθεί το πρόστιμο, όπως αυτό προβλέπεται στο σημείο 3, δεύτερη περίπτωση, του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

202. Κατά τα λοιπά, εκτιμώ ότι οι αιτήσεις αναιρέσεως πρέπει να απορριφθούν.

114 — Απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1999, C-310/97 P, Επιτροπή κατά AssiDomän Kraft Products κ.λπ. (Συλλογή 1999, σ. I-5363, σκέψεις 53 έως 55). Σχετικά με την εφαρμογή των εν λόγω αρχών σε μια ειδική περίπτωση, βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Tomkins, προπαρατεθείσα (σκέψεις 43 και 47).

IV – Επί των προσφυγών ακυρώσεως και του προσδιορισμού του προστίμου

Α — *Επί των προσφυγών ακυρώσεως*

203. Κατά το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, όταν η αναίρεση κριθεί βάσιμη και το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου, μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Γενικό Δικαστήριο για να την κρίνει.

204. Στην υπό κρίση περίπτωση, η διαφορά είναι, κατά την άποψή μου, ώριμη προς εκδίκαση.

205. Πράγματι, η ανάλυση των αιτήσεων αναιρέσεως δεν θέτει εν αμφιβόλω την ευθύνη των αναιρεσειουσών για την παράβαση που διαπιστώθηκε με την επίδικη απόφαση της Επιτροπής και επιβεβαιώθηκε από το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Πρέπει, κατά την άποψή μου, να ακυρωθεί μόνον το πρόστιμο, όπως αυτό προβλέπεται στο σημείο 3, δεύτερη περίπτωση, του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, λόγω σφαλμάτων σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον που συνεπάγονται παραβιάσεις του δικαίου.

206. Επιβάλλεται, συναφώς, η διαπίστωση ότι η διαμόρφωση της ευθύνης εις ολόκληρον που προβλέπει η επίδικη απόφαση της Επιτροπής και συγκεκριμένα το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της αποφάσεως είναι η ίδια με την προβλεπόμενη στο σημείο 3, δεύτερη περίπτωση, του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, που την επικύρωσε. Κατά συνέπεια, οι ίδιες παραβιάσεις του δικαίου που με οδήγησαν, στο πλαίσιο της αναλύσεως που περιέχεται ανωτέρω, στα σημεία 96 έως 174, να προτείνω την αναίρεση του εν λόγω σημείου του διατακτικού της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως παρατηρούνται και σε σχέση με το πρόστιμο, όπως αυτό προσδιορίστηκε με την επίδικη απόφαση της Επιτροπής. Υπό τις συνθήκες αυτές, εκτιμώ ότι πρέπει να ακυρωθεί και το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, όπως είχαν ζητήσει ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου οι αναιρεσείουσες.

Β — *Επί του προσδιορισμού του προστίμου*

207. Η μερική ακύρωση που προτείνω όσον αφορά το άρθρο 2, στοιχείο γ′, της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής συνεπάγεται ότι θα πρέπει να κριθεί εκ νέου το πρόστιμο που καθορίζει η εν λόγω απόφαση της Επιτροπής. Στο πλαίσιο της δυνατότητας που έχει να αποφανθεί το ίδιο οριστικά επί της διαφοράς κατά το άρθρο 61, παράγραφος 1, του Οργανισμού, το Δικαστήριο διαθέτει εν προκειμένω πλήρη δικαιοδοσία, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 261 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 31 του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 [115]. Επομένως, το Δικαστήριο μπορεί να καθορίσει εκ νέου το πρόστιμο κατά την κρίση του [116].

208. Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η επισήμανση ότι το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στην Alstom Grid SAS, ανερχόμενο σε 48 195 000 ευρώ, όπως καθορίστηκε από το Γενικό Δικαστήριο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, δεν αμφισβητείται με τους λόγους αναιρέσεως και τις αιτιάσεις που πρότεινα να δεχθεί το Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, το ποσό αυτό παραμένει αμετάβλητο.

115 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 [ΕΚ] και 82 [ΕΚ] (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1).

116 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Verhuizingen Coppens (σκέψη 79). Βλ., επίσης, αποφάσεις της 8ης Ιουλίου 1999, C-49/92 P, Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni (Συλλογή 1999, σ. I-4125, σκέψη 218)· της 17ης Δεκεμβρίου 1998, C-185/95 P, Baustahlgewebe κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. I-8417, σκέψεις 141 και 142)· της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-280/98 P, Weig κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-9757, σκέψη 83), καθώς και της 21ης Σεπτεμβρίου 2006, C-167/04 P, JCB Service κατά Επιτροπής (Συλλογή 2006, σ. I-8935, σκέψη 244).

209. Αντιθέτως, από τα προαναφερθέντα στα σημεία 135 επ. προκύπτει ότι σε μια περίπτωση όπως αυτή της παρούσας υποθέσεως, στην οποία οι δύο διαδοχικές μητρικές εταιρίες που καταδικάστηκαν αποκλειστικώς βάσει ευθύνης που απορρέει εξ ολοκλήρου από την ευθύνη της θυγατρικής πρόκειται να ενωθούν με τους δεσμούς της ευθύνης εις ολόκληρον με την (πρώην και νέα, αντιστοίχως) θυγατρική τους, το συνολικό άθροισμα των ποσών στα οποία καταδικάζονται οι μητρικές εταιρίες δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό στο οποίο καταδικάζεται η θυγατρική. Εξάλλου, οι μητρικές εταιρίες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν με βεβαιότητα το ποσό που πρέπει να καταβάλουν, λαμβανομένης υπόψη της περιόδου για την οποία κρίθηκε ότι ευθύνονται εις ολόκληρον με τη θυγατρική τους για την παράβαση.

210. Δεδομένου ότι το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στη θυγατρική, ήτοι στην Alstom Grid SAS, καθορίστηκε σε 48 195 000 ευρώ, πρέπει να προσδιοριστούν τα δύο ποσοστιαία μερίδια του εν λόγω ποσού για τα οποία κάθε μητρική εταιρία κρίνεται εις ολόκληρον ευθυνόμενη με τη θυγατρική.

211. Ως προς το ζήτημα αυτό, λυσιτελές κατά την άποψή μου κριτήριο για να κατανεμηθεί μεταξύ των δύο μητρικών εταιριών το πρόστιμο της θυγατρικής μπορεί να αποτελέσει η αντίστοιχη διάρκεια της ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής επ' αυτής. Αυτό δεν είναι, ασφαλώς, το μοναδικό νοητό κριτήριο. Εντούτοις, υπό τις συνθήκες της υπό κρίση περιπτώσεως, μου φαίνεται ότι αποτελεί κατάλληλο κριτήριο, δυνάμενο να εξασφαλίσει κάποια αναλογικότητα στον εν λόγω προσδιορισμό των ποσοστιαίων μεριδίων.

212. Έτσι, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η Alstom άσκησε αποφασιστική επιρροή επί της Alstom T&D SA κατά την περίοδο μεταξύ της 7ης Δεκεμβρίου 1992 και της 8ης Ιανουαρίου 2004, δηλαδή κατά τη διάρκεια έντεκα ετών και ενός μηνός.

213. Η Areva SA και η Areva T&D Holding SA άσκησαν αποφασιστική επιρροή επί της Areva T&D SA και της Areva T&D AG [117], κατά τη διάρκεια περιόδου τεσσάρων μηνών, ήτοι μεταξύ 9 Ιανουαρίου και 11 Μαΐου 2004.

214. Συνεπώς, κατά την άποψή μου, εφαρμόζοντας το κριτήριο που αναφέρεται στο σημείο 211, η Alstom θα έπρεπε να κριθεί ευθυνόμενη εις ολόκληρον με την Alstom Grid SAS για 46 787 847 ευρώ και η Areva, η T&D Holding SA και η Alstom Grid AG θα έπρεπε να κριθούν ευθυνόμενες εις ολόκληρον με την Alstom Grid SAS για 1 407 153 ευρώ [118].

Γ — *Επί του προσδιορισμού του ποσοστιαίου μεριδίου της Areva*

215. Σε περίπτωση που το Δικαστήριο συμμεριστεί την ερμηνεία των κανόνων της ευθύνης εις ολόκληρον που πρότεινα —σύμφωνα με την οποία, όταν υφίσταται ευθύνη εις ολόκληρον μεταξύ υποκειμένων που αποτελούσαν οικονομική ενότητα κατά τον χρόνο τελέσεως της παραβάσεως, αλλά δεν ανήκουν πλέον, κατά τον χρόνο επιβολής της κυρώσεως, στην ίδια οικονομική ενότητα, είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί το ποσοστιαίο μερίδιο του προστίμου που θα πρέπει να φέρει, στις εσωτερικές του σχέσεις με τους λοιπούς συνοφειλέτες του, το υποκείμενο που δεν διαθέτει πλέον

117 — Όσον αφορά την Areva T&D AG, από τη σκέψη 21 της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής προκύπτει ότι ήταν εταιρία-όχημα που δημιουργήθηκε για να διευκολύνει τη μεταβίβαση των δραστηριοτήτων M&Δ από την Alstom στην Areva. Είχε άμεση συμμετοχή στην παράβαση κατά την περίοδο που εκτείνεται μεταξύ της 22ας Δεκεμβρίου 2003 —ημερομηνίας κατά την οποία της μεταβιβάστηκαν οι εν λόγω δραστηριότητες— και του πέρατος της παραβάσεως στις 11 Μαΐου 2004.

118 — Στην πραγματικότητα, η συνολική διάρκεια της συμμετοχής της Alstom Grid SAS στη σύμπραξη ανερχόταν σε 11 έτη και 5 μήνες, δηλαδή 137 μήνες, εκ των οποίων 133 μήνες υπό την αποφασιστική επιρροή της Alstom και 4 υπό την επιρροή της Areva, με αποτέλεσμα να προκύπτει πρόστιμο ανερχόμενο σε 46 787 847 ευρώ για την Alstom (ήτοι 48 195 000/137 x 133) και σε 1 407 153 ευρώ για την Areva και τις πρώην θυγατρικές της (ήτοι 48 195 000/137 x 4).

δεσμούς που να δικαιολογούν τη συμμετοχή του στην οικονομική ενότητα [119]— τότε θα πρέπει επίσης να προσδιοριστούν συγκεκριμένα τα ποσά του προστίμου που αναλογούν στα υποκείμενα που, στη συγκεκριμένη περίπτωση, καταδικάστηκαν εις ολόκληρον, αλλά δεν ανήκουν πλέον στην ενιαία οικονομική οντότητα.

216. Ως προς το ζήτημα αυτό, είχα ήδη την ευκαιρία να επισημάνω, αφενός, ότι, στο μέτρο που η πλήρης δικαιοδοσία παρέχει στον δικαστή της Ένωσης την εξουσία, πέραν του απλού ελέγχου νομιμότητας, να μεταρρυθμίσει την προσβαλλόμενη πράξη, ήτοι να υποκαταστήσει την Επιτροπή προβαίνοντας στη δική του εκτίμηση [120], ο εν λόγω δικαστής μπορεί να ασκήσει την εξουσία αυτή εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων τις οποίες απονέμουν στο εν λόγω όργανο οι Συνθήκες. Συνεπώς, στην περίπτωση που αναφέρεται στο προηγούμενο σημείο, ο δικαστής της Ένωσης είναι, κατά την άποψή μου, αρμόδιος, στο πλαίσιο της πλήρους δικαιοδοσίας του, να καθορίσει τα ποσοστιαία μερίδια του προστίμου που επιβλήθηκε σε υποκείμενα που καταδικάστηκαν εις ολόκληρον, αλλά δεν ανήκουν πλέον στην ενιαία οικονομική οντότητα που διέπραξε την παράβαση [121]. Αφετέρου, έχω επίσης επισημάνει ότι η πλήρης δικαιοδοσία παρέχει στον δικαστή της Ένωσης την εξουσία να λαμβάνει υπόψη «όλα τα πραγματικά στοιχεία», περιλαμβανομένων στοιχείων μεταγενέστερων της αποφάσεως η οποία αμφισβητείται ενώπιόν του [122].

217. Στην συγκεκριμένη όμως περίπτωση από τη δικογραφία προκύπτει ότι, κατόπιν της μεταβιβάσεως των δραστηριοτήτων M&Δ της Alstom στην Areva, η Alstom Grid SAS και οι άλλες δύο πρώην θυγατρικές της Areva (ήτοι η T&D Holding SA και η Alstom Grid AG) κατέστησαν στο εξής εκ νέου θυγατρικές της Alstom.

218. Από αυτό συνάγεται ότι, εν προκειμένω, η Areva ήταν εκείνη που, κατά τον χρόνο που διεπράχθη η παράβαση, αποτελούσε ενιαία οικονομική οντότητα με τις πρώην θυγατρικές της με τις οποίες καταδικάστηκε εις ολόκληρον και με τις οποίες όμως, κατά τον χρόνο μεταρρυθμίσεως της κυρώσεως, δεν αποτελούσε πλέον ενιαία οικονομική οντότητα. Εκείνο συνεπώς που πρέπει να προσδιοριστεί είναι το ποσοστιαίο μερίδιο του εις ολόκληρον προστίμου που επιβλήθηκε στην Areva εις ολόκληρον με τις πρώην θυγατρικές της.

219. Στο σημείο 87 των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ. ανέφερα ορισμένες περιστάσεις, τις οποίες άλλωστε αναφέρει και η ίδια η Επιτροπή, που αφορούν τους δεσμούς μεταξύ της μητρικής εταιρίας και της θυγατρικής, οι οποίες, κατ' αρχήν, δεν παίζουν ρόλο για τον αποκλεισμό της πραγματικής ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής, αλλά δύνανται να ληφθούν υπόψη για τον καθορισμό του βαθμού της αντίστοιχης ευθύνης μεταξύ μητρικής και θυγατρικής εταιρίας και, συνεπώς, για τον καθορισμό των εσωτερικών σχέσεων μεταξύ εις ολόκληρον συνοφειλετών του προστίμου. Μεταξύ των περιστάσεων αυτών που δεν μπορούν, κατά την άποψή μου, να αποτελέσουν αντικείμενο δεσμευτικού ή εξαντλητικού καταλόγου, η Επιτροπή ανέφερε το γεγονός ότι η μητρική εταιρία δεν συμμετείχε απευθείας στην παράβαση, την ύπαρξη και τη σημασία των συμφερόντων της μητρικής εταιρίας στον κλάδο που αφορά η παράβαση και το γεγονός ότι δεν είχε λάβει γνώση της παραβάσεως. Στις ίδιες προτάσεις επισήμανα επίσης ότι, όπως ακριβώς συμβαίνει στο πλαίσιο του καθορισμού της κυρώσεως, πρέπει να αναγνωριστεί κάποιο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας όσον αφορά την εκτίμηση της λυσιτέλειας και της σημασίας των στοιχείων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

119 — Βλ. ανωτέρω τα σημεία 160 επ. καθώς και τις παραπομπές στις προτάσεις μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ.

120 — Βλ. σημείο 38 των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Tomkins.

121 — Βλ. σημεία 93 έως 95 των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Siemens Österreich κ.λπ.

122 — Βλ. σημεία 38 και 43 των προτάσεών μου επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Tomkins.

220. Η οικονομία όμως της δίκης συνηγορεί υπέρ του να κρίνει το ίδιο το Δικαστήριο οριστικά τη διαφορά, οσάκις η δικογραφία είναι πλήρης, υφίστανται όλα τα απαιτούμενα στοιχεία και οι διάδικοι είχαν τη δυνατότητα να διατυπώσουν κατά την ένδικη διαδικασία τις απόψεις τους επί όλων των ουσιωδών πτυχών της υποθέσεως[123].

221. Στην προκειμένη περίπτωση, η δικογραφία περιέχει ορισμένα στοιχεία δυνάμενα να ληφθούν υπόψη για τον προσδιορισμό του βαθμού της σχετικής ευθύνης της Areva[124]. Βάσει της αναλύσεως των εν λόγω στοιχείων, το Δικαστήριο θα μπορούσε να είναι σε θέση να αποφανθεί το ίδιο οριστικά σχετικά με τον προσδιορισμό του ποσού του προστίμου που αναλογεί στην Areva. Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, οι ενδιαφερόμενες εταιρίες δεν είχαν τη δυνατότητα να διατυπώσουν τις απόψεις τους ως προς το ζήτημα αυτό. Υπό τις συνθήκες αυτές, στην περίπτωση που το Δικαστήριο συμμερίζεται την ερμηνεία των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον που προτείνω και κρίνει ότι διαθέτει επαρκή στοιχεία που του παρέχουν τη δυνατότητα να προσδιορίσει το ποσό που αναλογεί στην Areva, θα ήταν, κατά την άποψή μου, απαραίτητο να ακούσει, ως προς το ζήτημα αυτό, τις ενδιαφερόμενες εταιρίες.

222. Αντιθέτως, εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι, σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να έχει στη διάθεσή του τα αναγκαία στοιχεία ώστε να δύναται να προσδιορίσει το ποσό που αναλογεί στην Areva, τότε θα εναπόκειται, κατά την άποψή μου, στην Επιτροπή, στο πλαίσιο της υποχρεώσεώς της να λαμβάνει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της αποφάσεως του Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 266 ΣΛΕΕ, να προσδιορίσει συγκεκριμένα το εν λόγω ποσοστιαίο μερίδιο.

V – Επί των δικαστικών εξόδων

223. Κατά το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, όταν η αίτηση αναιρέσεως γίνεται δεκτή και το Δικαστήριο κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αυτό αποφαίνεται επί των εξόδων.

224. Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του ίδιου Κανονισμού, που εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Το άρθρο 138, παράγραφος 3, του εν λόγω Κανονισμού διευκρινίζει ότι σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων, κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά έξοδά του. Κατά την ίδια διάταξη, αν τούτο δικαιολογείται από τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι ένας διάδικος, πέραν των δικαστικών εξόδων του, φέρει και μέρος των εξόδων του αντιδίκου.

225. Στην προκειμένη όμως περίπτωση, προτείνω να γίνουν δεκτές οι αιτήσεις αναιρέσεως της Areva και των εταιριών του ομίλου Alstom κατά το τμήμα τους που αφορά την εφαρμογή των κανόνων περί ευθύνης εις ολόκληρον, αλλά να απορριφθούν κατά τα λοιπά. Εντούτοις, σύμφωνα με τη λύση που προτείνω, η Areva και οι εταιρίες του ομίλου Alstom είναι, κατ' ουσίαν, οι νικήσαντες ενώπιον του Δικαστηρίου διάδικοι.

123 — Βλ. σημείο 44 των προτάσεων της γενικής εισαγγελέα J. Kokott επί της προπαρατεθείσας υποθέσεως Επιτροπή κατά Verhuizingen Coppens και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

124 — Πράγματι, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η Areva δεν είχε συμφέροντα στον κλάδο που αφορούσε η παράβαση πριν η Alstom αποκτήσει τις θυγατρικές της και ότι δεν διατηρεί πλέον συμφέροντα στον εν λόγω κλάδο δεδομένου ότι έχει πωλήσει όλες τις δραστηριότητές της στον κλάδο Μ&Δ (βλ. σημείο 6 των παρουσών προτάσεων). Εξάλλου, από την επίδικη απόφαση της Επιτροπής φαίνεται να προκύπτει ότι δεν συμμετείχε απευθείας στις συγκεντρώσεις της συμπράξεως κατά τη διάρκεια της οικείας περιόδου. Εντούτοις, ήταν η επικεφαλής του ομίλου εταιρία.

226. Λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της συγκεκριμένης υποθέσεως, εκτιμώ ότι πρέπει να καταδικαστεί η Επιτροπή να φέρει τα δικαστικά της έξοδα αμφοτέρων των βαθμών δικαιοδοσίας και το ένα τρίτο των δικαστικών εξόδων της Areva και των εταιριών του ομίλου Alstom στους εν λόγω βαθμούς. Η Areva και οι εταιρίες του ομίλου Alstom θα φέρουν τα δύο τρίτα των δικαστικών εξόδων τους που αφορούν τους δύο βαθμούς δικαιοδοσίας.

VI – Πρόταση

227. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

1) Αναιρεί το σημείο 3, δεύτερη περίπτωση, του διατακτικού της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της 3ης Μαρτίου 2011, T-117/07 και T-121/07, Areva κ.λπ. κατά Επιτροπής.

2) Απορρίπτει τις αιτήσεις αναιρέσεως κατά τα λοιπά.

3) Ακυρώνει το άρθρο 2, στοιχείο γ', της αποφάσεως C(2006) 6762 τελικό της Επιτροπής, της 24ης Ιανουαρίου 2007, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/F/38.899 — Εξοπλισμός μεταγωγής με μόνωση αερίου).

4) Για τις παραβάσεις που διαπιστώθηκαν με το άρθρο 1, στοιχεία β' έως στ' της αποφάσεως C(2006) 6762 τελικό, εκτός από το πρόστιμο 10 327 500 ευρώ που επιβλήθηκε στην Alstom SA, επιβάλλει πρόστιμο 48 195 000 ευρώ στην Alstom Grid SAS, για την καταβολή 46 787 847 ευρώ του οποίου ευθύνεται εις ολόκληρον με την Alstom SA και για την καταβολή 1 407 153 ευρώ του οποίου ευθύνεται εις ολόκληρον με τις Areva SA, T&D Holding SA και Alstom Grid AG.

5) Καταδικάζει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να φέρει, επιπλέον των δικών της δικαστικών εξόδων της πρωτοβάθμιας και της αναιρετικής διαδικασίας, τα ένα τρίτο των δικαστικών εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν οι Areva SA, Alstom SA, T&D Holding SA, Alstom Grid SAS και Alstom Grid AG στην πρωτοβάθμια και την αναιρετική διαδικασία.

6) Οι Areva SA, Alstom SA, T&D Holding SA, Alstom Grid SAS και Alstom Grid AG φέρουν τα δύο τρίτα των δικών τους δικαστικών εξόδων της πρωτοβάθμιας και της αναιρετικής διαδικασίας.